

วิจารณ์หนังสือ

Only One Earth :

The Care and Maintenance of a Small Planet

Barbara Ward and René Dubos

Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin, 1972

๓๐๔ หน้า

Maurice F. Strong เลขาธิการสันนาของสหประชาชาติ เรื่องสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงสตอกโฮล์ม ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๗๒ ได้มอบให้เขียน คือ Barbara Ward และ René Dubos จัดทำหนังสือขึ้นให้เสร็จก่อนการสัมมนา โดยกำหนดให้เป็นรายงานที่รวบรวมความรู้และความเห็นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาซึ่งประกอบด้วยนักวิทยาศาสตร์และปัญญาชนชั้นนำจาก ๕๘ ประเทศ รวมเป็นจำนวน ๑๕๒ คน รายงานนี้ถือเป็นรายงานที่กรรมการที่ปรึกษาแต่ละคนให้ความเห็นในฐานะเอกชนคนหนึ่ง ไม่ผูกพันกับสถาบันที่ตนสังกัด ถือเป็นรายงานต่อสำนักงานเลขาธิการของสหประชาชาติ มิใช่รายงานซึ่งเป็นทางการของสหประชาชาติ รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของเอกสารประกอบการสัมมนาครั้งกล่าว เป็นเอกสารซึ่งมุ่งจะให้ความรอบรู้อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการตัดสินใจวางนโยบายเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังหวังจะให้หนังสือนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่บุคคลทั่วไปด้วย

ผู้เขียนได้ยกร่างหนังสือขึ้นก่อน แล้วจึงเสนอไปยังกรรมการที่ปรึกษาแต่ละคนเพื่อให้วิจารณ์ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ แล้วนำมารวบรวมเขียนขึ้นใหม่ จึงกล่าวได้ว่า เป็นหนังสือที่รวบรวมความรู้ ความคิดในเรื่องสิ่งแวดล้อมของผู้เชี่ยวชาญและนักคิดทั่วโลก ด้วยเหตุนี้ความคาดหวังของผู้วิจารณ์คือหนังสือนี้จึงสูงมากแต่ก็มีได้ไม่กี่หวังเลย

ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้มีหลักการเขียนที่ชวนอ่านสิ่งนี้ ในขณะเดียวกันก็ให้ความรู้ความคิดในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างดีเยี่ยม และได้เสนอความเห็นอันเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาสังแวดล้อม และปัญหาอื่นที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งบรรยายถึงวิธีการแก้ปัญหาที่ได้ทำสำเร็จแล้วในประเทศต่างๆ ยิ่งกว่านั้นยังก่อให้เกิดความสำนึกว่ามนุษย์เราทั้งหลายนั้นไม่ว่าชาติใด ภาษาใด วัฒนธรรมใด ต่างก็อยู่ในโลกเดียวกัน โลกซึ่งมีทรัพยากรจำกัดที่มนุษย์เราต้องใช้ร่วมกัน มนุษย์เราได้รับพลังงานจากแหล่งเดียวกัน หายไปในบรรยากาศเดียวกัน น้ำทะเลที่ซัดสาดฝั่งทะเลของประเทศเราก็เป็นน้ำทะเลที่ติดต่อกันทั่วโลก ความเป็นพิษเป็นภัยของสิ่งแวดล้อม ณ ที่แห่งหนึ่งจะกระทบถึงส่วนอื่นของโลก การแก้ไขปัญหาสังแวดล้อม ณ ที่ใดที่หนึ่งจะไม่เกิดผลจะต้องร่วมมือกันที่จะป้องกันแก้ไขและเพื่อให้ได้ผลต้องมีการควบคุมกันในระดับโลก ซึ่งผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นงานที่ยากยิ่งที่จะทำให้สำเร็จ แต่ก็เป็นที่ จะต้องร่วมมือกันทำ เพื่อความอยู่รอดของมนุษยชาติ

ในด้านความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น ผู้เขียนได้ปูพื้นฐานความรู้อย่างกว้างขวาง เริ่มตั้งแต่วิวัฒนาการของชีวิตนับแต่ชีวิตเริ่มแรก ซึ่งอุบัติขึ้นบนโลกเมื่อหลายพันล้านปีมาแล้ว และได้ถ้อยวิวัฒนาการมาเป็นพืชและสัตว์ต่าง จนกระทั่งเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรแห่งชีวิต สิ่งมีชีวิตต่างๆ ในโลกมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก มีสมมูลอันซับซ้อนเชื่อมโยงกันเป็นสายใยแห่งชีวิตอันละเอียดอ่อน ซึ่งถ้าหากไปทำลายหรือไปเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งส่วนใดในสายใยนั้นก็อาจทำให้โครงสร้างทั้งหมดของอาณาจักรแห่งชีวิตสลายลง ซึ่งหมายถึงอาสานของ

มนุษย์ชาติด้วย ในขณะที่เกี่ยวกับที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ อยู่ในโลกแห่งชีวิต (biosphere) มนุษย์ก็อยู่ในโลกแห่งความรู้ (technosphere) ที่มนุษย์สร้างขึ้นเองด้วย ทั้งนี้โดยอาศัยสมองอันเฉลียวฉลาดของเขาซึ่งแตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ โลกแห่งชีวิตและโลกแห่งความรู้ของมนุษย์นี้ หากไม่ประสานกันให้ดีก็จะเกิดการขัดแย้งกัน ซึ่งทำให้มนุษย์ต้องเดือดร้อน ผู้เขียนได้กล่าวถึงธรรมชาติของสสารและพลังงาน รวมทั้งความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สามารถนำสสารและพลังงานมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ยิ่งประเทศที่เจริญมากก็ยิ่งใช้พลังงานมาก กนอเมริกันคนหนึ่งๆนั้น ใช้พลังงานเทียบเท่ากับพลังงานที่จะได้จากทาส ๔๐๐ คน ความรู้ความเข้าใจในเรื่องอะตอมและโมเลกุลอันเป็นส่วนประกอบของสสาร ทำให้มนุษย์สามารถสังเคราะห์หรือผลิตสารต่างๆมาใช้มากมาย บางอย่างก็สังเคราะห์ขึ้นเลียนแบบธรรมชาติ บางอย่างก็เป็นสารที่ไม่เคยมีในธรรมชาติ

หนังสือนี้ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของปัญหาเหล่านั้น ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นปัญหาที่มนุษย์ไม่เคยประสบมาก่อน เช่น ปัญหาการเพิ่มอย่างรวดเร็วของประชากร ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเป็นภัย อันเกิดจากการถ่ายเทของเสียของโรงงานอุตสาหกรรมออกมาสู่สิ่งแวดล้อม เมื่อผู้คนมากขึ้น โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสิ่งต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ก็ยิ่งมากขึ้นด้วย นอกจากนี้แต่ละคนนั้นก็ยังมีของเสีย มีน้ำทิ้งจากบ้านเรือน มีขยะที่ก่อให้เกิดความเป็นพิษเป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อมด้วย

การเพิ่มอย่างรวดเร็วของประชากรก่อให้เกิดความอยากอาหารที่เพิ่มขึ้น เพราะไม่สามารถผลิตอาหารเพิ่มได้ทัน ก่อให้เกิดการขาดอาหารโปรตีน ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อ ความเจริญเติบโตของสมองเด็ก ความเจริญของอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการอพยพหลังอุตสาหกรรมอยู่ในเมือง เพื่อมาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งยังต้องการแรงงานที่ไม่ต้องมีความชำนาญ

พิเศษอยู่อีกมาก เมืองซึ่งไม่มีแผนไว้เตรียมรับคนที่หลั่งไหลเข้ามาทุกวันโดยไม่จำกัด จึงเกิดปัญหาในด้านสุขภาพอนามัย ไม่มีน้ำสะอาดเพียงพอ ไม่มีระบบน้ำทิ้งที่จะพอกน้ำให้สะอาดก่อนทิ้งสู่อ่างน้ำล้าคลอง ก็เสียอาตัยแม้หน้าล้าคลองต่างๆ นั้นเองเป็นท่อน้ำโสโครกบ้านช่องก็แออัดยัดเยียด เมื่ออพยพกันเข้ามามากขึ้นก็เกิดปัญหาคนว่างงานซึ่งย่อมนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ มากมาย

กรุงเทพมหานคร ของเรานั้นได้รับการยกย่องจากหนังสือว่าเป็นเมืองที่หาเมืองอื่นในโลกเทียบไม่ได้ นอกจากเมืองมนิลาและจาการ์ตา เทียบไม่ได้ในแง่ของความแออัด ความโสโครกของแม่น้ำล้าคลอง และการขาดแคลนน้ำสะอาด

ผู้เขียนได้เน้นเป็นพิเศษในปัญหาประชากร ได้ยกตัวเลขให้เห็นว่าน่าวิกกจริง ๆ กล่าวคือ ในขณะนี้พลโลกทั้งหมดมีประมาณ ๓๕๐๐ ล้านคน อยู่ในประเทศพัฒนาแล้ว ๑๕๐๕ ล้านคน และอยู่ในประเทศกึ่งพัฒนา ๒๐๐๐ ล้านคน แต่โดยเหตุที่ได้มีการคุมกำเนิดกันอย่างได้ผลในประเทศพัฒนาแล้ว อัตราการเพิ่มพลเมืองของประเทศเหล่านั้นจึงต่ำมาก ซึ่งตรงข้ามกับประเทศกึ่งพัฒนาทั้งหลาย ฉะนั้นในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ ซึ่งคำนวณว่าจะมีประชากรโลกทั้งหมดประมาณ ๗๐๐๐ ล้านคนนั้น จะเป็นประชากรของประเทศกึ่งพัฒนาเสีย ๕๕๐๐ ล้านคน และถ้าปล่อยกันไปเรื่อยๆอย่างนี้ ในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ จะมีประชากรโลกทั้งหมด ๑๔ พันล้านคน และใน ค.ศ. ๒๐๕๐ จะมีประชากรโลกถึง ๒๔ พันล้านคน เราจะทำอย่างไรกัน ในเมื่อขณะนี้ซึ่งมีพลโลกเพียง ๓๕๐๐ ล้านคนนั้นก็ยังมีคนเป็นจำนวนมากในประเทศกึ่งพัฒนาที่ยังคอยอยากทวีไทย FAO ประมาณว่าขณะนี้เกิด ๓๐๐ ล้านคน ในประเทศกึ่งพัฒนาไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควรเพราะขาดอาหารโปรตีน ถ้าสามารถที่จะเร่งรัดควบคุมให้แต่ละครอบครัวมีลูกเพียงครอบครัวละ ๒ คน เมื่อถึงเวลานั้นจำนวนประชากรจะไม่เปลี่ยนแปลงนัก แต่กว่าจะทำได้จะต้องกินเวลา หากประเทศพัฒนาแล้วสามารถทำได้สำเร็จในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ และประเทศกึ่งพัฒนา

ทำให้อันตรายในปี ค.ศ. ๒๐๔๐ พลโลกทั้งหมดในเวลา นั้นก็จะมถึง ๑๖ พันล้านคน แต่ถ้าเราสามารถร่นระยะเวลา นั้นมาได้ ๒๐ ปี ก็จะมีพลโลกขณะนั้น ๑๑ พันล้านคน ซึ่งเป็นประมาณ ๓ เท่าของปัจจุบัน ซึ่งประมาณ กันว่าเป็นจำนวนมากที่สุดที่จะเป็นไปได้ โดยพลโลก ยังมีการอยู่ติดกันก็พอสมควรทั่วหน้ากัน แต่ไม่ถึงกับ พุ่มเฟิยเฟย ถ้าขึ้นมากไปกว่านั้น การควบคุมประชากร ชนนานแท้และดั้งเดิมคือ โรคภัยไข้เจ็บ ความอดอยาก หัวใจ และสงครามอันตรายใดคร่าภัย ก็คงจะก้าวเข้ามา ควบคุมจำนวนประชากรให้ลดลงเองอย่างไม่ต้องสงสัย

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมโดยใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้น ได้ก่อให้เกิดผลอันไม่ พียงประสงค์ตามมา เช่น การสร้างเขื่อน Aswan ใน อียิปต์ ทำให้โคลนคัมซึ่งเคยไหลลงแม่น้ำมาทับถมใน ไร่ นาเป็นปุ๋ย ก็ถูกกักไว้หลังเขื่อน ทำให้ดินขาดความ อุดมสมบูรณ์ โรคพยาธิ schistosomiasis ซึ่งส่วนหนึ่ง ของวัฏจักรชีวิตของมันเจริญเติบโตในพืช โดยปกติ หน้าตั่งหน้าแห้งพืชจะตาย จึงไม่ทำให้พยาธินี้แพร่ หลายนัก แต่เมื่อเขื่อนช่วยให้มีน้ำในลำคลองตลอดปี จึงทำให้พยาธินี้แพร่หลายมาก นอกจากการระบาย ฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมีและสารต่างๆ ที่มีพิษสังเคราะห์ ขึ้น ส่วนทำให้เกิดผลเสียหลายแก่สิ่งแวดล้อม ผู้เขียน ได้กล่าวถึงปัญหาต่างๆ เหล่านี้ไว้ทุกแง่มุม

หนังสือนี้ยังได้เสนอการแก้ไขปัญหามากมาย ที่เกิดขึ้นด้วย โดยใช้การเล่าถึง วิธีการต่างๆ ที่ประเทศต่างๆ ใช้แก้ปัญหามากมาย เป็นต้นว่า การแก้ ปัญหาการแออัดในเมือง โดยการพยายามกระจาย อุตสาหกรรมไปในที่ต่างๆ แทนที่จะมารวมกันอยู่ การ สร้างเมืองขนาดเล็กขึ้นหลาย ๆ เมือง หรือการสร้าง เมืองขนาดใหญ่ขึ้นมาเพื่อให้มีการอุตสาหกรรม มีความสะดวกสบาย มีศูนย์การศึกษาวิจัย ให้อยู่ในชาย ของการคมนาคม ถ้าเทียบเมืองใหญ่ที่มีอยู่แล้วเป็น แม่เหล็ก (magnet) เมืองที่สร้างขึ้นมาใหม่ก็จะเป็น Counter-magnet สะกดกันไม่ให้คนหลั่งไหลไปอยู่ใน เมืองซึ่งมีคนมากเกินไปอยู่แล้ว ในหลายประเทศมีการ

วางแผนการควบคุมใช้ที่ดินในเมืองอย่างใกล้ชิด ไม่ ปลดปล่อยให้เป็นไปตามผลประโยชน์ ทางเศรษฐกิจของ เอกชนซึ่งเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยิ่ง ยิ่งกว่า นั้นบางประเทศ เช่น รมานีเย เนเธอร์แลนด์ ยังมีกฎ สำรวจที่ดินทั่วประเทศ และวางแผนที่จะใช้ที่ดินเหล่านี้นั้นให้เกิดประโยชน์ที่สุดคนไหนควรจะเป็นเมือง เป็นไร่ นา และที่กอนไหนควรจะเป็นน้ำ เป็น เขาคามธรรมชาติ เป็นสวนสาธารณะ เป็นที่สำหรับ พักผ่อนหย่อนใจ ประเทศเพื่อนบ้านของเรา คือ มาเลเซีย ก็กำลังสำรวจและวางแผนการใช้ที่ดินอยู่ นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงวิธีการต่าง ๆ มากมายหลายวิธี ที่ประเทศต่าง ๆ พยายามแก้ไขและป้องกัน ความเป็น พิษของสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนได้ชี้ว่า การแก้ไขและ ป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษนั้น ทำให้แก่ท้องอาศัย เงินทอง อาศัยความรู้และความชำนาญ เราต้องยอม จ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อการนี้ ถ้าไม่จ่ายเงินเพิ่มก็ต้องจ่าย อย่างอื่นแทน คือความปลอดภัยและสุขภาพอนามัย ของเราเอง

ผู้เขียนได้แสดงความเห็นห่วงประเทศคือย พัฒนา ซึ่งมีปัญหาอื่น ๆ ของตนเองอยู่มากแล้ว ทั้งยัง ขาดเงินทอง ขาดความรู้ความชำนาญ การป้องกันและ แก้ความเป็น พิษของสิ่งแวดล้อมนั้นต้องใช้เงินมาก อย่างไม่รู้ค่ามประเทศคือยพัฒนาอาจจะได้บทเรียนจาก ประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศญี่ปุ่นได้ถูกยกเป็น ตัวอย่างของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม จนเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมของตนเอง และขณะนี้ กำลังแก้ปัญหาคือการไปลงทุนสร้างอุตสาหกรรมใน ประเทศอื่น ๆ ซึ่งกฎเกณฑ์การควบคุมในเรื่องสิ่งแวดล้อมไม่เข้มงวดกวดขันนัก (ประเทศเราคงเป็นหนึ่งใน ประเทศอื่น ๆ ที่กล่าวถึงในหนังสือนี้)

นอกจากนี้ผู้เขียนได้เสนอให้รัฐบาลของ ประเทศคือยพัฒนาวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของตน โดยไม่ให้เกิดปัญหาแก่สิ่งแวดล้อม เป็นต้นว่า พยายาม ศึกษาเทคนิคต่างๆ ของประเทศพัฒนาแล้ว ที่ใช้ในการฟอกน้ำและกรองอากาศในโรงงาน ก่อนที่จะปล่อย น้ำและอากาศนั้นออกสู่โลกภายนอก และเลือกใช้วิธี

ที่ไม่ดีนั้นของเรามาก แต่ใช้เทคโนโลยี วรรณกรรม การพิมพ์หนังสือให้ใช้สะดวกจริงจัง มีนโยบายที่แน่นอน ถึงแม้จะคงลงทุนสูงแต่จะเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า สำหรับการลงทุนพัฒนาอย่างอื่น ความชุกของอวกาศวิทยานั้น ผู้เขียนเห็นว่ายังเป็นพิษเป็นภัยที่จะต้องรีบกำจัดก่อนอย่างอื่น ขณะนี้ได้มีการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) ซึ่งเป็นการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้โตมาซึ่งพืชพันธุ์ใหม่ซึ่งได้ผลดีกว่าเดิม แต่ในการปลูกจะต้องใช้ปุ๋ยและใช้น้ำมาก การปลูกพืชโภชนาตยความรู้ทางวิทยาศาสตร์นี้ให้ผลสูงกว่าเดิมมาก บนพื้นที่เท่า ๆ กัน เกษตรกรผู้บ่่นสามารถทำให้เกิดผลมากกว่าปลูกอื่นได้ถึง ๑๐๐ เท่า อย่างไรก็ตาม ในประเทศที่ด้อยพัฒนาที่มีแรงงานเหลือเฟือ เพราะยังไม่มีอุตสาหกรรมพอเพียงที่จะรับแรงงานทั้งหมดได้ ควรจะต้องพยายามใช้แรงงานคนจำนวนมาก แทนที่จะใช้เครื่องผ่อนแรงในทางเกษตร ซึ่งต้องเปลืองน้ำมันซึ่งกำลังขาดแคลน และอาจมีผลเสียหลายอย่าง และถึงแม้การเกษตรสมัยใหม่ที่ใช้เครื่องผ่อนแรงก็อาจหาวิธีใช้แรงงานคนให้มากขึ้นได้ โดยปลูกพืชหลาย ๆ ชนิดที่บ่่น ในญี่ปุ่นมีการปลูกถึง ๓ ครั้งต่อปี ในเวลาที่ว่างจากการเกษตรก็น่าจะมีการจ้างกลจักรเหล่านั้นให้ทำงานอื่นที่จะยังให้เกิดผลที่แก่สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่า การทำลายศัตรูพืชบางชนิดก็อาจใช้แรงงานคนซึ่งมีเหลือเฟือแทนการใช้สารเคมี ซึ่งจะเกิดผลเสียแก่สิ่งแวดล้อมตามมา แทนการใช้ปุ๋ยเคมีพวกจะใช้ปุ๋ยหมักก็จะมีโอกาสได้ ใช้แรงงานคนให้เกิดประโยชน์มากขึ้น ทั้งยังทุนเงินค่าปุ๋ยเคมี ซึ่งหาได้เริ่มมากขึ้นไปก็อาจเกิดผลเสียหลายแก่สิ่งแวดล้อมเช่นกัน โรงงานอุตสาหกรรมที่จะสร้างขึ้น ก็ควรเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมาก ๆ ในบางส่วนของโรงงานอุตสาหกรรมที่ทันสมัยนั้น ก็อาจใช้แรงงานคนแทนได้ลึกลง ๆ กัน ซึ่งสิ่งนี้จะต้องมีการวางแผนกันอย่างดี ผู้เขียนขอท้าวอย่างว่า ขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมในสหรัฐอเมริกายังมีระดับเทคโนโลยีที่ต่ำก็ไม่ได้หมายความว่า โรงงานในเดาห์ลีใช้คนก็เลือกสรร

นอกให้โหมกรฐาน ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นอยู่ที่การพยายามใช้แรงงานที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การปฏิวัติเขื่อนนั้นจะเป็นผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ มีการวางแผนรับผลผลิตนั้น การสร้างเมืองซึ่งเป็นศูนย์แห่งการค้า มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางสำหรับรับผลผลิตนั้น มีแหล่งเก็บผลผลิตเหล่านั้นไม่ให้เสียหาย มีธนาคารเพื่อส่งเสริมการซื้อขายผลผลิต นอกจากนี้เมืองดังกล่าวจะต้องอยู่ในเส้นทางคมนาคม การขนส่ง การมีอุตสาหกรรมที่จะนำผลผลิตไปเป็นวัตถุดิบนั้นเป็นทางหนึ่งที่จะใช้แรงงานคนให้เกิดประโยชน์ต่อไป และทำให้ผลผลิตนั้นมีค่าสูงขึ้น การกระจายอุตสาหกรรมไปในที่ต่าง ๆ จะช่วยผ่อนปรนความโศกโศกที่จะเกิดแก่สิ่งแวดล้อม และช่วยสกัดกั้นไม่ให้คนไปแออัดในเมืองใหญ่ ๆ ไม่ก็เมือง ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมาก

ผู้เขียนได้เตือนให้เห็นภัยจากการนำความรู้ทางเทคโนโลยีมาใช้โดยไม่ระมัดระวัง การสร้างเขื่อนนั้นวิศวกรมักจะคำนวณในเรื่องความแข็งแรงของเขื่อน วัสดุที่ต้องใช้และพลังงานที่จะได้จากเขื่อนอย่างรอบคอบ แต่ก็จะไม่มีใครคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่สิ่งแวดล้อมและแก่สุขภาพอนามัยของคน การใช้พลังงานจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์นั้นจะต้องเสี่ยงบ้างก็อาจจะจำเป็น เพราะปัญหาการขาดพลังงานนั้นเป็นปัญหาใหญ่ แต่ก็ควรพยายามวางแผนให้รัดกุมที่สุด หนังสือนี้ได้แสดงความเห็นว่าผู้หน้าที่วางแผนและผลิตพลังงานไม่ควรเป็นฝ่ายเดียวกับผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมในเรื่องความปลอดภัย มิฉะนั้นแล้วอาจจะทำให้การควบคุมนั้นหย่อนไปไม่เพียงพอที่จะคุ้มกัน

การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลกนั้น ผู้เขียนเห็นว่าทำให้ยากด้วยปัญหาหลายประการ เป็นกันทั่วประเทศที่ด้อยพัฒนาที่เกรงว่า การควบคุมต่าง ๆ ในเรื่องสิ่งแวดล้อมจะกลายเป็นการควบคุมเรื่องการค้า และการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศพัฒนาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องหาหนทางทำให้ได้ และให้เป็นธรรม จะต้องมีการวางแผนและหา

ทฤษฎีที่ไม่ได้เป็นที่ยอมรับย่อมถือเสมือนทำอะไรอย่าง
สมมุติบุคคล

เรื่องที่น่าจะชอบใจนายเจ. วิลชินสกี ที่พาก
เพื่อรวบรวมข่าวสารและข้อมูลอันเกิดขึ้นในประเทศ
สังคมนิยมในยุโรปตะวันออกมาตีแผ่ให้เห็นมีคอมมู
นิสต์ที่แท้จริงว่ารูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไรแน่ หนังสือ
๒๓๘ หน้าหนาแน่นเป็น ๑๕ บท กอว์ปคัว หันเพของ
เศรษฐศาสตร์สังคมนิยมในยุโรปตะวันออกสมัยใหม่
การวางแผนเศรษฐกิจกับการตลาด การผลิตกับความ
เจริญทางเศรษฐกิจ การสะสมทุน การบริโภค แรงงาน
ที่ดิน ราคา การเงินและการธนาคาร นโยบายการคลัง
กับกำกับการควบคุม การค้าภายในประเทศ การค้าระหว่าง
ประเทศ การร่วมมือกับต่างประเทศ และบทบาทด้วย
การเปรียบเทียบระหว่างสังคมนิยมกับทุนนิยม นับว่า
ครอบคลุมกิจกรรมการเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง การ
ดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างกะทัดรัด เปรียบเทียบให้เห็น
ว่าก่อนการปฏิรูปแล้วเป็นอย่างไร มีการปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงแก้ไขวิถีชีวิตของ คาร์ล มาร์กซ์ไปในทาง
ใตบ้าง

ข่าวสารและข้อมูลต่างๆนั้น นายวิลชินสกี
รวบรวมมาจากแหล่งในประเทศสังคมนิยมเอง มิใช่
ได้มาจากกริปปากของผู้สรรเสริญเขินยอม หรือของผู้ให้
ร้ายป้ายสีแต่ประการใด การเขียนก็จริงไปตรงตาม
หลักฐาน อะไรก็ว่าดี อะไรไม่ก็ว่าไม่ดี แทบทุกบท
ก็นำด้วยปรัชญาของคาร์ล มาร์กซ์ก่อน แล้วเสนอการ
ดำเนินงานที่เป็นมาและเป็นอยู่เพื่อให้เห็นว่า การ
ปฏิบัติจริง ๆ นั้นได้หันเหออกไปจากอุดมการณ์อย่างไรบ้าง

ผู้ที่ค้นคว้า ค้นคว้าและค้นใจ ใฝ่ฝันถึงอุดม
ถาวร "สังคมนิยม" ทั้งเต็มของคาร์ล มาร์กซ์ เองเจดล
กับแอนนิมัน คาร์ลที่รักได้เบียดกาย เบียดใจ และเบียดใจ
ใฝ่หาความปฏิบัติที่เป็นจริงกันบ้าง เพื่อที่จะได้กระหนั
ก้า ฤทธิโยคที่โลกยังหมุนเวียนรอนแรมอยู่ ขบวนการ
สังคมนิยมก็เปลี่ยนแปลงไปรอบแค้นได้เช่นกัน บลจก็
ผู้ที่ยอมรับอย่างเห็นชัดแน่นอยู่กับแก่นกลางของอุดม

การอาจรู้สึกเหมือนเข้าไปยืน อยู่ในแกนกลางของโลก
อันร้อนระอุก็ได้กระมัง

ก่อนถึงบทที่ ๑ นั้น นายวิลชินสกีได้ให้คำ
อธิบายศัพท์บางคำที่ใช้กันในวงการสังคมนิยมเอาไว้
ราว ๒๐ กว่าคำ

บทที่ ๑ กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของระบบ
เศรษฐกิจสังคมนิยมที่ต่างจากระบบทุนนิยมที่สำคัญๆ
มี ๔ ประการคือ ปกครองด้วยพรรคคอมมิวนิสต์อัน
เป็นตัวแทนของชนชั้นกรรมาชีพ สังคมเป็นเจ้าของ
วัตถุประสงค์ในการผลิต มีการวางแผนส่วนกลาง และมี
การกระจายรายได้ประชาชนอย่างยุติธรรมในสังคม
สำหรับโมเดลในการบริหารนั้นก็กั้นไว้ ๔ แบบ เป็น
แบบรวมอำนาจ ๒ โมเดล และแบบกระจายอำนาจอีก
๒ โมเดล การปฏิรูปทางเศรษฐกิจอย่างขนานใหญ่เกิด
ขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๖๐ โดยพยายามให้เสรีภาพแก่ผู้ผลิต
และผู้บริโภคตามสมควร ท้ายบทนี้ก็กล่าวถึงความ
เป็นมาและเป็นไปของวิชาเศรษฐศาสตร์สังคมนิยมว่า
เคยอภิป้อบเจาที่สุดในยุคจอมพลสตาลินครองอำนาจ
ปัจจุบันนี้เศรษฐศาสตร์เพื่อผูกโซอยู่

บทที่ ๒ อธิบายถึงการวางแผนเศรษฐกิจว่า
ทำกันอย่างไร ใครรับผิดชอบ ใช้เทคนิคอะไรบ้าง
และกลไกของตลาดเป็นทาสช่วงใช้ของแผน หรือเป็น
นายของผู้ผลิตผู้บริโภคอย่างไร แก่ไหน และเมื่อไหร่
นั้น ประเทศสังคมนิยมมีวิธีการอย่างไรที่จะคำนวณให้
อัตราพัฒนาตลกค่าสูงกึ่งที่เป็นอยู่ในประเทศทุนนิยม

บทที่ ๓ เป็นเรื่องของกำไรว่า ถ้าไรเป็น
เครื่องวัดสมรรถภาพของที่ประกอบการ มิใช่เป้าหมาย
ที่ต้องหาให้ได้สูงสุด ถ้าไรของที่ประกอบการต้อง
จัดสรรปันส่วนไปให้แก่รัฐ ให้แก่กองทุนสงเคราะห์
คนงาน และกองทุนขยายงานของที่ประกอบการเอง
ก่อนท้ายบทก็เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของ
กำไรในสังคมนิยมกับทุนนิยม

บทที่ ๔ แสดงถึงรายได้ประชาชนว่ากิจ
กรรมการผลิตทางวัตถุประสงค์ที่มิได้ทำการผลิต
มีอะไรบ้าง การคำนวณรายได้ประชาชนของประเทศ

สังคมนิยมต่างกับของประเทศทุนนิยมที่ว่าฝ่ายสังคมนิยมเอาแต่มูลค่าการผลิตทางวัตถุมานับ ฝ่ายทุนนิยมนับรวมทั้งมูลค่าที่ประกอบการผลิตของประเทศสังคมนิยมส่วนใหญ่เป็นของส่วนรวม เช่นเป็นของรัฐ ของสหกรณ์ ของสมาคม ส่วนของเอกชนมีน้อย ผลผลิตทางอุตสาหกรรมถือเป็นตัวรูปร่าง ร่องลงมาเป็นเกษตร การก่อสร้าง การขนส่ง รั้งท้ายคือการค้า อัตราความเจริญทางเศรษฐกิจ ในช่วง ค.ศ. ๑๙๕๐ ถึง ๑๙๖๐ นั้น ตัวเฉลี่ยต่อปีแล้วของประเทศสังคมนิยมเพิ่มราวปีละ ๘ เปอร์เซ็นต์ ส่วนประเทศทุนนิยมที่ก้าวหน้าแล้วคือ ญี่ปุ่น อังกฤษ อเมริกา กับตลาดร่วม รวมตัวเฉลี่ยแล้วเพิ่มราวปีละ ๕ เปอร์เซ็นต์

บทที่ ๕ ว่าด้วยการสะสมทุนซึ่งประเทศสังคมนิยมเน้นความสำคัญมาก การลงทุนมุ่งหนักทางด้านผลิตสินค้าทุน เพื่อเอามาผลิตสินค้าบริโภคต่อไปในวันข้างหน้า การผลิตสินค้าบริโภคปัจจุบันเป็นราว ๒๕ เปอร์เซ็นต์ของการลงทุนทั้งหมด ประสิทธิภาพในการลงทุนนั้นว่าอยู่ในอัตราค่อนข้างสูง การหาเงินมาลงทุนนั้นได้มาจาก ๓ แหล่งใหญ่ๆ คือ งบประมาณของรัฐ สินเชื่อธนาคาร และทุนของที่ประกอบการเอง

บทที่ ๖ เกี่ยวกับการบริโภค สหภาพสังคมนิยมต้องรักษาระดับอยู่มาดสักหน่อย โดยถือคติว่า "อดออมวันนี้อ้วนวันหน้า" การบริโภคส่วนบุคคลนั้นผู้บริโภคมีเสรีในการเลือกซื้อหาสินค้ามาใช้ตามความสามารถ นอกจากนั้นก็กิจการสาธารณูปโภคส่วนรวมก็มีมากโดยให้เปล่า เช่น โรงเรียนเด็ก การศึกษา สาธารณสุข อาคารสงเคราะห์ โรงอาหารตามท้องถนน เป็นต้น ระบบการให้สิ่งจูงใจเป็นเงินเป็นสิ่งของทำให้เพิ่มความสามารถในการบริโภคส่วนบุคคลได้อีกข้อหนึ่ง

บทที่ ๗ เป็นเรื่องของแรงงาน ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานและสามารถทำได้ย่อมได้รับการประกันถึงสิทธิในการทำงาน ความหลักการแล้วคนงานมีเสรีในการเลือกงานและสถานที่ทำงาน ยกเว้นบางจำพวก

เช่น พวกอาชีพอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกชนบท โรงเรียนเทคนิค และมหาวิทยาลัย จักต้องไปหางานตามที่มอบหมายในช่วงเวลาหนึ่งเพราะเรียนฟรี พวกคนงานตามชนบท บางทีต้องละเกณฑ์ให้มาทำงานตามอุตสาหกรรม พวกสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์และสมาชิกองค์การเยาวชนแห่งชาติก็เช่นกัน อาจได้รับมอบหมายให้ไปทำงานตามที่กำหนดให้ สหภาพแรงงานในประเทศสังคมนิยมก็เช่นเดียวกับในประเทศทุนนิยมอัตราค่าจ้างเป็นเงินแม้จะต่ำกว่าผลิตภาพอยู่ แต่กองทุนสงเคราะห์คนงานมีบทบาทสำคัญมากคนงานต้องล้มหมอน แอนเสื่อ หรือออกจากงาน ค่าจ้างโดยทั่วไปก็สูงขึ้นและสูงเร็วกว่าราคาสินค้าด้วย นอกจากนั้นยังมีการให้สิ่งจูงใจเป็นเงินอีก แทนที่จะให้เป็นยาหอม ประเภทค่าขวัญ

บทที่ ๘ กล่าวถึงที่ดิน ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของสังคมนิยม ให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ได้บ้างก็เฉพาะผืนเล็กๆ ปลูกเองกินเอง หรือขายตามตลาดท้องถิ่นที่ดินของรัฐนั้นใครทำ ก็ได้เป็นค่าจ้างเงินเดือน ส่วนมากเป็นแปลงขนาดใหญ่ ทำการทดลองกันคว่ำหาพืชพันธุ์ดีๆ มาให้เกษตรกร นารวมนั้นสมาชิกเป็นเจ้าของร่วมกัน เลือกสมาชิกด้วยกันมาเป็นผู้บริหารรณส่วนแบ่งของสมาชิกขึ้นอยู่กับความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินงาน และถ้าได้ก็ไต่ถามปริมาณงานและคุณภาพของงานที่ทำ ค่าเช่าที่ดินนั้น รัฐเก็บตามวัตถุประสงค์ว่าจะส่งเสริม หรือไม่ส่งเสริมให้ใช้ที่ดิน ทำการเพาะปลูกอะไร ราคาสินค้าของพืชผลในระยะหลังๆ นี้สูงขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเร่งรัดการผลิตและยกมาตรฐานการครองชีพชาวชนบทให้สูงขึ้น

บทที่ ๙ เป็นเรื่องของราคา ฝ่ายบริหารกำหนดราคาเป็นสองระดับ คือราคาของผู้ผลิต กับของผู้บริโภค สินค้าที่ไม่ส่งเสริมก็เก็บภาษีทางอ้อมอย่างแรง สินค้าที่จำเป็นต่อผู้มีรายได้น้อยก็ให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิต ทำให้ขายได้ในราคาต่ำกว่าต้นทุนราคาโดยทั่วไปมี ๔ อย่างคือ ราคาเสรีที่ขึ้นลงตาม

มาตรา ๓๖ ใช้กับสินทรัพย์ที่ซื้อ ราคาที่ให้ขึ้นลง
ได้ไม่ว่าราคาหลักทรัพย์กับสินทรัพย์ที่ซื้อ ราคาขึ้นสูง
ที่กระทบจนทำให้ใช้กับสินทรัพย์ที่ซื้อไว้ก่อนแล้ว และ
ราคาภายหลังใช้กับสินทรัพย์นั้นที่ตกลงต้องให้

บทที่ ๑๐ เกี่ยวกับการเงิน การธนาคาร
ธนาคารเป็นของรัฐ ใช้ระบบสาขา การบริหารเป็น
แบบรวมอำนาจเข้าส่วนกลาง มีธนาคารเพื่อกิจการ
เฉพาะเช่น ธนาคารเพื่ออุตสาหกรรม เพื่อเกษตร
กรรม เพื่อสหกรณ์ เพื่อออมสิน เพื่อการค้าระหว่าง
ประเทศ สินเชื่อและคอกเบือให้ตามเงื่อนไขที่จะ
ส่งเสริมกิจการนั้นหรือไม่ หากส่งเสริมก็ให้ระยะยาว
คอกเบือค่า เรื่องภาวะเงินเฟ้อนั้นไม่ใคร่จักมี ถึงมีก็
ไม่รุนแรง เพราะรัฐควบคุมการเงินการธนาคารอย่าง
ได้ผล เงินเป็นเพียงเครื่องหล่อสลับในการแลกเปลี่ยน
มิใช่มีเพื่อ “เงินต่อเงิน” ตั้งธนาคารพาณิชย์ที่ทำ
หน้าที่เป็นคลังสมบัติคนหมู่มากในไทย

บทที่ ๑๑ กล่าวถึงนโยบายการคลังและการ
ควบคุมงบประมาณของรัฐ ทำหน้าที่ควบคุมกระบวน
การทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมหรือยับยั้งกิจกรรมด้วย
มาตรการทางการคลัง นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เพื่อ
การกระจายรายได้อีกด้วย รายรับส่วนใหญ่มาจาก
กำไรของที่ประกอบการ ภาษีทางอ้อมและการชำระ
หนี้ของที่ประกอบการ ส่วนภาษีเงินได้มีบทบาทน้อย
รายจ่ายส่วนใหญ่ก็มุ่งไปกับการผลิตทางวัตถุและ
สาธารณูปการค้นคว้าวิจัย การควบคุมก็มุ่งหวัง
ที่จะให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มิให้มีการสะสม
ทุนและใช้ทรัพยากรไปในทางที่ไม่พึงปรารถนา

บทที่ ๑๒ ว่าด้วยการค้าภายในประเทศ
สมาชิกของพวกการค้าในประเทศสังคมนิยมออกจะแย่
กว่าในประเทศทุนนิยม เพราะพวกพ่อค้าหน้าตาซึก
เขี้ยวที่ต้องรับโรงงานตามแผนจึงไม่ใช้หน้าตาเหมือน
ในประเทศทุนนิยม ถ้าใครก็ได้ต่ำกว่า ๑๐ เปอร์เซ็นต์
ของราคาขายปลีก ไม่เหมือนพ่อค้าหน้าตาซึกเขี้ยว
ในประเทศทุนนิยมซึ่งได้กันราว ๓๑ เปอร์เซ็นต์การค้า

ส่วนใหญ่ก็เป็นสินค้าบริโภคที่รับมาจากอุตสาหกรรม
องค์การค้าต่างประเทศและองค์การค้าพิเศษ ซึ่งส่วน
มากก็เป็นของรัฐ และสินค้าหลายชนิดก็ขายในราคา
ควบคุม อย่างไรก็ตามก็ปัจจุบันได้มีการปฏิรูปสาขาการค้า
ค้ากันอย่างขนานใหญ่ กิจการค้าภายในประเทศเริ่มมี
ชีวิตชีวาขึ้นบ้างแล้ว

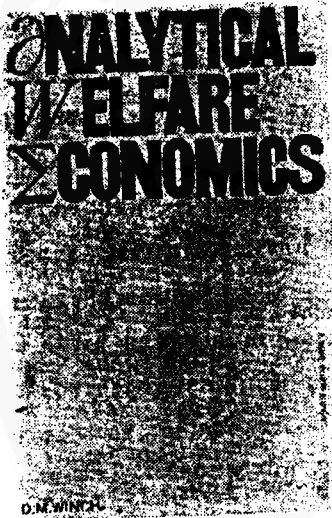
บทที่ ๑๓ เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ
ประเทศสังคมนิยมนั้น รัฐเป็นผู้ทำการค้ากับต่างประเทศ
โดยมีองค์การค้าต่างประเทศดำเนินการ
ทั้งนี้เพราะการค้ากับการเมืองเป็นเรื่องแยกกันไม่ได้
ปริมาณการค้าระหว่างค้าสังคมนิยมในยุโรปตะวันออก
ด้วยกันมีมากที่สุดกว่า ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของการค้า
ต่างประเทศทั้งหมด ราว ๒๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ทำการ
ค้ากับค่ายนาซุน ประมาณ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ คำกับ
ประเทศกำลังพัฒนา อีกราว ๓ เปอร์เซ็นต์ก็ค้ากับ
ประเทศสังคมนิยมในเอเชีย การตกลงทำการค้ามัก
ทำเป็นสัญญาสองฝ่าย แลกสินค้ามูลค่าเท่ากันโดย
ไม่ต้องชำระเงิน

บทที่ ๑๔ เป็นเรื่องความร่วมมือระหว่าง
ประเทศ ประเทศสังคมนิยมเป็นสมาชิกอยู่ในองค์การค้า
ระหว่างประเทศหลายองค์การค้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น
องค์การค้าสหประชาชาติและสาขา องค์การค้าร่วมมือ
ระหว่างรัฐบาล และที่ไม่ใช่รัฐบาลร่วมมือกับประเทศ
นาซุน ร่วมมือกับต่างประเทศสังคมนิยมด้วยกัน

บทส่งท้ายคือ บทที่ ๑๕ ก็เปรียบเทียบขนาด
ประชากร รายได้ประชาชาติ ผลผลิตทางอุตสาหกรรม
การค้าระหว่างประเทศ และรายได้ต่อหัวระหว่าง
๓ ค่า คือสังคมนิยม ทุนนิยมที่พัฒนาแล้วกับทุน
นิยมที่กำลังพัฒนา และแล้วก็ชี้ข้อดี จุดอ่อนของ
สังคมนิยม เมื่อเทียบกับทุนนิยม ท้ายที่สุดก็พิจารณา
ว่าสองระบบนี้หันหน้าเข้าหากันจริงหรือไม่ ในเมื่อ
ต่างก็ปฏิรูปทางเศรษฐกิจโดยใช้ธาตุแท้ของระบบ
คู่ต่อสู้ในระบบของตน คำตอบก็อยู่ที่อุดมการณ์
พื้นฐานของแต่ละฝ่าย สังคมนิยมเน้นนิยมจักรวรรดิ

ต่อสู้ระหว่างชนชั้นให้หมกมุ่นกันทำ ทุนนิยมก็นิยม
ส่งเสริมสนับสนุนให้มีชนชั้นอยู่ค้ำฟ้า ยืนกิน ฉะนั้น
สองระบบจะบรรจบพบกันได้ก็ต่อเมื่อฟ้าสยมาชนกัน
เมื่อแยกก็เมื่อนั้นแหละ

ทวี หมั่นนิกร
คณะเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์

Analytical Welfare Economics

D.M. Winch.

Penguin 1971

208 pp.

เศรษฐศาสตร์สวัสดิการออกจะเป็นศาสตร์แห่งความ
แข็ง สาขาหนึ่งอย่างช่วยไม่ได้ เพราะเป็นวิชาที่ศึกษา
เกี่ยวกับความอยู่ดีกินดีของส่วนรวม แต่ทำการ
วิเคราะห์ในแง่ส่วนตัว คนนั้นว่าอย่างนี้ คนนี้ว่า
อย่างนั้นนี้ เข้าทำนองนาฬิกาตี ความดีของคนๆ
หนึ่งอาจไม่ดีสำหรับคนชึ่งฉาตัวอื่น อาจดีสำหรับ
คนที่ไมทนาสาธุ อาจเฉยๆ สำหรับคนที่ไม่ชอบเอา
ธุระของคนอื่นมาเป็นของคน ความชั่วของคนๆ หนึ่ง
อาจดีสำหรับคนชั่วด้วยกัน อาจชั่วสำหรับคนที่สมหน้า
หน้าอาฆาต และอาจเฉยๆ สำหรับคนที่ไม่อินังรัง
ขอบอะไร มันเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันได้อย่างไม่สิ้นสุด

ไม่ยุติลงได้อย่างสิ้นซาก ที่ร้ายมากคือผู้บริหารประเทศ
คนส่วนน้อยเหล่านี้ชอบโพนทนาว่าคนทำอะไรลงไปก็
เพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่ใครจักได้ประโยชน์อะไร
แต่ไหน มันยากที่จะรู้ได้ เพราะคนส่วนใหญ่ไม่มีใคร
ได้มีโอกาสร่วมในการตัดสินใจในการกระทำนั้น ๆ
ด้วย ที่แน่นอนก็คือ คนส่วนน้อยนั้นแหละที่ได้ประ-
โยชน์อย่างทันตาเห็น

อย่างไรก็ดี นายวินซ์เขียนคำราเล่มนี้ขึ้นมา
เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นทางที่เป็นไปได้ต่าง ๆ ในอัน
ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนตัวและส่วนรวมในเชิง
ทฤษฎี หนังสือเล่มนี้มี ๑๐ บท แบ่งเป็น ๔ ตอน กับ
อีก ๑ บท

บทที่ ๑ เป็นการออกแขกตามแบบฉบับ
บอกให้รู้ถึงลักษณะของวิชาเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ
ชี้ให้เห็นว่าการเลือกที่มีเหตุผลนี้เป็นอย่างไร ทั้งใน
แง่ส่วนตัวและส่วนรวม บทบาทของการใช้วิจารณ์
ญาณนับว่าเป็นหัวใจของเศรษฐศาสตร์สวัสดิการที่
เดียว เพราะวิจารณ์ญาณเป็นรากฐานของวัตถุประสงค์
ในการดำรงชีวิตของปัจเจกชน และวัตถุประสงค์
ของปัจเจกชนทั้งปวงในชุมชน ก็เป็นวัตถุประสงค์
ของส่วนรวม หรือสวัสดิการที่พึงปรารถนา

ตอนที่หนึ่งมี ๓ บท เป็นเรื่องของเศรษฐ-
ศาสตร์สวัสดิการแบบพาเรโต บทที่ ๒ แสดงถึงคุณ
สมบัติของฟังก์ชันสวัสดิการที่มาจากอรรถประโยชน์
ของปัจเจกชน และชุมชนย่อมแสวงหาสวัสดิการสูงสุด
แต่จะได้แต่ไหนก็สุดแต่แต่ชอบเซกจำกัดของทรัพยากร
ที่ชุมชนนั้นจักอำนวยให้ เมื่อทรัพยากรมีจำกัดจึง
ต้องเลือกผลิตสินค้า เลือกใช้ปัจจัยให้ ได้ดีที่สุด บทที่
๓ อธิบายถึงการหาภาวะที่ดีที่สุด เมื่อสวัสดิการเป็นเรื่อง
ของอรรถประโยชน์หรือความพอใจ แต่ชอบเซกจำกัด
เป็นเรื่องของสินค้าและปัจจัย จึงจำกัดของสองอย่าง
นี้เข้าหากัน และนายวินซ์ก็แสดงให้เห็นวิธีการนี้อย่าง
ละเอียดพอควร เมื่อโยงความพอใจเข้ากับมาได้มา
ซึ่งสินค้าและการใช้ปัจจัยแล้ว ก็พอเห็นในทางทฤษฎี
ว่า ภาวะที่ดีที่สุดนั้นหาได้อย่างไร บทที่ ๔ เป็นการหา

ภาวะที่ที่สุดแบบพาเรโตที่ว่า การผลิตและการแลกเปลี่ยนของเงินมีประสิทธิภาพเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการได้สวัสดิการสูงสุด แต่ยังไม่เพียงพอ เพราะการกระทำที่มีประสิทธิภาพดังกล่าวนั้นอาจไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของสังคมส่วนรวมได้ และวัตถุประสงค์นั้นก็ขึ้นอยู่กับวิจารณ์คุณค่าและค่านิยมของสังคม เช่นการผลิตและซื้อขายสินค้ากับเฮโรอินอาจทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของส่วนรวม ภาวะที่ที่ทุกแบบพาเรโตจึงไม่ทำให้ชุมชนได้สวัสดิการสูงสุด ตอนที่หนึ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีโดยใช้กราฟเป็นเครื่องมือสำคัญ

ตอนที่สองเป็นการเอาแนวคิดของภาวะที่ที่ทุกแบบพาเรโตไปใช้ มีอยู่ด้วยกัน ๓ บทที่ ๕ เป็นการหาภาวะที่ที่สุดในตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์ ผู้ที่คลังโคสตกลงไหลกับการแข่งขันที่สมบูรณ์ที่ขึ้นอยู่กับข้อสมมุติที่สมบูรณ์แบบนั้น อาจเศร้าสลดใจที่นายวินซ์แอสคอตเห็นว่าโลกในอุดมคติแบบเพื่อฉันนี้ ไม่เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นหรือเพียงพอในอันที่จะได้สวัสดิการสูงสุดซ้ำร้ายหนักเข้าไปอีก ก็คือ การแข่งขันที่สมบูรณ์กับการกระจายรายได้อย่างยุติธรรมนั้นไม่สามารถอยู่ร่วมโลกเดียวกันได้เลย เมื่อโลกที่สมบูรณ์ตามทฤษฎีได้สร้างความคิดหวังร้ายวราจใจ แก่นักเศรษฐศาสตร์สวัสดิการแล้ว ก็หันมาพิจารณาโลกที่ไม่สมบูรณ์ในบทที่ ๖ ต่อไป ความไม่สมบูรณ์ของตลาดเกิดจากสาเหตุหลายประการที่นายวินซ์นำมาวิเคราะห์ก็คืออุตสาหกรรมที่ขยายการผลิตโดยต้นทุนเฉลี่ยค่อนข้างลดลงกับที่ต้นทุนเฉลี่ยสูงขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในการแข่งขัน เรื่องนี้ก็มีค่าเช่าทางเศรษฐกิจ และส่วนเกินของผู้บริโภคมาเกี่ยวข้องด้วย ในกรณีที่ต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตสูงขึ้นเพราะค่าเช่าสูงขึ้นโดยใช้ปัจจัยตามเดิมนี้ ผู้ใช้ประโยชน์ก็ได้คือผู้หากินกับค่าเช่า ส่วนแรงงานคงอยู่อย่างไรก็อย่างนั้นและผู้บริโภคก็เสียส่วนเกินไปให้เสียอนันต์กันค่าเช่าประเด็นนี้เขาเรื่องเขาราวกับปัญหาการเช่าคนโดยอยู่มาที่เกี่ยว อย่างไรก็ตามก็เมื่อการผลิตเป็นแบบขั้นบันได

เฉลี่ยสูงขึ้นหรือลดลงนั้นก็มีความเกี่ยวกับการตั้งราคา การเก็บภาษี เพื่อความเป็นธรรม หลักการตั้งราคาตามต้นทุนส่วนเพิ่มได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาภาวะที่ที่สุด แต่ผลสรุปปรากฏว่าไม่มีทางบรรลุถึงภาวะดังกล่าวได้ เมื่อหาภาวะที่หนึ่งไม่ได้ก็พยายามให้ภาวะที่สองก็ยังเอา จึงนำหลักของภาวะที่ที่สองอันดับสอง (Theory of the Second Best) มาทาบ แต่โลกที่เป็นจริงย่อมสลับซับซ้อนกว่าโลกที่สองตามทฤษฎีอยู่มาก ที่เห็นได้ชัดก็คือ การผลิตสินค้าของเอกชนที่มุ่งหวังจักทำให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด แต่การกระทำเช่นนั้นก่อให้เกิดสิ่งภายนอก (externality) ที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้อื่น นำเอา อากาศเป็นพิษ เสียงอึกทักกรีกโครม กวนปราสาท ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นร่วมกัน (joint products) อันยากที่จะจับได้ และบทที่ ๗ ก็ได้วิเคราะห์ถึงสิ่งเหล่านี้ รวมถึงสินค้าสาธารณะ (public goods) ที่เป็นคุณ และสินค้าสาธารณะ (public bads) ที่เป็นโทษด้วย สิ่งเหล่านี้ทำลายความเป็นอัจฉริยะของนักเศรษฐศาสตร์สวัสดิการอย่างมหาด ปัญหาความแออัดคับคั่งของการจราจรที่สร้างความอึดหนาระอาใจอยู่ทุกวันนี้ จักมีหลักการในการพิจารณาทางทฤษฎีอย่างไร ตลอดจนความพอกของอากาศเป็นพิษ และสิ่งโสโครกปฏิภูลในน้ำจะเป็นแค่นั้นอย่างไรก็อยู่ในบทนี้ และการคัดสินใจแก่ใจนั้น ย่อมมาจากกระบวนการทางการเมืองว่าจะใช้นโยบายอะไรจึงจักสอดคล้องกันกับวัตถุประสงค์ของส่วนรวม แต่ก่อนที่จะไปถึงขนาดนั้นก็มาวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงในสวัสดิการกันก่อน ซึ่งอยู่ในตอนที่สาม

ตอนที่สามนี้มี ๒ บท บทที่ ๘ เป็นเรื่องทางทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนเกินของผู้ผลิต ของผู้บริโภค และของเจ้าของปัจจัยในการผลิต ตลอดจนหลักการชดเชยด้วย นโยบายใดๆ ที่นำมาใช้อาจทำให้สมาชิกบางคนได้ประโยชน์ คือได้ส่วนเกินเพิ่ม บางคนเสียประโยชน์คือส่วนเกินนี้ นายวินซ์นำเอาข้อเสนอของจอห์นฮักส์มาพิจารณา เมื่อมีการได้เปรียบเสียเปรียบกัน

อันเกิดจากนโยบายที่นำมาใช้แล้ว ก็คิดกันว่า หากแบ่งเอาประโยชน์ของผู้ได้โดยไม่ทำให้ผู้ได้แย่งกว่าเดิมมาให้ผู้เสียแล้ว สวัสดิการส่วนรวมน่าจะดีขึ้น นี่ก็เป็นหลักการในการชดเชย (Compensation Principle) แต่ปัญหาสำคัญมันอยู่ที่ว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงแล้ว จะทำการชดเชยกันนั้น จะรู้ได้อย่างไรว่าสวัสดิการจักสูงขึ้น เพราะมันเกี่ยวกับส่วนได้ส่วนเสีย (cost-benefit) ของสังคม และบทที่ ๙ กวีเคราะห์ในเรื่องนี้โดยเฉพาอย่างยิ่งในการประเมินคุณค่าของโครงการสาธารณูปการต่างๆ ว่า ก่อนที่จะตัดสินใจใช้นโยบายใดนั้น ก็ต้องคาดถึงผลที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน การเอาทรัพยากรที่ใช้อยู่ในกิจการหนึ่งมาใช้ในโครงการใหม่ ย่อมเกิดค่าเสียโอกาส หากกะเหน่ว่าไม่คุ้มก็อย่าทำดีกว่า นโยบายเกี่ยวกับการแก้ปัญหาว่างงานก็ดี การแก้ปัญหาจราจรคับคั่งก็ดี ล้วนแล้วแต่ก็ให้เกิดผลสะท้อนย้อนหลัง และเป็นพลังกระทบไปข้างหน้า ยิ่งเอาเวลามาเกี่ยวข้องกับแล้วอะไรๆ ก็ไม่แน่นอนไปเสียทั้งนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณค่าของโครงการว่าคุ้มหรือไม่คุ้ม ไม่ว่าจะคิดแบบมูลค่าปัจจุบันโดยเอาส่วนลดมากำหนด หรือคิดแบบอัตรากาลลดแทนภายในโครงการเอง ก็ยังมีปัญหาหนักขึ้นในโลกที่ขาดความแน่นอนนี้ โครงการพัฒนาเศรษฐกิจต่างๆ ก็ว่าคิดหน้าคิดหลังรอบคอบแล้ว การกู้ยืมเงินเข้ามาลงทุนโครมๆ นั้นก็หวังว่าคนรุ่นหลังจะได้เสวยดอก (เบื้อ) และเสพผลไปพร้อมๆ กัน แต่ไม่มีทางรู้ได้ว่าจักเป็นที่พอใจพอใจของคนรุ่นหลังหรือไม่ คนรุ่นก่อนนี้อาจตายไปก่อนที่จะเห็นว่าวิจารณ์ของของคนรุ่นหลัง จะยังคงเหมือนคนรุ่นนี้หรือไม่ เศรษฐศาสตร์สวัสดิการที่อยู่บนรากฐานของข้อสมมุติที่ว่าอรรถประโยชน์ของปัจเจกชนต่างเป็นอิสระต่อกันนั้น ก็เท่ากับว่าเป็นเรื่องของตัวใครตัวมัน แต่ความอิจฉาริษยาหรือความนิยมชมชอบผู้อื่นย่อมเกี่ยวข้องกับอรรถประโยชน์ซึ่งกันและกัน และในโลกแห่งความเป็นจริงก็เป็นเช่นนั้น เพื่อนบ้านมีโทรทัศน์ มีตู้เย็น มีรถ แต่เรายังมี

ไม่ได้ ทำให้อรรถประโยชน์ของเรลดลง เพราะอิจฉาทาริอนอย่างนี้เป็นต้น รากฐานของเศรษฐศาสตร์สวัสดิการที่อิงอยู่กับแนวคิดของพาวเวอริ่งออกจะอ่อนแออยู่มาก

ในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นไม่สามารถอยู่ในภาวะที่หนึ่งได้ ครั้นลดกลงมาเอาภาวะที่สองก็กระทบร่องกระทบอีก เมื่อมีความไม่แน่นอนตามกาลเวลา เราจึงได้แต่เวียนว่ายอยู่ในวังวนสสารโดยพยายามไขว่คว้าหาภาวะที่สามในคอนทอไป

ตอนที่ ๕ มีเพียงบทเดียวคือบทที่ ๑๐ ซึ่งเป็นบทสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ ของคิมก็อยู่ที่ท้ายกองจริงเพราะบทที่ว่าด้วยการเมืองเรื่องการเลือกของสังคม ผู้ที่เชื่อหัวปักหัวปำว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะนำไทยไปสู่สันติสุขนั้นก็อาจเป็นจริงได้ในแง่ของความเสมอภาคทางการเมือง "หนึ่งคนหนึ่งเสียง" ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร แต่ประชาธิปไตยจะนำไทยไปสู่ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ และความยุติธรรมทางสังคมหรือไม่ เป็นอีกปัญหาหนึ่งนโยบายทางเศรษฐกิจที่จะนำมาใช้โดยผ่านกระบวนการทางการเมืองนั้นอาจก่อให้เกิดความอลเวงหนักยิ่งขึ้นได้ด้วยเล่ห์กะเท่ห์ของเหล่าหมาจิ้งจอกการเมือง การซื้อคะแนนเสียง การขายตัวของนักการเมืองอย่างโจ่งแจ้งในตลาดมืดเพื่อเอาชนกะตุ๋นอยู่ยอมมืคเป็นหลักการของประชาธิปไตย คราบโคถังมี "น้ำเน่า" อยู่ในวงการการเมืองแล้ว คราบนั้นนโยบายทางเศรษฐกิจที่ผ่านกระบวนการเมืองออกมาย่อมก่อประโยชน์ให้แก่สมาชิกของสโมสรน้ำเน่าเป็นสำคัญ โอกาสที่จะได้รัฐธรรมนูญสมบูรณ์แบบนั้นอย่าพึ่งหวัง การที่สมาชิกของสังคมจักแสดงความพึงพอใจของตนออกมาให้เห็นเป็นที่ประจักษ์นั้น หากค้างคานค้างทำเสียแล้ว เสียงก็ดังปานแมลงหวี่เป็นพวกเท่านั้น การแสดงความแข็งแกร่ง และความหนักแน่นแห่งความพึงพอใจของปัจเจกชนจักสัมฤทธิ์ผลได้ก็ด้วยการฉนิทกำลังกันเป็นกลุ่มก้อน "รวมกันเราอยู่ แยกกันเราตาย" เป็นสัจจะทางการเมืองทุกยุคทุกสมัย เมื่อ

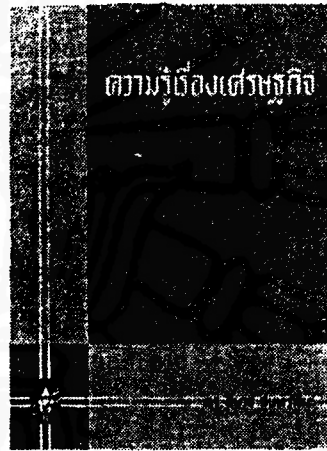
ทางรัฐสภาเป็นการชั่วคราวและต้องให้ กลุ่มอิทธิพลนอก
 รัฐสภาที่คิดจะแสดงฤทธิ์ หากออกมาจึงออกใน หน้าหน้าทำ
 ไม่ชอบมาพากล วิถีทางแห่งประชาธิปไตยจักต้อง
 ดำเนินไปโนนแบบนี้ มิฉะนั้นแล้วรัฐบาลกรุงรัตนโกสินทร์
 คอปลวงสมารึก จักหัวทวยประหารราชฎี รวบอำนาจ
 ไว้ในมือ คือตนเองเป็นใหญ่ ได้ครองตำแหน่งให้ดาว
 สืบไป ยังมีพรรคการเมืองน้อย ชอบเชกอำนาจของ
 รัฐบาลก็ยังมีอีก ยังมีพรรคพวกเคียวเป็น พรรคแล้ว
 อำนาจก็มีแทบไม่จำกัด พังรันสวัสดิการในระบอบ
 ประชาธิปไตยจึงกลันกรองมาจากความขัดแย้งต่าง ๆ
 นานา ไม่เหมือนกับพังรันสวัสดิการในระบอบเผด็จ
 การซึ่งวัตถุประสงค์ของชุมชนก็คือวัตถุประสงค์ของ
 ผู้เผด็จการนั่นเอง และไม่เหมือนกับพังรันสวัสดิการ
 ในระบอบราชาธิปไตยที่สมาชิกแต่ละคนมีความสำนึกกรวง
 กันเป็นอันหนึ่งอันเดียว

กล่าวโดยสรุปแล้ว แม้หนังสือเล่มนี้จะเป็น
 ขนาดกระเปาะและมีเพียง ๒๐๐ กว่าหน้า แต่ก็ชักเยือก
 เนื้อหาสาระไว้อย่างแน่นบึงทั้งทางทฤษฎีและทางโลก
 แห่งความเป็นจริง นายวินซ์เลือกเอาแต่หลักการที่
 สำคัญ ๆ และมีความซัดแย้งน้อยมาเสนอ เคืองมือ
 ที่ใช้ในทวารวิเคราะห์ ถึพยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่ทำ
 ให้เศรษฐศาสตร์เป็นคณิตศาสตร์ จึงเหมาะสำหรับผู้
 ประสงค์จะปูพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์สวัสดิการเอา
 ไว้ก่อน หากประสงค์จะศึกษาให้ละเอียดกว้างขวาง
 ต่อไปก็ย่อมทำได้ และยังศึกษาต่อไปก็จะเห็นความ
 ซัดแย้งในแนวคิดมากขึ้น ซึ่งนายวินซ์คงไม่ประสงค์
 เช่นนั้น หนังสือเล่มนี้จึงน่าจะใช้ชื่อว่า **“เศรษฐศาสตร์
 สวัสดิการเบื้องต้น”** มากกว่า แค่นั้นก็ไม่ได้หมายความว่า
 ว่าใครที่ไม่เคยเรียนเศรษฐศาสตร์มาก่อนก็จะเข้าใจ
 ได้ พื้นฐานความรู้ที่จำเป็นที่จักเข้าใจเศรษฐศาสตร์
 สวัสดิการนั้นต้องผ่านทฤษฎีราคาและวิภาครรณมา
 อย่างแน่นเปรี๊ยะ มิไร่สั๊กแล้วพอสอดผ่านไ้เท่านั้น
 และนายวินซ์ก็ทิ้งข้อสมมุติเอาไว้ในใจอย่างนั้นเหมือน
 กัน หนังสือเล่มนี้มีการพิมพ์ที่คมอยู่บ้าง เช่นหน้า ๘๖

สมการที่ ๒ หน้า ๑๒๘ สมการรองสุดท้ายก็พิมพ์ตกไป
 ที่ดูจะเป็นอย่างไรคงพอแก้ ไซ่กันเองได้ ความตอน
 ท้ายหน้า ๑๐๐ นั้น จักต้องใคร่กรวดให้ก็ มิฉะนั้นจะ
 เหมาเอาว่า นายวินซ์ผิดพลาดได้

ทวี หมั่นนิกร

คณะเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์

ความรู้เบื้องต้นเศรษฐกิจ

ชินวาท สุทธิธรรม

ไทยวัฒนาพาณิช ๒๕๐๖

๔๖๐ หน้า ๖๕ บาท

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องที่พูดและเขียนให้คน
 ธรรมดาเข้าใจได้ก่อนข้างยากอย่างที่ผู้เขียนเชื่อจริง ๆ
 และนี่คือเหตุผลหลักคั้นให้ผู้เขียน (ซึ่งบังเอิญอาจจะมี
 พรรตวรรค์ในการพูดและเขียน) พยายามเล่าเรื่อง
 เศรษฐกิจแบบชาวบ้าน อย่างไม่รัดกุม ถ้าจะใช้หนังสือ
 เล่มนี้เป็นคู่มือของนักเศรษฐศาสตร์ ก็คงจะใช้ได้
 เพียงไม่ถึงครึ่งเล่ม เพราะแนวคิดต่าง ๆ เป็นเรื่องที่
 นักเขียนเศรษฐศาสตร์ต้องเข้าใจอยู่แล้ว

เนื่องจากหนังสือเล่มนี้เป็นารรวบรวมบทความแบบ“สัปดาห์ใหญ่”(หรือ“จับฉ่าย”) จึงมีความหนา มาก เพราะประกอบด้วยภาคต่าง ๆ ถึง ๗ ภาค การวิจารณ์จึงควรแยกออกเป็นตอน ๆ

ภาคที่ ๑ เป็นเรื่องความรู้ทั่วไป เรื่องเศรษฐกิจ ซึ่งโดยสาระแล้วก็เป็นเรื่องนิยามและการพัฒนาเศรษฐกิจ เท่านั้น เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เน้นเรื่องการวางแผนและการประสานงานตามโครงการพัฒนาต่าง ๆ ส่วนในด้านนโยบายเศรษฐกิจนั้นก็เพียงความรู้พื้นฐาน ไม่มีการพูดถึงวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในระยะสั้นอย่างลึกซึ้ง

สำหรับแนวนโยบายเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจนั้นเป็นข้อเสนอที่ดี และควรได้รับการปฏิบัติ แต่ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประสานงานระหว่างโครงการของหน่วยราชการต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษามประเมินผลซึ่งซ้ำกับบทความแรก นอกจากนี้การวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจของไทย ถึงแม้จะเป็นจริงในเวลานั้น (แต่ไม่เป็นจริงในเวลาอื่น ทั้งหมด) แต่ยังไม่วิเคราะห์จนลุล่วงเกินไป อันที่จริงปัจจัยเรื่องความจำเป็นที่ต้องใช้จ่ายบ่อนดินประเทศมาก ๆ อาจจะเป็นเพียงภาพลวงที่ฝ่ายอเมริกาต้องการสร้างขึ้นก็ได้

บทความเรื่องเศรษฐกิจเพื่อความมั่นคงของชาติในภาคนี้ เป็นเพียงการสรุปใจความสำคัญของบทความในภาคที่หก ซึ่งจะไว้วิจารณ์ตอนหลัง

ภาคที่ ๒ เป็นการรวบรวมความคึกขางเรื่องทางเศรษฐกิจ บทความเรื่องการพัฒนาการเศรษฐกิจกับตัวท่าน มีเนื้อหาสาระซ้ำกับในภาคที่ ๑ หลายตอน แต่ให้ข้อคิดสำคัญตรงกับที่นายพล ชวมวลสัน นักเศรษฐศาสตร์ดีชื่อของอเมริกาเคยเขียนไว้ คือในการพัฒนาประเทศนั้น คนในประเทศไทยต้องมีความตั้งใจที่จะพัฒนาจริงๆ

ข้อเสนอเรื่องภาษีเงินได้ที่กิน รั้งเงิน และมีประโยชน์มาก การวิเคราะห์ก็ทำได้ แต่มีข้อ

สังเกต ๒ ประการคือข้อเสนอเรื่องนี้เป็นเพียงการเสนอแก้ปัญหาที่คิดในเขตเมือง เท่านั้น ไม่ใช่กรณีแก้ปัญหาเศรษฐกิจของกสิกร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

ประการที่สอง ข้อเสนอของผู้เขียนที่เสนอให้มีบทเฉพาะกาลเปิดโอกาสให้เจ้าของที่ดินจัดการขายที่ดินกันก่อน ก็จะถูกเรียกเก็บภาษีเงินได้กำไร เป็นเวลา ๓ ปี ย่อมแสดงว่าปัญหาอำนาจทางการเมืองมีบทบาทค่อนข้างนโยบายเศรษฐกิจมาก และนอกจากนั้นยังแสดงว่าผู้เสนอนโยบายนี้เอง อาจเคยถึงกำไรที่ดินมาก่อนก็ได้

การวิเคราะห์ผลกระทบกระเทือนทางเศรษฐกิจจากการใช้จ่ายของทหารอเมริกาเป็นประโยชน์สำหรับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยมากโดยเฉพาะในท้องที่ซึ่งยังไม่ได้รับอิทธิพลจากผลของการท่องเที่ยวเช่น เกาะสมุย เป็นต้น

บทความเรื่องอนาคตทางเศรษฐกิจของไทย ส่วนใหญ่มีแนวคิดซ้ำกับบทความแรกๆ แต่มีข้อคิดใหม่ๆ บ้าง ทว่าขาดการวิเคราะห์ เช่นเรื่อง การถือครองที่ดิน ระบบภาษีอากร ฯลฯ

ในเรื่องพ่อค้าก็มีหัวใจ เป็นเรื่องที่มีผู้พยายามทำตนเป็น “พวกหัวแรง” แต่ก็ไปไม่รอด เพราะแม้ว่าผู้เขียนจะวิจารณ์พฤติกรรมการเอาตัวเอาเปรียบของพ่อค้าบางคน แต่ผู้เขียนก็ยังยึดมั่นอยู่กับเรื่อง ชาลิตูมิ (หรือแข่งอะไรแข่งได้ แต่อย่าแข่งบุญแข่งวาสนา) วิชวลิตูมิ (ระบบอาทุโต) คุชวลิตูมิ (ระบบเพื่อปริญญาบัตร) นอกจากนี้ผู้เขียนยังเชื่ออีกว่าระบบเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบัน ทำให้ประชาชนถูกกดขี่ และเชื่อว่าเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์จะดีกว่าซึ่งประชาชนแน่ ๆ (ซึ่งคงจะจริงถ้าบังเอิญประเทศไทยเปลี่ยน ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบสังคมนิยมในอุสภที่การปกครองอยู่ในมือเผด็จการสามทหารฯ)

โดยสรุปแล้ว ความเห็นต่าง ๆ ในหลาย ๆ บทความของภาคที่ ๑ และ ๒ ซ้ำกันหลายแห่ง เช่น เรื่องการใช้จ่ายของทหารอเมริกา การประสานงาน

ระหว่างโครงการพัฒนาต่างๆ นโยบายการคลัง การเงิน และการต่างประเทศ ภาษีเงินได้ การส่งเสริมการผลิตและการหาตลาด ฯลฯ

ภาคที่ ๓ เป็นเรื่องการเรียนและการสอน เศรษฐศาสตร์ ในบทความแรกที่เกี่ยวกับวิธีการเรียน เศรษฐศาสตร์นั้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า จุดประสงค์ของการเรียนเศรษฐศาสตร์ คือเรียนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คือผู้เขียนเน้นเรื่องเศรษฐศาสตร์นโยบาย (normative economics) เพราะวิชาเศรษฐศาสตร์จะช่วยให้การพัฒนาประเทศมีแผนการเป็นทิศทางก่อนให้เกิดประสิทธิภาพและประหยัดกว่าวิธีพัฒนาประเทศโดยไม่อาศัยหลักทางวิชาการ

อันที่จริงการเรียนเศรษฐศาสตร์ หรือวิชาอะไรก็ตามไม่จำเป็นที่ต้องเรียนเพื่อสามารถสร้างนโยบายเศรษฐกิจได้ แต่บางคนอาจจะอยากเรียนเพราะเพียงอยากรู้วิชาเศรษฐศาสตร์เท่านั้น ก็คงจะไม่ผิดอะไร

ผู้เขียนเสนอว่าวิธีเรียนเศรษฐศาสตร์ให้ได้ผลจะต้องรู้คณิตศาสตร์มาก ๆ (และผู้เขียนก็เป็นอาจารย์คนแรก ๆ ที่ทำให้นักศึกษาและสถาบันต่าง ๆ ตื่นตัวกับการใช้คณิตศาสตร์ในวิชาเศรษฐศาสตร์) แต่มีปัญหาคือว่าการสอนเศรษฐศาสตร์โดยใช้คณิตศาสตร์เป็นเรื่องยากเพราะในสมัยที่ผู้เขียนเสนอบทความนี้ นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ยังไม่รู้คณิตศาสตร์ขั้นต้น จึงมีบางคนที่ต่อต้าน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ (๑๐ ปีหลังจากบทความนี้) การสอนเศรษฐศาสตร์ในเมืองไทยยังมีปัญหาในเรื่องเดิมอยู่ เพราะนอกจากผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจคณิตศาสตร์แล้ว นักศึกษาเองก็กลัววิชานี้มาก (เพราะพื้นของนักศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์จำนวนมาก จบ ม.ศ. ๕ แผนกศิลปะ) ทั้ง ๆ ที่มีการเปิดวิชาคณิตศาสตร์หลายวิชาในหลักสูตร แก่มีนักศึกษาไม่ถึง ๑๐% ที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งจำเป็นครบทุกวิชา นอกจากนี้ระบบหน่วยกิตยังทำให้นักศึกษาเลือกเรียนคณิตศาสตร์ไม่พร้อมกัน ทำให้

นักศึกษาค้นนั้น เมื่อเข้าเรียนวิชาหลักเศรษฐศาสตร์ (ชั้นกลาง) ยังไม่มีพื้นแคลคูลัส อาจารย์จึงไม่อาจสอนด้วยคณิตศาสตร์ได้ ประการสุดท้ายระบบหลักสูตรแบบ Interdisciplinary นั้น ทำให้นักศึกษาต้องเรียนคณิตศาสตร์กับอาจารย์ในภาควิชาคณิตศาสตร์ การสอนจึงเน้นในเรื่องที่แตกต่างกับที่ควรจะเน้น เช่น การสอนสถิติเน้นเรื่องวิธีการคำนวณมากกว่าที่จะเน้นเรื่องให้เหตุผลเกี่ยวกับสูตรที่ใช้เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้การเรียน คณิตศาสตร์ ของนักศึกษาขาดตอน เพราะนักศึกษาไม่เคยเห็นตัวอย่างฟังก์ชันทางเศรษฐศาสตร์เลย ทางแก้วิธีหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นการสูญเสียทรัพยากรมากขึ้น (แต่อาจไม่สูญเปล่า) คือการเปิดวิชาคณิตศาสตร์สำหรับนักเศรษฐศาสตร์ขึ้นในชั้นปีที่ ๓ หรือปีที่ ๔ แล้วให้อาจารย์เศรษฐศาสตร์สอนเฉพาะคณิตศาสตร์ส่วนที่จำเป็นจะต้องนำมาใช้ในวิชาเศรษฐศาสตร์ พร้อมด้วยตัวอย่างบ้างพอสมควร

บทความ บทที่สองในภาคนี้เป็นการชี้ทางให้นักศึกษาพยายามนำเอาความรู้ทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ไปใช้ มิใช่ปล่อยวิชาเศรษฐศาสตร์กลายเป็นเรื่องโลกแห่งความฝันในมหาวิทยาลัย แต่ต้องสามารถประยุกต์กับโลกแห่งความเป็นจริงได้ วิธีการที่ผู้เขียนคิดว่าจะช่วยนักศึกษาให้ได้ใช้ทฤษฎีของตนก็คือแบบจำลองทางเศรษฐกิจต่าง ๆ (ซึ่งคงจะหมายถึง macro model มากกว่าอย่างอื่น) อย่างไรก็ตามปัญหาของนักศึกษาเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน ไม่ใช่เนื่องมาจากนักศึกษาไม่รู้จักแบบจำลอง เพราะว่าถ้าพิจารณาจากวิทยานิพนธ์ปริญญาโทในประเทศไทยเวลานี้ จะเต็มไปด้วยแบบจำลอง แทบจะเรียกได้ว่าใครไม่มีแบบจำลองก็เซแถมที่ แต่ปัญหาที่แท้จริงเวลานี้คือนักศึกษาไม่รู้จักแม้กระทั่งว่ามีความดี ชั้พลายที่เรียกมานั้น จะนำไปอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างไร นั่นเป็นเพราะวิธีการสอนในมหาวิทยาลัยเมืองไทยยึดแนวจากตำราฝรั่งเกือบ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ อาจารย์มิได้พยายามรวบรวมตัวอย่างปรากฏการณ์

เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจริง ๆ มาอธิบายให้นักศึกษาฟัง และคิดในห้องบรรยาย และก็ไม่เคยศึกษาพยายามที่จะรวบรวมผลการวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจไทยมาสอน เพราะการทำเช่นนั้นย่อมต้องทำงานหนักขึ้น เป็นการเพิ่มความทุกข์แก่ตน ผิดหลักการแสวงหาความสุขออกของมนุษย์ที่เต็มไปด้วยความมีเหตุมีผล

บทความที่สามมีใจความสำคัญเหมือนสองบทแรก แต่ได้เน้นให้เห็นชัดเจนว่าคณิตศาสตร์จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักศึกษาทดสอบทฤษฎี ค้นคว้าหาทฤษฎีใหม่ ๆ และเข้าใจปัญหาเศรษฐกิจ ตลอดจนสามารถวางนโยบายเศรษฐกิจในเชิงปริมาณได้ก็ขึ้น ผู้เขียนมีข้อเสนอที่ที่ที่ข้องการให้อาจารย์ประจำพยายามรวบรวมผลงานวิจัยมาสอนโดยมหาวิทยาลัยต้องจัดหาทุนและเวลาให้อาจารย์ลาพักการสอนได้ชั่วคราว

บทความบทสุดท้ายไม่มีอะไรมากนัก นอกจากเป็นคำแนะนำในการเรียน ต่อชั้นสูงในอเมริกา เท่านั้น

ในปัจจุบัน หลักสูตรชั้นปริญญาตรี ทางเศรษฐศาสตร์ของทุกมหาวิทยาลัยในบ้านเราได้บรรจุหลักสูตรคณิตศาสตร์ไว้มากมาย จนถึงกับในบางแห่งนั้น เนื้อหาสาระลึกซึ้งเกินกว่าระดับปริญญาตรี (เพราะผู้สอนเพิ่งได้ศึกษามาจากนอกใหม่ ๆ) แต่ปัญหาใหญ่ของนักศึกษาที่ยังคงไม่รู้จักรับวิชาเศรษฐศาสตร์ไปใช้ประยุกต์ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะวิธีการสอนและระบบคุณค่าในสังคมยังคงเป็นแบบอาจารย์ว่าอะไรก็ว่าตามอาจารย์ แม้แต่ข้อสอบก็เป็นการทดสอบความจำของนักศึกษาเท่านั้น นักศึกษาเองก็ไม่ค่อยได้ใช้เวลาขบคิดปัญหาต่างๆ มากนัก เพราะกิจกรรมทั้งบนเตียงและช่วยซาคามีเต็มมือ อันที่จริงเรายังไม่ต้องการผลิตนักเศรษฐศาสตร์ที่รู้คณิตศาสตร์มาก ๆ ก็ได้ แต่ขอให้เราสามารถผลิตนักเศรษฐศาสตร์ที่รู้จักประยุกต์ทฤษฎี รู้จักใช้สามัญสำนึกอย่างถูกต้อง รู้จักการวิเคราะห์ให้ถูกต้องทิศทาง (qualitative analysis) เหมือนนักเศรษฐศาสตร์หลายท่านเช่น Myint, Galbraith, H.G.Johnson ก็คงจะน่าพอใจแล้ว

ภาคที่ ๔ มีเป็นเรื่องการให้วิชาเศรษฐมิติในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ บทความที่ ๒ เรื่องแรกมีเนื้อหาเหมือนกัน เพียงแต่บทความหลังให้รายละเอียดดีกว่าเท่านั้น

ก) ผู้เขียนได้พยายามอธิบายเรื่องมือทางคณิตศาสตร์และสถิติที่นำมาใช้อย่างดีพอที่ผู้อ่านจะเข้าใจความหมายพื้นฐานของตัวแปรประเภทต่าง ๆ และระบบสมการที่ใช้กันอยู่ในวิชาเศรษฐมิติ มีการอธิบายสมการต่างๆอย่างชัดเจน พร้อมทั้งเหตุผลในการเลือกตัวแปรและตัวแปรแทน (proxy variable) จึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีที่กำลังเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์มหภาค พัฒนาการทางเศรษฐกิจ และเศรษฐมิติ

ข) ถึงแม้ว่าระบบสมการในแบบจำลองจะมีข้อบกพร่องมาก (เพราะเป็นการเริ่มต้นเนื่องจากตัวเลขในเวลานั้นยังไม่สมบูรณ์) แต่แบบจำลองของผู้เขียนได้กระตุ้นให้นักเศรษฐศาสตร์รุ่นหลังทำแบบจำลองมหภาคขึ้นมาใหม่โดยการปรับปรุงแบบจำลองดังกล่าว จนในปัจจุบันเรามีแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคจำนวนมากพอสมควร และที่ลึกซึ้งมากที่สุด นอกจากรูปแบบจำลองของผู้เขียนดังกล่าว ยังกระตุ้นให้นักศึกษาเริ่มสนใจคณิตศาสตร์มากขึ้น จึงนับว่าเป็น contribution อย่างหนึ่งของผู้เขียน

ค) อย่างไรก็ตามในฐานะที่ผู้เขียนเป็นนักเศรษฐมิติและนักคณิตเศรษฐศาสตร์ ผู้เขียนน่าจะได้เขียนเพิ่มเติมเรื่องเกี่ยวกับเทคนิคทางเศรษฐมิติในเวลาเลือกตัวแปรและสมการต่าง ๆ เช่นปัญหาเรื่อง identification, specification, multicollinearity, autocorrelation ฯลฯ ทั้งนี้โดยใช้ประสม-

ตลอดคืนตอนที่เขียนที่วิทยานิพนธ์ มาอธิบายโดยยกตัวอย่างการสองผัดสองถูกมาแสดงแบบเดียวกับตัวอย่างในเรื่องการกะประมาณการ ใช้จ่ายงาน ในประเทศไทย วิธีนี้จะมีประโยชน์แก่นักศึกษาปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์ในบ้านเรากำลึงเขียนวิทยานิพนธ์

ภาคที่ ๕ เป็นเรื่องการนำเอาความรู้ทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ มาประยุกต์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณเข้าช่วย ผู้เขียนได้พยายามอธิบายถึงวิธีการเลือกตัวแปรในสมการที่จะนำมาคำนวณหาค่าความยืดหยุ่นของรายได้ รวมทั้งการกะประมาณผลผลิตต่าง ๆ ทั้งแบบที่กะประมาณจากทางด้านการผลิตและจากทางด้านความต้องการ นอกจากนี้ผู้เขียนยังพยายามชี้ให้เห็นว่า ตัวเลขที่ได้มานั้น มีข้อจำกัดอย่างไรอย่างชัดเจน และจะนำไปใช้ประโยชน์อะไรบ้าง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงปัญหาตัวเลขสถิติต่าง ๆ และวิธีปรับปรุงสถิติ ส่วนบทความสุดท้ายในภาคนี้ เป็นการให้แนวคิดในการทำเอกสารประกอบการสัมมนาหรือดาววิจัยอย่างละเอียด นับได้ว่าผู้เขียนมีวิญญานแห่งความเป็นครูอย่างแท้จริง ถ้าอาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ให้ความพยายามในการสอนในการเขียนหนังสือ และบทความ และทำวิจัยเพื่อนำมาแสดงให้นักศึกษาเห็น วิชาการไม่เฉพาะสาขาเศรษฐศาสตร์ย่อมจะเจริญกว่านี้แน่นอน นักศึกษาของเราคงจะเก่งไม่แพ้นักศึกษาทั่วโลก

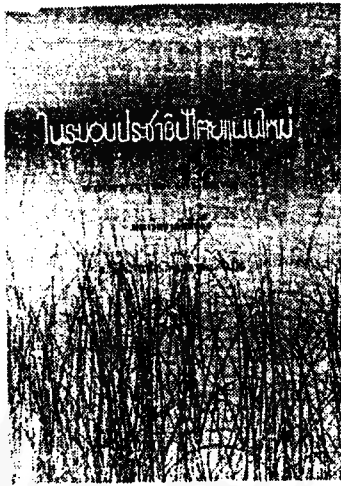
ภาคที่ ๖ เป็นเรื่องเศรษฐกิจ เพื่อความมั่นคงของชาติ ผู้เขียนนับว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรกในบ้านเรากำลึงให้ความสนใจกับปัญหาการป้องกันประเทศมาก จึงพยายามใช้ความรู้ทางทหารผสมผสานกับความรู้ทางเศรษฐศาสตร์นำมาวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงของชาติ นับตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้อง

การค้นต่างๆในทางเศรษฐกิจ เพื่อเตรียมรับมือกับภาวะสงคราม การวิเคราะห์เรื่องการระดมกำลังทางเศรษฐกิจ และการวิเคราะห์การเปลี่ยนภาวะเศรษฐกิจจากสงครามมาเป็นภาวะปกติ

อย่างไรก็ตามการพยายามรักษาความมั่นคงของชาติไม่จำเป็นต้องทำโดยวิธีก่อสงครามเย็นทำลายฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศศัตรู หรือวิธีอื่น ๆ ที่ผู้เขียนเสนอเพียงอย่างเดียว สาเหตุที่ผู้เขียนเห็นความสำคัญของการป้องกันประเทศมากเท่ากับ (หรืออาจจะมากกว่า) การพัฒนาประเทศ อาจจะเป็นเพราะ (ก) ผู้เขียนเป็นนายทหารมาก่อน (ข) ผู้เขียนเคยศึกษาอยู่ที่อเมริกาในยุคที่จอห์นสันเป็นประธานาธิบดี ยุคนี้มีการโฆษณาชวนเชื่อให้คนอเมริกันและคนทั่วโลกเกลียดลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงทำให้ผู้เขียนเชื่อว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นลัทธิที่ก่อกบฏประชาชน และไม่เคยสร้างความเป็นธรรมและการกินที่อยู่ดีแก่ประชาชน (หน้า ๑๗๔) ทั้ง ๆ ที่ผู้เขียนยกย่องระบบสังคมนิยม (ค) ผู้เขียนโต้งคั้งขึ้นมา ในยุคการปกครองโดยลัทธิเผด็จการ ฉะนั้นการเสนอนโยบายต่าง ๆ แก่ผู้ปกครองประเทศจึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับอำนาจทางการเมืองในเวลานั้น

ภาคที่ ๗ เป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์นัก แต่มีข้อคิดสำคัญ ๒ ข้อคือ (ก) ถ้าทุกคนในประเทศร่วมมือและตั้งใจพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง การพัฒนาย่อมประสบผลสำเร็จ (ข) จากเรื่องแรวังวัคสระเทศ แสดงว่านิสัยมนุษย์ไม่ชอบพูดถึงเรื่องนำอับอายขายหน้าของคน และบางทีก็มองไม่เห็นว่าคุณมีข้อบกพร่องอะไร ต้องให้คนอื่นมาชี้ให้เราเห็น

นิพนธ์ พัวพงศกร
คณะเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์

เศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยใหม่

ส.ว.พ. แห่งอักษรศาสตร์

แปลและเรียบเรียงจากคำบรรยายของศาสตราจารย์
เส็นอ็อห่วยวน

สถานศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้า สมุทร
๒๕๑๗ พิมพ์ครั้งที่สอง

ราคา ๑๕ บาท ๓๓๓ หน้า

ในยุคที่ประชาธิปไตยแพร่หลาย ขอบเขตของเสรีภาพทางวิชาการได้ขยายกว้างขึ้น เช่นในปัจจุบันนี้หนังสือเศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยใหม่ จึงมีการตีพิมพ์เป็นครั้งที่สอง โดยคนรุ่นใหม่ที่มีความอยากรู้อยากเห็น ในความคิดที่ไม่เคยรู้และถูกสั่งห้ามมิให้สนใจหรือเรียนรู้ด้วยเหตุผลดังกล่าว หนังสือเล่มนี้จึงมีค่าแก่การสนใจที่จะอ่านดูว่าได้ตอบสนองความต้องการของความอยากรู้อยากเห็นเพียงใด

หนังสือเล่มนี้เริ่มต้นด้วยความหมายและคุณสมบัติของการปฏิวัติในระบอบประชาธิปไตยใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง เมื่อปลายสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมีชนชั้นกรรมาชีพเป็นผู้นำการปฏิวัติเพื่อล้มล้างระบบศักดินาคือบ้านจักรวรรดินิยม ต่อจากนั้นได้แจ้งถึงสมมติฐานและเงื่อนไขของระบอบประชาธิปไตยใหม่ โดยเน้นให้เห็นว่าความล้มเหลวเสื่อมโทรมของระบอบนายทุนเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิด

มีประชาธิปไตยใหม่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าเงื่อนไขบางประการที่ดูถูกมาเป็นข้อสนับสนุน ก่อนที่จะเหลือเชื่ออยู่ที่สาม สิ่งที่น่าสนใจสำหรับคนแรกของหนังสือคือ การปฏิรูปฐานความเข้าใจของผู้อ่านด้วยข้อสมมติฐาน และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนชี้ให้เห็นความเหมือนและแตกต่างระหว่างระบอบประชาธิปไตยใหม่แบบยุโรปอาณานิคม กับแบบจีน การยอมรับอย่างใจกว้างว่าประเทศจีนนั้นยังคงอาศัยเศรษฐกิจระบอบนายทุนเป็นบันไดไปสู่เศรษฐกิจระบอบสังคมนิยม แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าผู้เขียน ไม่มีตัวอย่างข้อเท็จจริงมาอธิบายประกอบให้เห็นชัดยิ่งขึ้น

ตอนที่สองและสามว่าด้วยรากศัพท์และส่วนประกอบของเศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยใหม่ อาจกล่าวได้ว่าเป็นตอนที่ดีที่สุดของหนังสือเล่มนี้ เพราะเป็นการอธิบายถึงลักษณะ ตลอดจนวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจอย่างกว้างๆ โดยเริ่มจากเศรษฐกิจของรัฐ (State Economy) เศรษฐกิจสหกรณ์ เศรษฐกิจเอกระของกสิกรและหัตถกร (Individual Economy of Farmers and Handicrafts) เศรษฐกิจทุนเอกชน (Private Capitalism) เศรษฐกิจทุนของรัฐ (State Capitalism) และยังได้อธิบายถึงขอบเขตของประชาธิปไตยใหม่ ว่าควรจะจัดอยู่ในขอบเขตของระบบทุนนิยมหรือระบบสังคมนิยม ความขัดแย้งระหว่างการผลิตอย่างขนาดใหญ่ตามแบบสมัยใหม่ ซึ่งรวมศูนย์กันทำ กับการผลิตสินค้าย่อยของชาวบ้าน ซึ่งลำพังและกระจัดกระจาย

ตอนสุดท้ายของหนังสือ เป็นตอนที่ว่าด้วยนโยบายเศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยใหม่ ซึ่งกำหนดขึ้นจากภาวะและความต้องการทางเศรษฐกิจ โดยยึดถือหลักว่า “..... เพื่อคัดลดยาขยายการผลิตบำรุงเศรษฐกิจให้รุ่งเรือง สอดคล้องทั้งสาธารณะและเอกชน อำนวยประโยชน์ทั้งแก่นายทุนและคนงาน .....” นโยบายต่างๆ ได้แก่ นโยบายการโอนกิจการเป็นของรัฐ (Nationalization Policy) เหตุผลและความจำเป็น

ที่จะต้องมีกาโอนเป็นของรัฐ ผู้เขียนให้ชี้ให้เห็นถึง
ข้อแตกต่างระหว่างกาโอนเป็นของรัฐในประเทศ
ประชาธิปไตยใหม่กับประเทศทุนนิยม และเพื่อ
ให้เข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น ผู้เขียนได้ยกเอาข้อเท็จจริง
จากกรณีดำเนินนโยบายกาโอนกิจการเป็นของรัฐใน
ประเทศประชาธิปไตยใหม่ทางยุโรป คือประเทศ
เช็กโกสโลวาเกีย โปแลนด์ บุลกาเรีย โรมาเนีย
และยังกวี มาก่อว่าเป็นอุทาหรณ์ประกอบ นอกจากนี้
ยังมีนโยบายอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม นโยบาย
ปฏิรูปที่ดิน นโยบายสหกรณ์และนโยบายการค้ากับ
ต่างประเทศ

ข้อสังเกตจากหนังสือเล่มนี้คือ การอ้างอิง
ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเลขทางสถิติ ในแต่ละครั้งผู้
เขียนไม่เคยกล่าวถึงที่มาแห่งข้อมูล หลักฐานอ้างอิง
ต่าง ๆ เป็นไปอย่างเลื่อนลอย ส่วนในด้านเนื้อหาสาระ
ของหนังสือ ถ้าหากจะอ่านเพียงเพื่อรู้จักลักษณะของ
ระบบเศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยใหม่ว่า
เป็นอย่างไร หรือผู้อ่านที่มีความสนใจต่อแนวความ
คิดทางสังคม และเศรษฐศาสตร์ของมาร์กซ์ จะเห็น
ได้ชัดว่าทฤษฎีมูลค่าแรงงาน (Labour Theory of
Value) และความขัดแย้งระหว่างชนชั้น เป็นรากฐาน
ที่สำคัญยิ่งต่อเงื่อนไขของการปฏิวัติในระบอบประชา
ธิปไตยใหม่ได้อย่างไร ด้วยเหตุผลทั้งสองข้อกั
กล่าว หนังสือเล่มนี้น่าจะมีประโยชน์ แก่สำหรับนัก
วิชาการที่มีใจเป็นธรรม จะเห็นได้ว่าหนังสือเล่มนี้
เป็นหนังสือโฆษณาชวนเชื่อที่ไม่น่าเชื่อถือเอาเสียเลย
การกล่าวถึงระบบนายทุน โดยไม่มีเหตุผลประกอบข้อ
สรุป เช่น การกล่าวว่ เจ้าของที่ดินผู้บังคับกตทกนั
ชาวนาอชางโหลเคียม นายทุนทำการขูดรีด มีบคัน
ทากรรม การมองถึงเศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตย
ใหม่ ในด้านที่สกลใสอย่างไม่น่าเชื่อเช่นกัน กล่าว
คือ เศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยใหม่ค้ำ
เนินไปอย่างไม่มีอุปสรรค และปัญหาใด ๆ จะประสบ
ความล้มเหลวอย่างน่าอศรรย โดยที่ผู้เขียนมิได้มองถึง
ปัญหาที่ในค้ำนเทคนิคการวางแผน การจักรูปองค์การ

การบริหารงาน ปัญหาในด้านการเงินและเวลา สิ่ง
ต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้คุณค่าของหนังสือลดสภาพจากการ
เป็นเอกสารที่มีคุณค่าทางวิชาการ มาเป็นเพียงหนังสือ
โฆษณาชวนเชื่อธรรมดา ๆ

ส่วนที่ดีที่สุดสำหรับผู้่านจะได้รับจากหนังสือ
เล่มนี้ เห็นจะได้แก่ภาคผนวก ซึ่งเป็นภาพถ่าย
ของการแสดงรูปแกะสลักของศิลปะแห่งการ ปฏิวัติใน
ประเทศจีน โยกแบ่งเป็นภาค ๆ ประกอบด้วยภาคการ
เก็บค่าเช่า การตรวจตราข้าวเปลือกและการตีข้าว
การทวง การคักค่าแวน การกคช และ การช่วงชิง
อำนาจ ภาพและคำบรรยายประกอบ เป็นสิ่งที่มีค่า
แก่การมีไว้เป็นแบบตัวอย่างดี

ชูศรี มดไพฤกษ์
วัชรวิภา โตสงวน
คณะเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์

Regional Co-operation in Southeast Asia
Somsakdi Xuto,
Faculty of Political Science, Chulalongkorn
University, 1973

183 pp.

หนังสือเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างชาติในภูมิภาค
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังไม่มีการตีพิมพ์ออกมา
แม้แต่เล่มเดียว ดังนั้น หนังสือของนายสมศักดิ์ ชูโค
ซึ่งเขียนเป็นภาษาอังกฤษโดยใช้เวลาการค้นคว้า
ประมาณ ๒ ปี ที่อีส-เวส เซนเตอร์ เท่าที่ผู้วิจารณ์
ทราบ เป็นหนังสือเล่มแรกที่เขียนเกี่ยวกับความร่วมมือ
ระหว่างชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จัด
ได้ว่าเป็นความนำภูมิ ใจอย่างหนึ่ง ของวงการ วิชาการ
ไทย เพราะนักวิชาการไทยที่เขียนหนังสือเป็นภาษา
อังกฤษยังมี ไม่มาก

ความร่วมมือระหว่างชาติในภูมิภาคใด มีจุดสำคัญ ๆ ที่จะต้องคำนึงหรือกล่าวถึงคือ ความน่าจะเป็นไปได้ที่จะมีการร่วมมือกัน และผลประโยชน์ที่จะพึงได้แก่ประเทศสมาชิกในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเบียดเบียนต่อความร่วมมือระหว่างชาติ ซึ่งก็เป็นแนวที่ผู้เขียนใช้ในหนังสือเล่มนี้ โดยผู้เขียนได้แบ่งเนื้อหาของเรื่องออกเป็นบท ๆ ดังต่อไปนี้คือ

บทที่หนึ่งกล่าวถึงความร่วมมือระหว่างชาติในภูมิภาคว่า มีผลที่น่าพึงปรารถนาอย่างไรบ้าง บทที่สองว่าด้วยประวัติความเป็นมาของความร่วมมือระหว่างชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทที่สามว่าด้วยเรื่องปัญหาความร่วมมือระหว่างชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทสุดท้ายพูดถึงความน่าจะเป็นไปได้ของความร่วมมือระหว่างชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ยังมีภาคผนวก ซึ่งผู้เขียนเติมไป โดยพูดถึงแนวโน้มที่เกิดขึ้นสองปีหลังจากที่ผู้เขียนได้เขียนหนังสือเล่มนี้เสร็จสิ้นแล้ว ในท้ายเล่มของหนังสือที่มีการแนบข้อตกลงปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกสารที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่างชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ประกาศที่เกี่ยวกับ ASEAN ASPAC ฯลฯ

ว่ากันอย่างกว้าง ๆ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับอ้างอิง โดยเฉพาะบทที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของความร่วมมือระหว่างชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้จะเติมไปด้วยรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้อ่านคลายความสนใจลง แต่ก็ยังเป็นประโยชน์ในแง่รวบรวมเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าเป็นรูปเป็นร่างให้อยู่ในที่เดียวกัน เอกสารที่ได้ไว้ในท้ายบทเป็นประโยชน์อย่างมาก สำหรับการค้นคว้าอ้างอิง เพราะได้รวบรวมไว้แทบทุกชิ้นที่เกี่ยวข้อง

จุดที่น่าสังเกตคือ ผู้เขียนเขียนในลักษณะที่ไม่ใช่ในวิชาการแบบทฤษฎี แต่เขียนในแง่เสนอ

นโยบาย และเจือปนด้วยคำนิยมตลอดเวลา กล่าวคือพูดถึงความน่าพึงปรารถนาของความร่วมมือระหว่างชาติ และควรจะดำเนินการอย่างไรเพื่อจะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ พร้อมกับได้เสนอแนวนโยบายที่ผู้เขียนเห็นว่าเหมาะสมที่สุดด้วย การเขียนโดยคำนึงถึงทางปฏิบัติเป็นหลักนี้ ผู้เขียนเขียนราวกับว่าเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาเซียนตะวันออกเฉียงใต้ และพยายามชักจูงให้เห็นด้วยกับนโยบายที่เสนอ การใช้นามพหูพจน์ถึงนโยบายนั้น ทำให้ความเป็นกลางอาจเสียไป ซึ่งผู้เขียนก็ได้บอกไว้อย่างชัดแจ้งตั้งแต่ต้น

ผู้เขียนสรุปว่า ASEAN จะมีบทบาทอย่างมากต่อความสำเร็จ หรือล้มเหลวของความร่วมมือระหว่างชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ผู้เขียนก็ไม่ได้ปักใจประเมินว่า บทบาทของ ASEAN ประสบความสำเร็จเพียงใด นอกจากจุดเด่นจุดหนึ่ง คือความเคยชินต่อการปรึกษาหารือ ในเรื่องที่มีผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกประเทศ ASEAN ซึ่งอาจจะนำไปสู่ข้อตกลงหรือนโยบายที่เกี่ยวกับภูมิภาคนี้ อันนี้เป็นความหวัง ที่ผู้เขียนถามท่านเองว่า จะเป็นการท้าทายเกินไปหรือไม่ที่จะหวังเช่นนั้น

สรุปก็คือ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะความร่วมมือระหว่างชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จุดบกพร่องก็เห็นจะเป็นเรื่องหมิ่นหมิ่น เช่น การสะกดคำที่บางครั้งก็ใช้แบบอังกฤษ บางครั้งก็เป็นแบบอเมริกัน เช่น คำว่า practise (เป็นกริยาสะกดแบบอังกฤษ) practice (เป็นคำนามสะกดแบบอังกฤษ) ส่วนอเมริกันนั้นใช้ practice เป็นทั้งกริยาและนาม ผู้เขียนใช้ practise และ practice เมื่อเป็นกริยาหลายครั้ง หรือคำว่า programs (ซึ่งเป็นคำอเมริกัน) แต่ผู้เขียนกลับสะกด modernise (ซึ่งสะกดแบบอังกฤษอเมริกันสะกด modernize) ซึ่งการสะกดปนกันนี้มีอยู่ทั่วไป นอกจากนั้นก็ยังมีอยู่บางตอนที่ไม่ต้องด้วยหลักศรทวิวิทยา เช่น หน้า ๘ มีอยู่ก่อนหน้า

It is true that the European Economic Community has been successful in economic regional co-operation within a short span of time but the European experience is unique and is unlikely to be found elsewhere in the world. The only relevant lesson which can be drawn from the success of the European Economic Community is that effective regionalism is possible within a limited time. ถ้าหากว่าความสำเร็จของประเทศยุโรปตะวันตกเป็นปรากฏการณ์ที่ unique และ unlikely ที่จะเกิดขึ้นที่อื่น relevant lesson ที่จะได้นั้นก็ไม่น่าจะเกิดขึ้น เพราะคงไม่ได้ประโยชน์อะไรเนื่องจากว่า ปรากฏการณ์อันนั้น unique อยู่แล้ว

นอกจากจุดเล็ก ๆ น้อย ๆ ดังกล่าวแล้ว ผู้วิจารณ์ก็ขอสรุปได้ว่า วงการวิชาการคงต้อนรับหนังสือเล่มนี้ด้วยความยินดี นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจน่าจะให้ความสนใจกับหนังสือเล่มนี้ เพราะใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าอ้างอิงได้เป็นอย่างดี

ลิขิต ชีวเวคิน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปรัชญาของลัทธิมาร์กซิสม์

กฤษดาบ สายประดิษฐ์

แนวร่วมนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๑๑

๑๑๐ หน้า ๑๐ บาท

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๑๓ ซึ่งเป็นระยะแรก ๆ ที่เริ่มมีการศึกษาถึงแนวความคิดสังคมนิยมกันอย่างจริงจังในประเทศไทย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ชนชั้นผู้ปกครองไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรื่องนี้กันอย่างเปิดเผยมากนัก จึงปรากฏว่าเวลาผ่านไปก็กว่ายี่สิบปีแล้ว เรายังมีหนังสือที่ศึกษาถึงเรื่องนี้กันอยู่เพียงไม่กี่เล่ม และในจำนวนนี้ *ปรัชญาของลัทธิมาร์กซิสม์* ที่กฤษดาบ สายประดิษฐ์เรียบเรียง มาจาก

คำบรรยายของ Emile Burns จัดว่าเป็นบุญแห่งความรู้เบื้องต้นที่มีค่ามากเล่มหนึ่งทีเดียว เพราะนอกจากจะเขียนอย่างตรงไปตรงมาไม่มีอคติในทางต่อต้านแล้ว ยังมีสำนวนน่าอ่าน เข้าใจง่ายอีกด้วย

บทแรก เริ่มจากทฤษฎีความคลั่งคลายทางสังคม ผู้เขียนได้บรรยายถึงลักษณะเด่นของลัทธิมาร์กซิสม์ ซึ่งได้แก่ การวิเคราะห์วิวัฒนาการของสังคมในแง่การต่อสู้ระหว่างชนชั้น โดยได้ยกตัวอย่างอธิบายให้เห็นว่า การปฏิวัติในฝรั่งเศสนั้น สาเหตุใหญ่คือ การต่อสู้ทางชนชั้น ระหว่างนายทุนกับศักดินา ส่วนการปะทะทางความคิดเห็นเป็นเพียงสาเหตุรองเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากคำขวัญ "เสรีภาพ สมภาพ และภราดรภาพ" มีความหมายครอบคลุมเฉพาะชนชั้นนายทุน ในสมัยดังกล่าวเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงคนงานและประชาชนส่วนใหญ่แต่อย่างใด การวิเคราะห์ของมาร์กซิสม์ในแง่นี้ นับเป็นความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์สังคมที่ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการที่มีใจเป็นธรรมโดยทั่วไป

บทที่สอง ว่าด้วย สังคมนายทุน สาระสำคัญที่ผู้เขียนพยายามอธิบายคือ ค่าแลกเปลี่ยน (ที่แท้จริง) ของสิ่งของถูกกำหนดโดย "เวลาทำงาน อันว่าเป็นที่คนงานได้ใช้ร่วมกันโดยส่วนเฉลี่ย" เพื่อการผลิตสิ่งของนั้นออกมา อุปทานและอุปสงค์ทำได้เป็นปัจจัยที่กำหนดราคาอย่างแท้จริง (เหมือนอย่างที่นักเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมอ้าง) ไม่ แม้จะเป็นปัจจัยที่ทำให้ราคาแกว่งไกวขึ้นลงได้บ้างก็เพียงในระดับหนึ่งเท่านั้น "เวลาที่ใช้ในการผลิต" เป็นตัวกำหนดที่สำคัญกว่า เพราะว่า สิ่งของทุกชิ้น ผลิตขึ้นจาก *แรงงานของมนุษย์* ทั้งนั้น สิ่งหนึ่งจะมีค่าแลกเปลี่ยนมากกว่าอีกสิ่งหนึ่งก็เนื่องจากการใช้แรงงานในการผลิตมากกว่าอีกสิ่งหนึ่ง จากการวิเคราะห์ในแง่ของมาร์กซิสม์ ทำให้เขาได้ข้อสรุปว่า กำไรจากการขายสินค้าที่นายทุนเป็นฝ่ายได้รับนั้น แท้จริงก็ได้จากการที่เขาจ่ายค่าจ้างให้คนงานต่ำกว่าค่าที่คนงานผลิตได้นั่นเอง บทนี้ค่อนข้างเข้าใจยากอยู่บ้าง เพราะเป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

ที่สลับซับซ้อน แต่ถูกลาบ สายประคัมชฎก็ให้พยายาม
เรียบเรียงให้เราพอเข้าใจได้ในระดับหนึ่ง

บทที่ ๓ ว่าด้วย **ขั้นตอนจักรพรรดินิยม**
ของลัทธิเศรษฐกิจทุนนิยม กล่าวถึงทิศทางการเจริญ
เติบโตของเศรษฐกิจระบบทุนนิยม ไปสู่จักรพรรดิ
นิยม อย่างเป็นระบบ และเห็นภาพได้ชัดว่าทำไม
เศรษฐกิจแบบ ทุนนิยมในปัจจุบันยังคงดำรงอยู่ได้
และจะเสื่อมสลายไปในที่สุดอย่างไร

บทที่ ๔ ว่าด้วย **การต่อสู้ระหว่างชนชั้น**
ในสมัยปัจจุบัน มาร์กซีสต์ได้ให้คำจำกัดความรัฐใน
ยุคของเขาไว้อย่างกระชับว่า "รัฐนั้นเป็นเสมือนเครื่องมือ
ที่ชนชั้นปกครองได้ใช้ดำเนินกิจการของเขา และกำหนด
บังคับให้ราษฎรทั่วไปต้องรับเอาเจตน์เจ้านางของพวกเขาไว้ว่า
เป็นของราษฎรเอง" มาร์กซีสต์เป็นปฏิปักษ์ต่ออเมริกาสำคัญ
ที่ชี้ให้เห็นชัดเป็นครั้งแรกว่า ชนชั้นปกครองควบคุม
กลไกรัฐอย่างไร และประชาชนจะมีหนทางต่อสู้ เพื่อ
ให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองตนเอง อย่างแท้
จริงได้อย่างไร

บทที่ ๕ ว่าด้วย **สังคมนิยม** เป็นบท
ความที่อธิบายถึงลักษณะของสังคมนิยมแบบสังคมนิยมได้
อย่างถูกต้องและชัดเจนมากบทความหนึ่ง ซึ่งให้เรา
เห็นว่า สาระสำคัญอันแรกของสังคมนิยม คือการ
เพิกถอนกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตของเอกชน เพื่อ
ปลดปล่อยกำลังผลิตให้ทำงานได้เต็มที่และมีประสิทธิ
ภาพมากขึ้น เพราะในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมนั้น การ
ผลิตขึ้นอยู่กับแสวงหาผลกำไรส่วนตัว ไม่ใช่เพื่อ
การใช้ เพื่อประโยชน์สูงสุดของคนส่วนใหญ่ ดังนั้น
จึงเป็นการผลิตแบบจำกัด ไม่มีระเบียบ ก่อให้เกิด
ความสูญเปล่า ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมซึ่ง
รัฐเป็นผู้ควบคุมปัจจัยการผลิตไม่ได้ นอกจากนั้นก็
อธิบายถึงหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันสิ่งของในหมู่ประ
ชาชน ว่าจะต้องทำเป็นขั้นตอนไป ไม่ใช่แบ่งให้เท่า
กันหมดอย่างทันทีเพื่อคนรอบหูดึงและนักปฏิกริยา
ไร้เป็นข้อใจมที่ว่าเป็นไปไม่ได้ โดยมาร์กซได้ให้เหตุ
ผลอย่างเป็นระบบว่า ทำไมจึงต้องทำเช่นนั้น และ
จากนั้นจะต้องไปถึงขั้นสูงสุดของลัทธิสังคมนิยมได้

อย่างไร เมื่อได้อ่านบทนี้โดยตลอดแล้ว จะทำให้เรา
ตระหนักได้ชัดว่า ความคิดเรื่องสังคมนิยมของมาร์กซ
เป็นความคิดแบบวิทยาศาสตร์ ที่วางรากฐานบนเหตุ
ผลตลอด และสังคมนิยมไม่ใช่เรื่องของมนุษยธรรม
หรือการเห็นอกเห็นใจคนยากจนเท่านั้น แต่เป็นแนว
ทางที่สังคมนิยมจะต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่ เพื่อประสิทธิ
ภาพและการอยู่รอดของมนุษย์

บทสุดท้าย ว่าด้วย **ทรศนะของมาร์กซีสต์**
ในเรื่องธรรมชาติ อธิบายความแตกต่างของปรัชญา
วัตถุนิยม ซึ่งเป็นพื้นฐานของมาร์กซีสต์ว่าต่างจาก
ปรัชญาแบบจิตนิยมอย่างไรบ้าง บทนี้ไม่มีอะไรเด่น
มากนัก และอาจศึกษาได้จากหนังสือเล่มอื่น ๆ ที่เขียน
ไว้ละเอียดกว่า

วิทยากร เชียงกุล

ประวัติศาสตร์ไทยสมัย ๒๓๕๒ — ๒๔๕๓

ตอนที่ ๑ ด้านสังคม

รัช เรื่องศิลป์

บ้านเรื่องศิลป์ ๒๕๐๘

๕๔๔ หน้า ๑๒๐ บาท

ผู้ศึกษาและผู้สนใจวิชาประวัติศาสตร์ไทย ส่วนใหญ่
จะประสบปัญหาเรื่องความขาดแคลนหนังสือที่ใช้

ประกอบในกรณีศึกษา นอกจากนี้บรรดาหนังสือที่มีอยู่
ด้อยไม่จัดว่าเป็นการเขียนประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์ มัก
จะเห็นหนักทางด้านกิจการเมืองเกี่ยวกับการลำดับเรื่อง
ราวของพระราชวงศ์ผู้ปกครองประเทศ การสงคราม
รุกรานทั้งมี้องกันและขยายพระราชอาณาเขต โดยละ
เลาะการพิจารณาถึงสภาพเศรษฐกิจสังคม ความเป็น
อยู่ของประชากรควบคู่กันไป ซึ่งทั้งสองด้านนี้เป็น
ส่วนประกอบสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องราวของ
ผู้นำ ซึ่งเห็นหนักทางด้านกิจการเมือง ปัจจุบันมีการ
ตื่นตัวแก้ไขวิธีการเขียนและปรับปรุงการเขียนประวัติ
ศาสตร์ให้ประกอบไปด้วยเรื่องราวของทุก ๆ ด้านเพื่อ
ขยายขอบเขตการวิเคราะห์เนื้อหาให้กว้างขวางและ
สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ท่ามกลางแนวโน้มของความเปลี่ยนแปลง
นี้ “ประวัติศาสตร์ไทยสมัย ๒๐๑๕๒-๒๕๕๓” ของ
นายชัย เรื่องศิลป์ ได้ก้าวเข้ามาพร้อมกลุ่ม ค่ายด้อย
แสดงในคำนำที่ว่า “หนังสือประวัติศาสตร์ไทยเล่มนี้
แต่งขึ้นด้วยความมุ่งหมายจะช่วยโรงเรียนและมหาวิทยาลัย
ชาติในเมืองไทย ตลอดจนประชาชนคนไทยที่สำเร็จ
การศึกษามาแล้วให้ได้มีหนังสือประวัติศาสตร์ไทยที่เพียบ
พร้อมไปด้วยเรื่องราวด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้าน
การเมืองสำหรับศึกษาหาความรู้”

ผู้แต่งมีโครงการที่จะเขียนประวัติศาสตร์
ไทยสมัยนี้ออกมาทั้ง ๓ ด้าน แต่แยกเขียนเป็นแต่ละ
ด้านไป เล่มแรกที่ตีพิมพ์แล้วนี้เป็นตอนที่ ๑ กล่าว
เฉพาะด้านสังคมโดยแบ่งเรื่องราวออกเป็นสองภาค
ภาคแรกกล่าวถึงเมืองไทยยุคเก่า ภาคที่สองกล่าวถึง
เมืองไทยยุคใหม่ แต่ละภาคแบ่งออกเป็นภาคละ ๖ บท
ในแต่ละบทยังแบ่งออกเป็นหัวข้อย่อย ๆ อีกหลาย
หัวข้อ ท้ายบทมีรายชื่อหนังสืออ้างอิงประกอบเรียบ
ร้อย จุดประสงค์คงเพื่อสะดวกในการจัดพิมพ์ แต่ทำ
ความลำบากให้กับผู้อ่านไม่ใช่น้อยเวลาอ่านข้อความที่
อ้างอิงไว้ นอกจากนี้ผู้อ่านยังได้ฝึกสมองทดสอบความ
จำด้วยการย่อเอกสารที่ใช้ในการอ้างอิง

“เอกสารอ้างอิงหมายเลข ๔ “คำให้การ
ขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม” ลงพิมพ์ใน
หนังสือ “แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสาร
โบราณคดี” หลายฉบับ ฉบับแรกเป็นฉบับ
เดือนมกราคม ๒๕๑๒ ต่อไปจะเรียกชื่อ
เรื่องนี้ว่า “คำให้การขุนหลวง” และเรียก
นิยตสารที่ลงเรื่อง “คำให้การขุนหลวง” ว่า
ป.ช.พ.

เอกสารอ้างอิงหมายเลข ๑๓ คือ *ศิลาจารึก
ปราสาทพระขรรค์ในประชุมศิลาจารึกภาค ๔*
หน้า ๑๖๑ และหน้า ๒๐๐ ต่อไปจะเรียกชื่อ
หนังสือประชุมศิลาจารึกว่า ป.ศ.จ.

เอกสารอ้างอิงหมายเลข ๒๕ หนังสือ *ประชุม
กฎหมายประจักษ์เล่ม ๒* หน้า ๒๕๘ ต่อไป
จะเรียกหนังสือชุดนี้ว่า ป.ก.ศ.

เอกสารอ้างอิงหมายเลข ๓๐ *Historic des
Institutions Khmeres* ของ Jean Imbrit
หน้า ๑๑๔-๑๑๕ ต่อไปจะเรียกชื่อหนังสือ
นี้ว่า Khmeres” เป็นต้น

จากรายชื่อหลักฐานอ้างอิงท้ายบท จะเห็น
ได้ว่าผู้เขียนเห็นคุณค่าเอกสารอ้างอิงครบทุกประเภท
คือมีทั้งเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นสอง วารสารและ
บทความทางวิชาการต่าง ๆ นับได้ว่าสมบูรณ์ในด้าน
การค้นคว้าหาข้อมูล

การค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนให้ผู้แต่ง
เลือกวิธีเขียนแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์บรรยายมาตั้งแต่
แต่ก่อนทั้งเมืองไทย พลเมืองไทย ชนชั้นในสังคม
ฐานะความเป็นอยู่ ความรู้ ความคิด ความเชื่อ
ขนบธรรมเนียมประเพณี เก็บรายละเอียดปลีกย่อย
ของสังคมได้ทุกแง่มุมมีเกร็ดความรู้แปลก ๆ ที่ไม่เคย
ได้ผ่านสายตามาก่อน เช่น มาตราวัดแบบโบราณว่า
“โยชน์หนึ่ง ๔๐๐ เส้น เส้นหนึ่ง ๒๐ วา วาหนึ่ง ๔ ศอก
ศอกหนึ่ง ๒ คืบ คืบหนึ่ง ๑๒ นิ้ว นิ้วหนึ่ง ๘ เมล็ดข้าว
เมล็ดข้าวหนึ่ง ๘ ตัวหา ตัวหาหนึ่ง ๘ ไร่หา ไร่หา
หนึ่ง ๘ เส้นผม เส้นผมหนึ่ง ๘ ชุด ชุดหนึ่ง ๘ อนุ
อนุหนึ่ง ๘ ปริมาณ”

บทที่สี่ที่สุกได้แก่บทที่ ๘ และ ๙ ว่าด้วย ความเจริญเติบโตของกรุงเทพฯ อธิบายถึงแผนผังที่ กิ่งปราสาทราชวัง วัดวาอาราม คูคลอง ชุมชนและ กลุ่มชนที่อยู่ในชุมชนนั้นโดยละเอียด แสดงการเติบโต ของชุมชน อัตราการเพิ่มของประชากรเรียงลำดับไป แต่ละรัชกาล เห็นเช่นตอนการวิวัฒนาการของเมืองหลวงได้ อย่างชัดเจน สองบทนี้มีประโยชน์ไม่เฉพาะแต่ผู้ศึกษา วิชาประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่จะเป็นข้อมูลที่มิประ โทษแก่ทั้งแก่นักศึกษาผู้สนใจในวิชานาครรมศาสตร์ เกี่ยวกับความเป็นมาในอดีตของกรุงเทพฯ

ข้อบกพร่องสำคัญอยู่ที่ลักษณะการเขียน การแบ่งวรรคตอนเป็นหัวข้อย่อย ๆ ทำให้ได้รายละเอียดครอบคลุมไปทั่วก็จริง แต่ในทำนองกลับกัน ผู้อ่านก็จะได้แต่กระพือเป็นเสี้ยวและแยกไม่สามารถ จับความสำคัญของเนื้อหาที่ผู้แต่ง ต้องการให้ผู้อ่านได้ รับ ได้อ่านแล้วเหมือนเดินวนเวียนอยู่ในป่า ผู้แต่งเฝ้า แต่ชี้ชวนให้ชมพรรณพฤกษานาน้อยใหญ่ จนลืมคิดถึง ลักษณะและส่วนใหญ่ของป่านั้น ก็ถ้าเอาจริงก็สืบสวนเมื่อ เริ่มสนใจจุดใดจุดหนึ่งแทนที่จะติดตามไปได้ตลอดกลับ ต้องตามผู้แต่งย้อนขึ้นไป ถึงความเป็น มา ของจุดนั้น จะไปถึงสมัยสุโขทัย หรืออยุธยาที่สุดแต่ภูมิรัฐของผู้แต่ง จะเอื้อนไปไกลได้สักเพียงไร จึงเกิดความซงกั้นทาง ความคิด ประกอบกับการยกข้อความจากเอกสาร หลักฐานมาประกอบการ บรรยายมากจนเกิดความ จำเป็น ทั้งผู้แต่งยังขาดความชำนาญในเชิงภาษาที่จะ ชักเลาคำบรรยายของคนให้กลมกลืนไปกันได้กับตัว อย่างที่ยกมา ขณะที่อ่านจึงรู้สึกสะดุดอยู่ตลอดเวลา เมื่อดึงจุดหนึ่งผู้อ่านจะตื่นความอึดทน หน้าหนักหนึ่ง ก็โลกว่ามีกว่า ๆ ของหนังสือจะกลายเป็นภาระอันหนัก ความรู้สึกว่าถูกยัดเยียดรายละเอียดจนกลายเป็นภาวะ สุดแสนจะทวนทน ความพยายามในการเสนอรายละเอียดนั้นนี้ สำคัญที่ว่ารายละเอียดนั้นมีความจำเป็น เกี่ยวข้อง อย่างแท้จริงกับสาระสำคัญแก่นไหนเพียงไร หรือไม่ ในประเด็นนี้ผู้แต่งมิได้คำนึงถึงเลย

ผู้แต่งควรที่จะเลือกวิธีการเขียนในลักษณะ เสนอแนวความคิด แบ่งหัวข้อเรื่องให้ชัดเจน ใช้ภาษา ที่มีน้ำหนักกระชับ กุจริงจัง จะได้เนื้อหาสาระที่เข้มข้น เห็นรูปร่างเดิมชัดกว่าที่เป็นอยู่นี้

จริงอยู่การเขียนประวัติศาสตร์คือการเรียบ เรียงเรื่องราวที่ต้องอาศัยพื้นฐานความเป็นจริงจาก ข้อมูลเท่าที่คว่าค้นได้ มิใช่การถ่ายทอดจินตนาการ หรือชายฝัน ถึงกระนั้นการเขียนประวัติศาสตร์ก็ไม่ใช่ การรวบรวมรายละเอียดของข้อมูลแล้วนำเสนอต่อ สายตาของมวลชนเท่านั้น แต่ผู้เขียนจะต้องรู้จักการ ศึกษา แยกแยะ และวิเคราะห์เอกสาร หลักฐาน เหล่านั้น เพื่อให้ภาพเหตุการณ์ซึ่งพัวพันวัฏจักรระ ายอยู่ตามข้อมูลต่าง ๆ ปรากฏเด่นชัดใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดเท่าที่เอกสารหลักฐานเหล่านั้นจะ เกื้ออำนวยให้ได้

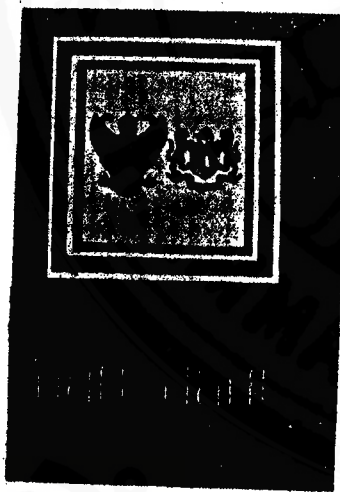
ความซุกซนสมบัติดังกล่าวของผู้แต่งทำให้ ข้อมูลที่ค้นคว้ามามากมายใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ ความปรารถนาที่จะเสนอสิ่งที่ เป็นความรู้ให้ผู้อ่าน ความเสียดายรายละเอียดที่ค้นคว้ามามาก ทำให้ หนังสือเล่มนี้กลายเป็น “ประมวลความรู้, เอกสาร, หลักฐาน คำสั่งกรมสมัย ๒๓๘๒-๒๔๕๓ อย่างละเอียด” มากกว่าจะเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ไทยไปอย่างน่า เสียดาย

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาถึงจุดมุ่งหมาย ของผู้เขียน ที่แต่งหนังสือเล่มนี้ขึ้นโดยหวังจะให้ เป็น หนังสือทางประวัติศาสตร์ไทยที่เขียนพร้อมสัปดาห์หนึ่ง กล่าวได้ว่ายังไม่บรรลุถึงจุดมุ่งหมายนั้น สิ่งที ผู้อ่านต้องระมัดระวังคือการให้ข้อสรุปง่าย ๆ ของผู้แต่ง ผู้อ่านจะพบได้เกือบทุกบท เช่น เสนอแนะวิธีแก้ไข ความยากจนของชาวนาในหน้า ๑๓๐ หรือการสันนิษ ฐานที่ไม่จำเป็น เช่น หนีบยศร้อยพระนามของพระ มหาษัตริย์ในสมัยอยุธยาเปรียบเทียบกับกันและสัน นิษฐานว่าพระมหาษัตริย์มีสร้อยพระนามคล้ายคลึง กันสืบเชื้อสายมาจากพระราชวงศ์เดียวกัน ข้อสันนิษ ฐานนี้มีผู้ค้นคว้าได้ข้อยุติที่แน่นอนแล้ว ในเรื่องการ สืบเชื้อสายของแต่ละราชวงศ์ ข้อสันนิษฐานว่าพ่อขุน รามคำแหงครองราชย์ปี พ.ศ. ๑๘๐๐ และสวรรคตปี พ.ศ. ๑๘๕๑ นับเป็นความผิดพลาดทางด้านการค้น คว้า ความจริงเป็นที่ยอมรับกันแน่นอนแล้วว่า พ่อ ขุนรามคำแหงขึ้นครองราชย์ปี พ.ศ. ๑๘๒๒ สวรรคต ปี พ.ศ. ๑๘๔๒ ผู้ที่ศึกษาในสาขาวิชาประวัติศาสตร์

มาโดยคงจะใช้ประโยชน์จากวรรณคดีที่ง่ายได้มาก เมื่อต้องการกันคว้าหารายละเอียดเกี่ยวกับสภาพสังคม คุณค่าอันประมาณไม่ได้ของหนังสือเล่มนี้ อยู่ที่ความประจวบเหมาะอย่างบริสุทธิ์คือวงการประวัติศาสตร์ไทย ผู้แต่งอุทิศเวลาความเพียรพยายามเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้น ด้วยความหวังจะช่วยแก้ปัญหาที่ผู้เขียนเห็น ความบกพร่องของหนังสือเล่มนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องยากจนมีอาจแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ และเป็นเรื่องน่าให้อภัย แต่ปัญหาที่นายชัย เรื่องศิลป์ เห็นและลุกขึ้นมาแก้ไขตามความสามารถของตนนี้ ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรง และมีคุณสมบัติความพร้อมมากกว่า ได้สังเกตเห็นและศึกษแก้ไขกันบ้างหรือไม่

วิไลลักษณ์ เมฆารัตน์

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมลายู

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ทวีศักดิ์ ล้อมดม

สำนักพิมพ์ แพร่พิทยา ๒๕๑๖

๒๒๐ หน้า ๑๕ บาท

ในขณะที่ประเทศของเรากำลังยุ่งอยู่ด้วยเรื่องปัญหา ๔ จังหวัดภาคใต้ และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมลายู

ที่เกิดขึ้น จะต้องมีย้ำซ้ำจวนไปเพราะปัญหาดังกล่าว นั้น ตลาคหนังสือในบ้านเรา ก็มีหนังสือที่เกี่ยวกับความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมลายู วางขายอยู่เล่มหนึ่ง นั่นคือ “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมลายูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” ซึ่งเขียนโดย นาย ทวีศักดิ์ ล้อมดม จากคำนำในการพิมพ์ครั้งแรก ผู้เขียนเรื่องนี้ก็บอกเอาไว้ว่า เคมีที่เกี่ยวเป็นวิทยานิพนธ์ และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหนังสือเล่มนี้ ก็มุ่งเน้นเหตุการณ์ระหว่างปี พ.ศ. ๒๓๒๔-๒๔๑๑ เป็นสำคัญ จึงเป็นการศึกษาเรื่องราวเฉพาะตอน

เฉพาะกรณีของประวัติศาสตร์ไทยตอนนี้โดยเฉพาะ หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๖ บทด้วยกัน นอกจากนี้ก็มีบทนำ บทสรุป บรรณานุกรม และภาคผนวกรวมอยู่ด้วย ส่วนที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง ของหนังสือเล่มนี้โดยตรงก็มีอยู่เพียงบทที่ ๒-๖ ซึ่งแยกออกได้เป็น หัวเมืองมลายู ในสมัยรัตนโกสินทร์ ปัญหาเกี่ยวกับหัวเมืองปัตตานี และพระบรมราชาไชยาในการแก้ปัญหา ปัญหาภายในเกี่ยวกับหัวเมืองไทรบุรีและพระบรมราชาไชยาในการแก้ปัญหา ปัญหาภายนอกเกี่ยวกับหัวเมืองไทรบุรี และพระบรมราชาไชยาในการแก้ปัญหา และปัญหาเกี่ยวกับหัวเมืองกลันตันและตรังกานู และพระบรมราชาไชยาในการแก้ปัญหา

ผู้เขียนเปิดเรื่องในบทที่ ๑ ด้วยการพูดถึงหัวเมืองมลายูก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ ได้แก่สมัยอยุธยา และสมัยกรุงธนบุรี เป็นการปูพื้นฐานของผู้อ่านให้เข้าใจถึงความเป็นมาของหัวเมืองมลายู ภายใต้อำนาจปกครองของไทยในยุคก่อนหน้าเสียก่อน ต่อจากนั้นก็เข้าเรื่องตามหัวข้อที่วางเอาไว้ในบทที่ ๒-๖

ผู้เขียนพยายามจะกล่าวถึงหัวเมืองมลายูในสมัยรัตนโกสินทร์ว่าตกมาเป็นเมืองประเทศราชของไทยด้วยเหตุผลประการใด และไทยจัดการปกครองดูแลประเทศราชดังกล่าวอย่างไร เมื่อวิเคราะห์ดูจากข้อเขียนแล้ว เห็นได้ว่าผู้เขียนมองเหตุผลจากทางฝ่ายไทยเป็นหลักสำคัญ ทำให้แลดูเหมือนว่า มลายูมีความ

หาวาเกรงแสนยานุภาพของไทยจาต้องอ่อนแอเมื่อต่อ
ไทยในสมัยรัชกาลที่ ๑ แทนที่จะมีเหตุผลของทางฝ่าย
มลายูซึ่งอาจมีความจำเป็นบางอย่างที่สนับสนุนต้อง
ให้ทำเช่นนั้น นอกเหนือไปจากความหวาดกลัวแสน
ยานุภาพของไทยแต่ฝ่ายเดียว

ในเรื่องการจัดการปกครองและควบคุม
แลหัวเมืองมลายูของไทยก็เช่นกัน ผู้เขียนพยายาม
กล่าวเห็นถึงกรรมวิธีการปกครองหัวเมืองมลายูของ
ไทยเท่านั้น เช่น หัวเมืองมลายูมีหน้าที่ส่งดอกไม้เงิน
ดอกไม้ทอง กับเครื่องราชบรรณาการอื่น ๆ มาถวาย
ต่อกษัตริย์ไทยตามกำหนด หรือมีหน้าที่ช่วยเหลือ
กษัตริย์ไทยเมื่อเวลามีราชการศึกสงคราม หรือการ
ที่ไทยจัดการปกครองหัวเมืองมลายูโดยยกยอให้เจ้าผู้
ครองเชื้อสายเจ้าเมืองเดิมปกครองต่อมา โดยได้รับ
การแต่งตั้งจากกรุงเทพฯ โดยเจ้าผู้ครองแต่ละหัวเมือง
ก็มีสิทธิปกครองของตนเองอยู่เช่นเดิมเป็นต้น ถ้าผู้
เขียนจะได้แสดงถึงลักษณะการปกครองภายในของ
มลายูเองในขณะนั้นเพื่อเปรียบเทียบว่าจะสอดคล้อง
กับวิธีการของฝ่ายไทยที่จัดการปกครองหัวเมืองมลายู
ด้วยวิธีดังกล่าวหรือไม่ ก็จะช่วยให้เห็นความเหมาะ
สมหรือไม่เหมาะสมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้หยิบยกปัญหา
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะที่ไทยเข้าไปปกครองหัวเมือง
ต่าง ๆ ของมลายู เช่นปัญหาเกี่ยวกับหัวเมืองไทรบุรี
ทั้งภายในและภายนอก ปัญหาเกี่ยวกับหัวเมืองกลันตัน
และศรีลังกา เป็นต้น นับว่ามีความสำคัญมาก การใช้
วิธีการปกครองด้วยการแบ่งแยกหัวเมืองบัตตานีออก
เป็นเจ็ดหัวเมือง และให้ผู้ว่าราชการเมืองทั้งเจ็ดอัน
ได้แก่ บัตตานี หนองจิก สายบุรี ยะหริ่ง ยะลา
รามันห์ และระแงะ ขึ้นตรงต่อเจ้าเมืองสงขลาของไทย
หรือการที่ข้าราชการไทย อย่างเช่นพระสุรินทร ที่ไป
กกดขี่ข่มเหงชาวมลายูในหัวเมืองทั้งเจ็ดจนเกิดกบฏ
เลยก่อการขบถก่ี ย่อมเป็นตัวอย่างอันดีสำหรับ

กระทรวงมหาดไทยของเราในปัจจุบันใน วรรคกเลือก
ข้าราชการในสังกัดไปประจำ ในเขต ๕ จังหวัดภาค
ใต้ได้เป็นอย่างดี

ในกรณีเขตเมืองไทรบุรีที่เกิดขึ้น ในสมัย
รัชกาลที่ ๓ ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นถึงความผิดพลาด
ของไทยในการปกครองหัวเมืองมลายู ใน สมัยรัชกาล
ที่ ๒ ซึ่งทรงให้ข้าราชการไทยไปปกครองไทรบุรีโดย
ตรง แทนที่จะให้เชื้อสายของเจ้าเมืองไทรบุรีซึ่งเป็น
ชาวมลายูปกครองกันเอง อันเป็นการทำลายสิทธิอัน
ชอบธรรมของเจ้าเมืองไทรบุรี นอกจากนั้นข้าราชการ
ไทยที่ไปปกครองเมืองไทรบุรี (พระยาอภัยธิเบศร์)
ยังปกครองโดยหวังผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประ-
โยชน์สุขของชาวเมืองไทรบุรี เช่นเรียกเอาข้าวจาก
ราษฎรถึงหัวละ ๓๒ ถัง หรือเรียกเอาเงิน ๔-๔
เหรียญ และนำเอาประเพณีการเกณฑ์ผู้คนมาทำงาน
โดยไม่คำนึงถึงประเพณีท้องถิ่นของชาวมลายูเอง จึง
ก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในดินแดนดังกล่าว และเมื่อ
เกิดความไม่สงบขึ้นแล้ว แทนที่ข้าราชการไทยผู้ซึ่งมี
หน้าที่รับผิดชอบ อันได้แก่เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช
กับเจ้าเมืองสงขลา จะร่วมมือกันแก้ปัญหาดังกล่าว
กลับเกิดความแตกแยกกันเสียเอง และพากันวางมือ
จากหน้าที่ ทำให้ต้องเดือดร้อนถึงกรุงเทพฯ อันแสดง
ถึงแบบฉบับและรากฐานของข้าราชการส่วนภูมิภาค
ของไทยได้เป็นอย่างดีอีกเช่นเดียวกัน

ผู้เขียนเรื่องนี้ยังได้กล่าวถึงอิทธิพลของ
บริษัทอินเดียตะวันออก ของอังกฤษ ที่พยายามจะเข้า
มายุ่งเกี่ยวกับไทรบุรีของไทยเพื่อผลประโยชน์ทางการ
ค้าของอังกฤษเอง เป็นที่น่าสังเกตว่า เกี่ยวกับเรื่อง
นี้ ผู้เขียน เขียนจากเอกสารอ้างอิงที่เขียนโดยชาวต่าง
ประเทศเกือบจะทั้งหมด ถึงแม้ว่าจะช่วยให้เกิดความ
ถูกต้องและแน่นอนอันในเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็ตาม แต่ก็น่า
จะได้เสาะหาเอกสาร หรือจดหมายเหตุของฝ่ายไทย
มาประกอบคู้บ้างเพื่อเปรียบเทียบทัศนะและทำของ

ทั้งสองฝ่าย คือ อังกฤษ และไทยในปัญหาไทรบุรี เพราะบางทีเราอาจจะได้ภาพพจน์ใหม่เกี่ยวกับพระบรมราชโองการในการแก้ปัญหาของพระมหากษัตริย์ไทยก็ได้ แต่ถ้าผู้เขียนจะกักขังด้วยเรื่องเอกสารจดหมายเหตุของไทยเกี่ยวกับไทรบุรี ซึ่งเป็น “เอกสารลับ” อันคว่าไม่ได้นำมาเห็นใจ ผู้เขียนก็ได้ทั้งปัญหาไว้ให้กับผู้อ่านรบศึกกันเองว่า เพราะเหตุใดฝ่ายไทยจึงยอมลงนามในสัญญาฉบับนี้ เชนรี เบอร์นี่ ผู้แทนของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ ซึ่งยอมรับว่าไทรบุรีเป็นของไทย แต่สำหรับรัฐกลันตัน ครังกานู เประกลันตันไม่ยอมรับ และทำไมฝ่ายไทยจึงยอมเซ็นสัญญาฉบับนั้นกับบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ มีแรงกดดันอย่างใดหรือไม่? ผู้เขียนก็มีได้ให้รายละเอียดเอาไว้ จึงออกจะเป็นการเล่าเรื่องอย่างธรรมดา ความจริงน่าจะวิเคราะห์หาเหตุผลบางอย่าง

ปัญหาเกี่ยวกับหัวเมืองกลันตันและครังกานูก็เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเมืองไทรบุรีด้วยเหมือนกัน ผู้เขียนได้พยายามจะชี้ให้เห็นว่า เมื่อเกิดรบตบเมืองไทรบุรี ก็นำไปสู่การรบตบของเจ็ดหัวเมือง (หัวเมืองปัตตานีเดิม) และทำให้เมืองกลันตัน และครังกานู ซึ่งเป็นมลายูด้วยกันเข้ามามีส่วนร่วมด้วย แต่ต่อมาทางกลันตันและครังกานูก็เกิดทะเลาะวิวาทกันเองอีกหลังจากที่ยอมอ่อนน้อมต่อไทยแล้ว และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริจะใช้ให้เจ้าพระอนุชาธิบดีศรีธรรมราช (น้อย) ผู้รู้เรื่องขนบธรรมเนียมของมลายูก็เข้าแก้ปัญหาเมืองกลันตัน เรื่องราวตอนนี้งานน่าสนใจมาก เพราะบางทีอาจจะทำให้ปัญหา ๔ จังหวัดภาคใต้ของไทยเราได้พบทางออกที่ง่ายเขาก็น่าเป็นได้ ถ้าจะศึกษาถึงพระบรมราชโองการของรัชกาลที่ ๓ เกี่ยวกับเรื่องนี้

ดูเหมือนว่าการแก้ปัญหาหัวเมืองมลายูนี้นักจะพบอุปสรรคทางฝ่ายไทยเสียเองคือ ข้าราชการของไทยที่มีหน้าที่รับผิดชอบแทบสามก๊กก็คือนั่นเอง ข้า

ราชการแสวงหาผลประโยชน์ ส่วนตัวยิ่งกว่าจะไปแก้ปัญหา ทำให้เกิดปัญหายิ่งขึ้น และเมื่อประสบปัญหาจากทางมลายูมาผสมด้วย จึงเกิดความยุ่งยากอยู่เสมอๆ ไม่มีที่สิ้นสุดจนมลายูตกเป็นของอังกฤษในสมัยต่อมา เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้แล้วก็ พลทีจะทำให้เห็นภาพพจน์ของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมลายู ในสมัยรัตน โกสินทร์ตอนต้นอยู่ มากพอสมควร และช่วยให้เห็นถึงความจริงเกี่ยวกับปัญหา ๔ จังหวัดภาคใต้ของไทยในปัจจุบันประการหนึ่งว่า ปัญหาในปัจจุบันก็ยังคงมีมูลเหตุเหมือนเดิมที่ผ่านมา นับ ๑๐๐ ปีเช่นกันนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป หนังสือเล่มนี้โดยทั่วไป แล้วก็ เป็นหนังสือที่ผู้เรียกประวัติศาสตร์ ไทย ที่เกี่ยวข้องกับหัวเมืองมลายูควรจะหาอ่านให้ได้ โดยมีสมมติฐานว่า เขียนขึ้นตามเอกสารอ้างอิง “เท่าที่จะค้นพบ และนำมาแปลเผยแพร่ได้” ทั้งฝ่ายไทยและต่างชาติ โดยเฉพาะชาวอังกฤษที่เข้ามาเมืองไทยในช่วงนี้ ผู้วิจารณ์ได้พบเอกสารซึ่งเกี่ยวข้องกับหัวเมืองมลายูถึงกล่าวในกองจดหมายเหตุซึ่งเป็น “ความลับ” ห้ามคัดคว้า อยู่มากพอสมควร และเมื่อไรที่เอกสารเหล่านั้นเปิดเผยออกมาแล้ว หนังสือเล่มนี้อาจต้องปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมใหม่อีกหลายเรื่องก็ได้ และอีกนิตหนึ่งสำหรับข้อสังเกตก็คือ ผู้เขียนไม่สามารถอ่านเอกสารทางฝ่ายมลายูที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ได้เลย ทำให้เหตุผลในเรื่องต่างๆ ขาดน้ำหนักลงไปบ้าง แต่ก็ น่าเห็นใจผู้เขียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเพียงเท่านั้นก็ต้องใช้ความอุตสาหะพอสมควรอยู่แล้ว และเมื่อเขียนออกมาก็เป็นหนังสือที่น่าอ่านและจับต้องไม่น้อยทีเดียว

ณรงค์ พ่วงพิศ
คณะศิลปศาสตร์ ธรรมศาสตร์

เบื้องหลังพระปกเกล้าฯ สละราชสมบัติ

ชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์ (รวบรวม)

สำนักพิมพ์ประมวลสาร ๒๕๑๖ ๕๓๖ หน้า

ผู้รวบรวมหนังสือเล่มนี้ได้เสนอสารคดีชั้นนี้ขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบรายละเอียดในเรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จากระบอบราชาธิปไตย มาสู่การมีกฎหมายรัฐธรรมนูญ และรู้แนวทางการบริหารของคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง พร้อมด้วยพระราชประวัติ และเรื่องเบื้องหลังการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผู้รวบรวมได้กล่าวไว้ในคำนำอีกว่า การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้กลายเป็นประวัติศาสตร์ที่มีค่าควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเปลี่ยนแปลงจากระบบราชาธิปไตยมาสู่การมีกฎหมายรัฐธรรมนูญในขณะประชาชนยังไม่ซาบซึ้งในควับทกกฎหมายของรัฐธรรมนูญอย่างเพียงพอ เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อน และสิ่งที่ปรากฏเป็น ประจักษ์พยานอย่างชัดแจ้งก็คือ เราต้องแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญกันฉบับแล้วฉบับเล่า นับตั้งแต่ขบวนการปฏิวัติโดยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา กับคณะทหาร และพลเรือน ได้เข้ายึดอำนาจการปกครอง ในที่สุดคณะปฏิวัติเปลี่ยนแปลง

การปกครองก็เกิดข้อขัดแย้งกันเองในระหว่งพวกของคน จนกระทั่งต้องประสบความวิบัติในวาระการ

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้เป็นเอกสารชั้นต้น (primary sources) ทั้งหมดซึ่งผู้รวบรวมได้เก็บรวบรวมมาจากเอกสารของทางราชการ เอกสารทั้งหมดประกอบด้วยบันทึก จดหมาย โทรเลข พระราชหัตถเลขา พระราชบันทึก กระแสรับสั่งรัชชกิจข้อ การประชุมสภาผู้แทนราษฎร เอกสารกึ่งกล่าวเป็นเอกสารที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในทางประวัติศาสตร์ รายละเอียดหัวข้อเอกสารต่าง ๆ ซึ่งผู้รวบรวมได้รวบรวมเริ่มตั้งแต่คำประกาศของคณะราษฎร, รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว, แถลงการณ์ทรงสละราชสมบัติ, บันทึกกลับ, กศิพระพิบูลย์โยศวารักษ์, เรื่องการครองราชสมบัติ, คณะรัฐบาลถึงลอนดอนและเข้าเฝ้า, บันทึกถวาย, การเข้าเฝ้าครั้งที่ ๓, ถึงพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เป็นผู้ช่วยทูตทหาร, พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดลผู้สืบราชสมบัติ, การเข้าเฝ้าพระองค์เจ้าอานันทมหิดล, การประชุมสภาผู้แทนราษฎร, การประชุมลับ, เจ้าพระยาศรัทธาธรรมเข้าเฝ้า, พระราชบันทึกเรื่องรัฐธรรมนูญชั่วคราว, ทอบพระราชบันทึก, จดหมายลับพระยาราชวังสัน, พระราชบันทึก ๓ ข้อ, การถอนใบอนุญาตหนังสือพิมพ์, พระราชหัตถเลขาถึงพระยามโนปกรณนิติธาดา, ถอนนายทหารที่ร้องหาว่าบกบฏ, ทอบพระราชบันทึกโรความ, ผู้แทนขอเบีคอกภิปราย, สรุปรวมพระราชบันทึกและคำสนอง, พระยาพหลฯ นายกเข้าเฝ้ากรมพระนครีศ, พระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติ, อัญเชิญพระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นทรงราชย์

เอกสารทั้งหมดที่ผู้รวบรวมได้นำมาประมวลไว้ในหนังสือเล่มนี้ ยังคงเก็บรูปแบบต่าง ๆ ไว้ตามเดิม ไม่ว่าจะเป็นในรูปจดหมายหรือโทรเลข เมื่อผู้อ่านได้อ่านเอกสารโดยตลอดก็จะเห็นข้อขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งฝ่ายกษัตริย์และฝ่ายรัฐบาลไม่อาจประนีประนอมกันได้ จะเห็นถึงการโต้ตอบกันระหว่างพระบาท

สมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งผู้รวบรวมได้กล่าวว่า “ผู้อ่านจะได้เห็นอย่างทะลุปรุโปร่งถึงบทบาทของนักปฏิวัติ นักการเมือง ผู้แทนราษฎร นักหนังสือพิมพ์ ตลอดจนการดำเนินงานที่ผิดพลาดหรือถูกต้อง เพราะเอกสารต่าง ๆ ได้บังชัดแล้วทุกชั้น ตลอดจนประจักษ์พยานที่ปรากฏออกมาในภายหลัง ก็ได้เป็นหลักฐานในเรื่องการแสวงหาอำนาจทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง มากกว่าที่จะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของชาติ คณะบริหารบางชุดมิได้ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามคลองของรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง” ผู้อ่านจะมีความเห็นเช่นผู้รวบรวมหรือไม่ ก็น่าจะได้ลองอ่านหนังสือเล่มนี้ดู และผู้วิจารณ์คิดว่า เวลาที่เสียไปกับการอ่านหนังสือเล่มนี้ ได้ผลคุ้มค่าในแง่ที่ได้รู้ข้อเท็จจริงที่น่าสนใจจากเอกสารที่มีปรากฏในเล่มอย่างมากมาย

อรุณา สมชาติ
คณะศิลปศาสตร์ ธรรมศาสตร์

บันทึกนักปฏิวัติไทย
วิรัช บำรุงฤทธิ์ (รวบรวม)
เจริญวิทย์การพิมพ์ ๒๕๑๑
๑๙๒ หน้า ๑๐ บาท

หนังสือเล่มนี้จัดเป็นเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองของไทย เขียนขึ้นโดยผู้ที่อยู่ร่วมเหตุการณ์

ซึ่งถือเป็นบุคคลผู้สร้างประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยของไทย บันทึกเหล่านี้เป็นบันทึกที่แท้จริงของบุคคลทั้งสาม ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านได้เข้าใจที่มาของเหตุการณ์เมื่อ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นอย่างดี และยังได้ทราบถึงทัศนคติในการมองปัญหาของบุคคลทั้งสามที่วินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ของประเทศไทยอีกด้วย

บันทึกของบุคคลทั้งสามออกมาในแนวที่จะพยายามอธิบายถึงสาเหตุของการปฏิวัติ จุดมุ่งหมายของการปฏิวัติ การดำเนินการ และผลของการปฏิวัติ ในที่นี้ต่าง ๆ กันตามแต่การวินิจฉัยของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นผู้ร่วมก่อการการปฏิวัติในครั้งนั้น เนื่องจากผู้บันทึกทั้งสามเกี่ยวข้องกับกาปฏิวัติในหน้าที่ต่าง ๆ กัน ฉะนั้นทำให้บันทึกของแต่ละท่านมองเหตุการณ์ต่างที่ตนะกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านได้วิเคราะห์ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ครั้งนั้นในมุมต่าง ๆ กัน เช่น ในบันทึกของ พ.อ. พระยาทรงสุรเดช ผู้อยู่ฝ่ายวางแผนยึดอำนาจ ก็ทำให้ผู้อ่านทราบถึงวิธีการใช้แผนจุดใจโดยลวงทหารทั้งหมดให้ไปรวมอยู่ที่ลานพระรูปทรงม้า บันทึกของ พล.ท. ประชुर ภรมนตรี ทำให้ได้ทราบถึงความตั้งใจเดิมของบรรดาผู้ก่อการว่าเพียงเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่เมื่อปรีดี พนมยงค์ ผู้เป็นหัวหน้าฝ่ายพลเรือน ผู้ร่างคำประกาศยึดอำนาจการปกครองได้แทรกเอาลัทธิการเมืองระบบคอมมิวนิสต์โดยใส่คำว่า “ศรีอารยะ” บังหน้า (หน้า ๔๘) ไว้ในคำประกาศทำให้ พล.ท. ประชुर จับจุกนี้ว่าเป็นการเริ่มความแตก ร้าว ขึ้นใน ระหว่าง กลุ่มคณะราษฎร และเมื่อในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวซึ่งนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ ๗ ในวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ มีคำว่า “คณะกรรมการราษฎร” ซึ่งเป็นคำแบบคอมมิวนิสต์รัสเซียใช้แทนคำว่า “สมานศักดิ์” ทำให้ฝ่าย พ.อ. พระยาทรงสุรเดชเห็นว่าเป็นการบิดเบือนไปจาก ความตั้งใจเดิมของคณะราษฎรจึงเกิดความบาดหมางใจกับปรีดี พนมยงค์ สำหรับบันทึกของ ปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการปฏิวัติของคณะราษฎรไว้เช่นเดียวกับบุคคลอีกสองท่าน แต่มีรายละเอียดเพิ่มเติมมากกว่านั้นเกี่ยวกับการ

เสนอเหตุผลว่า คณะราษฎรได้ปฏิบัติภารกิจครั้งนั้นด้วย
คัมภีร์ขององครักษ์ของราษฎร "People" ที่มีวาระราษฎรให้
ความสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ใช่ปฏิบัติ
การไปครมความประสงค์ของพวกเขาปฏิกริยา (Reac-
tionaries) และบันทึกของปรีดีซึ่งพยายามอธิบายถึง
สาเหตุของการเกิดการปฏิวัติครั้งนั้นว่ามีอะไรเป็นไป
ตามคำกล่าวของบุคคลบางท่านที่ว่า เกิดขึ้นเพราะ
ผู้ก่อตั้งคณะราษฎรที่กรุงปารีสไม่พอใจอิทธิพล
ไทยสมัยนั้นที่จ่ายเงินเดือนให้ไม่พอใจ จึงคิดเปลี่ยน
ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยท่านก็อ้างถึงเหตุผล
ตามกฎธรรมชาติว่าระบบการเมืองจะต้องสอดคล้อง
กับระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นเหตุการณ์เมื่อ ๒๔ มิ.ย.
๒๔๗๕ ก็คงเป็นไปเช่นนั้น เพราะระบบการเมืองของ
สังคมเปลี่ยนแปลงล่าช้ากว่าการเปลี่ยนแปลงของ
ระบบเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นบันทึก
ของผู้อ่านร่วมเหตุการณ์ แต่ผู้อ่านก็ควรอ่านด้วยความ
ระมัดระวัง เนื่องจากในประการแรกนั้น บันทึก
ของผู้อ่านร่วมเหตุการณ์ทั้งสามนี้ล้วนแต่เป็นบันทึก
ที่เขียนขึ้นภายหลังจากที่เหตุการณ์เหล่านั้นยุติลงแล้ว
เป็นเวลาหลายปี เช่น บันทึกของพระยาทรงสุรเดช
เขียนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๒ บันทึกของปรีดี พนมยงค์
เขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้น การที่บันทึกหลัง
จากเหตุการณ์ยุติลงไปแล้วเป็นเวลานานเช่นนี้ย่อมทำ
ให้ผู้บันทึกมีโอกาสที่จะได้พิจารณาไตร่ตรองถึงเหตุ
การณ์ซึ่งตนเป็นผู้ร่วมสร้างนั้น (the maker of His-
tory) ว่า เหตุการณ์นั้นจะนำผลเสียมาสู่ตนและคณะ
มากน้อยเพียงใดกว่าการที่จะบันทึกในขณะที่เหตุการณ์
นั้นเกิดขึ้น เพราะการบันทึกเหตุการณ์ขึ้นทีหลังทำให้
ผู้บันทึกอยู่ในฐานะเป็นผู้ศึกษาเหตุการณ์ (the Student
of History) ที่ผ่านมาโดยตลอดแล้ว จึงย่อมมีความ
ระมัดระวังกว่าในขณะที่ผู้บันทึกอยู่ร่วมเหตุการณ์นั้น

ประการที่สอง ผู้บันทึกเหตุการณ์ทั้งสามนี้
ต่างก็มีหน้าที่แตกต่างกันไปในการปฏิวัติครั้งนั้น ดัง
นั้นเมื่อแผนงานต่อมาของคณะราษฎรมันเหลวลงเนื่อง

จากเกิดการแตกแยกกันเองจึงทำให้ต่างฝ่ายต่างใส่ร้าย
ป้ายสีซึ่งกันและกัน. ก็จะเห็นข้ออื่นอันได้จากรัชชความ
ตอนต้นในบันทึกของพระยาทรงสุรเดชที่กล่าวไว้ว่า
“ผู้ที่หาความจริงแห่งวาระละเอียดของการปฏิวัติครั้งนั้นมี
อยู่เพียงไม่มากนัก และในจำนวนนี้ยังไม่ทุกคนจริงเสีย
อีกส่วนหนึ่งด้วย ฉะนั้นจึงเป็นการยากสำหรับผู้ที่มิเจตนาที่
จะรู้ความจริงในการค้นคว้าหาหลักฐานอันแน่นอนที่เชื่อถือได้
เหตุสำคัญที่ทำให้ความจริงเลอะ เลือนไปก็เนื่องจากการเกิด
เป็นศัตรูกันขึ้นในพวกปฏิวัติด้วยกัน” (หน้า ๑๔) เมื่อเป็น
ดังนี้ผู้อ่านก็พึงใช้วิจารณญาณของตนให้ถี่ เพราะวาระ
บันทึกของผู้อ่านร่วมเหตุการณ์บางคนเป็นเพียงแต่เล่า
เหตุการณ์ไว้ เช่นบันทึกของพระยาทรงสุรเดช แต่
บันทึกของบางคนเป็นการกล่าวหาไปถึงบุคคลอื่น
เช่นบันทึกของพล.ท. ประยูร ไทตั้งข้อสังเกตว่า อุค
มการของปรีดี ทำให้เกิดเป็นสาเหตุแห่งความแตก
ร้างในหมู่คณะราษฎร หรือบันทึกของปรีดี ซึ่งออก
มาในรูปพยายามชี้แจงเหตุผลเพื่อแก้ข้อกล่าวหาที่
บุคคลรุ่นหลังมีต่อคณะราษฎร และตนเอง โดยยก
เหตุผลในแง่วิทยาศาสตร์สังคมมาอธิบายว่า การก่อ
การของคณะราษฎรนั้น ราษฎรได้ให้ความสนับสนุน
อย่างไร หรือยกเหตุผลของสาเหตุการปฏิวัติว่าต้อง
เกิดขึ้นตามครรลองกฎธรรมชาติ และจากบันทึกนี้ใน
บางตอนผู้อ่านยังได้เห็นวิธีการให้เหตุผลของผู้บันทึก
เพื่อให้ตนและคณะพ้นจากข้อกล่าวหาต่าง ๆ ซึ่งวิธี
การเหล่านี้ในบางครั้งออกมาในรูปใช้อารมณ์เสียสย
บุคคลอื่น

แม้ว่าหนังสือเล่มนี้มีข้อที่ผู้อ่านต้องคว
ระมัดระวัง ก็ใช่ว่าหนังสือเล่มนี้จะไม่มีความค่าเสียเลย
เพราะสิ่งผู้บันทึกแต่ละคนได้บันทึกไว้อย่างน้อยก็ทำ
ให้ผู้อ่านได้ทราบเรื่องราวของการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕
ในอีกแห่งหนึ่ง เป็นการเพิ่มเติมช่องว่างทางความรู้
ของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี.

กาญจณี สมเกียรติกุล
คณะศิลปศาสตร์ ธรรมศาสตร์

ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส

ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก
ศาสตราจารย์ ดร. เดือน มุนนาท
สำนักพิมพ์สามัคคีธรรม ๒๕๐๗
๔๐๐ หน้า ราคา ๒๐ บาท

บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ในช่วงสุดท้ายของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ต่อกับช่วงต้นของระบอบประชาธิปไตย และยังมีอิทธิพลอยู่ในความนึกคิดของใครต่อใครอีกเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน เห็นจะไม่มีใครเกิน นายปรีดี พนมยงค์ หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม เหตุที่เรื่องราวของเขา จึงยังเป็นที่กล่าวขวัญถึงอย่างกว้างขวางทั้งในแง่ดีและในแง่ร้าย ผู้ใฝ่รู้หลายต่อหลายคนได้พยายามชวนช่วยกันคว่ำหลักฐาอันเกี่ยวกับบุคคลผู้นี้ออกเผยแพร่อยู่เนือง ๆ

สำหรับด้านเศรษฐกิจ ผลงานที่ได้รับความนิยมและวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางก็คือเค้าโครงเศรษฐกิจ หรือถ้าเรียกกันอย่างปัจจุบัน เห็นจะสงเคราะห์เข้าเป็น แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ นั่นเอง แต่ดูเหมือนจะเป็นการพัฒนาด้วยวิถีทางของสังคมนิยม เค้าโครงนี้ได้ก่อกิมพ์แทรกในหนังสือต่างๆ หลายครั้ง เท่าที่จำได้คือ “แผ่นดินพระปกเกล้าฯ” ของ ว.ช. ประสงค์สิริ “โลกพระศรีอารีย์” ของ

P. Fistic แปลโคโยโมตรี เก็นอูคม “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงได้แจ้งเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์” ของศิริ-เปรมจิตต์ แม้ในฉบับนี้เค้าโครงเศรษฐกิจก็ยังคงครองหน้ากระดาษส่วนใหญ่ไว้ คือ กว่า ๘๐% ของหนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องของเค้าโครงเศรษฐกิจโดยตรง ดังนั้น นายปรีดีกับเค้าโครงเศรษฐกิจ จึงคู่เป็นสิ่งแยกจากกันไม่ออก

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น ๑๐ บท ๓ บทแรก เล่าถึงภูมิหลังของนายปรีดี ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการเป็นนักเรียนทุน พฤติการณ์ในระหว่างที่อยู่ฝรั่งเศส ตลอดจนการกลับมารับราชการ รวมถึงผลงานในตอนที่เป็นนักกฎหมาย ในช่วง ๓ บทแรกนี้ผู้เขียนใช้หน้ากระดาษตั้งมากมาย ในการปะคิปะต่อเรื่อง เพียงเพื่อให้ผู้อ่านได้รู้ว่า คนเรียกนายปรีดีอย่างไรบ้าง ความเป็นมาของการใช้คำว่า Docteur และหลักสูตรการ ศึกษาชั้นปริญญาตรีในฝรั่งเศสสมัยนั้นเป็นอย่างไร สิ่งที่น่าสนใจในช่วงนี้มีเรื่องเดียวคือ พฤติการณ์ของนายปรีดีในฝรั่งเศสสมัยนั้น โดยเฉพาะในตอนที่เกิดความขัดแย้งกับราชทูตไทย คือพระองค์เจ้าจรูญฯ ซึ่งเรื่องนี้หนังสือหลายเล่ม และนักวิชาการหลายคนเหมารวมเอาเข้าไปเป็นสาเหตุของการปฏิวัติในปี ๒๔๗๕ แต่สำหรับนายปรีดี เขาได้ปฏิเสธไว้ใน “บางเรื่อง เกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย” ว่าที่จริงแล้ว ความขัดแย้งดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ อันเป็นเหตุนำมาซึ่งความหมางใจระหว่างพวกนักเรียนนอกกับพวกเจ้าในขณะนั้น จนถึงกับเข้าปฏิวัติรัฐบาลกษัตริย์ หากแต่เป็นการขัดแย้งที่ได้ตระเตรียมขึ้นเพื่อล้มล้างการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้นถึงที่ว่า “ครั้นแล้วข้าพเจ้า (นายปรีดี) กับเพื่อนที่วิวัฒน์ ซึ่งออกมานานแล้ว จึงได้ปรึกษากันตกลงกันว่า ในการประชุมต่อไป คือในเดือนกรกฎาคม ๑๙๒๖ สมควรที่จะพัฒนาจิตสำนึกของเพื่อนนักศึกษาให้สูงขึ้นอีกระดับหนึ่งถึงขั้นต่อสู้กับอัครราชทูต ซึ่งเป็นตัวแทนของระบอบสมบูรณาฯ ในต่างประเทศ....”

ภาคต่อมาเป็นการกล่าวนำก่อนเข้าสู่พระบรมราชวินิจฉัยที่มีต้นกำเนิดโครงการเศรษฐกิจ เริ่มด้วยสาระทั่วๆ ไปจนถึงหลักทศประการของคณะราษฎร ซึ่งมีหลักเศรษฐกิจว่ารัฐบาลจะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ และจะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ให้ราษฎรอดอยาก การวางเค้าโครงการเศรษฐกิจนี้จึงเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการปฏิวัติ

ในส่วนเค้าโครงการเศรษฐกิจเอง ได้มีการกล่าวปัญหาแล้วจึงเสนอทางแก้ เช่นชี้ว่าภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีที่เป็นอยู่ขณะนั้น ก่อให้เกิดความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ประชาชนขาดหลักประกันในการดำรงชีพ ทางแก้ก็คือการให้รัฐเข้าไปมีบทบาทในทางเศรษฐกิจ โดยการเข้าประกอบการกิจการที่สำคัญและกระทบกระเทือนคนส่วนมาก ให้รัฐบาลประกัน “ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร” ซึ่งผู้เสนอเค้าโครงการฯ นี้ได้วาง พบ. อันจะนำนโยบายนี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างละเอียดและชัดเจน นอกจากนี้ผู้เสนอโครงการยังได้ชี้ปัญหาเศรษฐกิจขณะนั้นว่าการที่ยังไม่เจริญเท่าที่ควรเพราะชาววิชาการและเทคนิคในการผลิตที่ทันสมัย ขาดการประหยัดและการวางแผนประสานงาน ทั้งหมคนี่ผู้เสนอโครงการฯ เห็นว่าจะแก้ไขได้ด้วยการให้รัฐเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยชี้ให้เห็นแนวปฏิบัติต่างๆ ของแต่ละปัญหา รวมทั้งหลักในการคิดต่อค้าขายกับต่างประเทศ

บทที่น่าสนใจเกี่ยวกับเค้าโครงการฯ โดยตรงอีกบทหนึ่งก็คือ รายงานการประชุมของกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ บทนี้สะท้อนให้เห็นทัศนคติของผู้นำประเทศเวลานั้น ต่อเค้าโครงการฯ ซึ่งจะพบว่าคนที่พิจารณาเห็นว่าโครงการนี้มีผลเสียอย่างไร หรือจะแก้ไขกันอย่างไร กลับไม่กล้าไปโต้เถียงกันว่าเป็นโครงการ socialise หรือไม่ จากบทนี้เองที่แสดงให้เห็นความไม่ลงรอยกันระหว่าง นายปรีดี พนมยงค์ และพระ

ยามโนฯ พระยาทรงฯ เห็นว่า “โครงการนี้ เป็นโครงการใหญ่โคมมิวนิสต์ ซึ่งจะสำเร็จได้ทั้ง ๕๐ หรือ ๑๐๐ ปี..... จึงเห็นว่าไม่ควรประกาศโครงการ เมื่อเราจะทำอะไรก็ทำไป (เป็นอย่าง ๗)” ส่วนพระยามโนฯ เห็นว่า “เราทำ (โครงการนี้) ไม่ได้ทั้งหมด ขาดผู้รู้ ขาดผู้ชำนาญ ขาดประกัน และขาดความนิยมของคนทั่วไป....” ความขัดแย้งนี้ ทำให้การประชุมตกลงอะไรไม่ได้ และเป็นเหตุแห่งความแตกร้างของคณะราษฎร จนถึงกับต้องประท้วงประหารกันในที่สุก

สำหรับบทที่ว่าด้วยพระบรมราชวินิจฉัย อันเป็นหัวใจของเรื่อง เป็นการยกเอาข้อเสนอขึ้นทั้งแล้วเอาพระบรมราชวินิจฉัยเข้าเทียบเป็นข้อ ๆ ไป ซึ่งทำให้เห็นข้อเปรียบเทียบได้ชัดเจน สำหรับเนื้อหาของพระบรมราชวินิจฉัย เมื่ออ่านจบแล้ว ผู้วิจารณ์ไม่เพียงแต่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับผู้เขียนที่ว่า “ประการแรกที่ได้ก็คือ เมื่อโทสจวิตเข้าครอบงำ ความเสี้ยมก็ถูกนำมาใช้ นำมาเยาะเย้ย กัน หาประโยชน์อันใดมิได้เลย” หากแต่มีความเห็นเพิ่มเติมด้วยว่าฐานคติอันเป็นที่มาแห่งโทสจวิตที่ว่านั้นก็คือภยาคติ อันได้แก่ความกลัวนับตั้งแต่เรื่องของฐานะส่วนตัวเป็นต้นไป และโมหาคติ อันได้แก่ความไม่รู้ ประกอบกันทำให้พระปกเกล้าฯ เห็นว่า ผู้เสนอเค้าโครงการฯ เป็นศัตรู มุ่งแต่จะล้มล้างฐานะส่วนพระองค์ ทั้งยังหวาดกลัวว่าจะมีการถอดแบบการปฏิบัติในรัสเซียมาใช้ในเมืองไทย ภายใต้เค้าโครงการฯ นี้ ดังนั้นแทนที่จะได้มีพระบรมราชวินิจฉัยในประเด็นที่ว่า เค้าโครงการฯ นี้ ให้ประโยชน์กับเมืองไทยได้ หรือไม่ แต่โทษเพียงไร กลับไปยึดประเด็นที่ว่า เค้าโครงการนี้เอาอย่างมาจากรัสเซียใช่หรือไม่ กังปรากฎในพระบรมราชวินิจฉัยก่อนท้ายว่า “มีข้อสำคัญอันหนึ่งเห็นได้ชัดเจนอย่างไม่ต้องสงสัยเลยว่าโครงการนี้ เป็นโครงการอันเดียวเท่านั้นที่ประเทศรัสเซียใช้อยู่” นอกจากนี้แล้วยังได้มีการยกเอาประเทศรัสเซียขึ้นมาใช้ฉากกลาง “หักล้าง” ถึง ๑๗ แห่ง ออกนิจจึงเป็นเหตุให้พระบรมราชวินิจฉัยอ่อนนฤผลไปอย่างน่าเสียดาย

อย่างไรก็ตาม กล่าวโดยสรุปได้ว่า หนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์ไม่น้อยสำหรับการศึกษาเศรษฐกิจการเมืองไทยในอดีต หลายตอนในหนังสือเล่มนี้เป็นหลักฐานชั้นต้น (primary sources) ได้ เช่น ทั่วเกล้า โครงงานเอง รายงานการประชุมกรรมการร่าง พรบ. ประกันความสุขสมบูรณ์ เป็นแก่น สิ่งที่ควรแก้ไขสำหรับการพิมพ์ครั้งที่ต่อไปก็คือ ข้อบกพร่องในการพิมพ์ เช่น พ.ศ. ที่สำคัญ โดยเฉพาะรายงานการประชุมซึ่งเกิดขึ้นหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ พิมพ์ผิดอย่างฉกรรจ์ โดยพิมพ์เป็น ๑๒ มีนาคม ๒๔๗๕ นอกจากนี้ สิ่งที่ควรจะมีอยู่ในหนังสือที่เกี่ยวกับ นายปรีดี พนมยงค์ ก็คือที่มาของความคิดต่างๆของท่านผู้นี้ ซึ่งจะทำให้หนังสือสมบูรณ์ที่สุด

แด่ ศิลกวิทย์รัตน์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Japanese Imperialism Today : Co-prosperity in Greater East Asia

John Halliday and Gavan McCormack

Penguin Books, 1973.

279 pages

ข้อสร้อยของหนังสือเล่มนี้คือ “วงใหญ่อยู่ในมหาเอเชียบูรพา” คงจะช่วยเตือนความทรงจำกันได้ถึงดินพาทและการปฏิบัติการทางทหารของญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียเมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. ๒๔๘๒-๘๘) ความสามารถของญี่ปุ่นในการฟื้นตัวและแผ่ขยายอิทธิพลและจักรวรรดิเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในเวลาเพียงสองทศวรรษ นับเป็นปรากฏการณ์ที่น่าพิศวง การพ่ายแพ้สงครามคงจะไม่ได้ทำให้เกิดการชะงักขาดคอนต่อเป้าหมายการรุกรานของญี่ปุ่นเลยเป็นแต่ว่าสิ่งที่ญี่ปุ่นไม่อาจบรรลุผลได้ก็ด้วยยุทธศาสตร์การใช้กำลังอำนาจทางทหารนั้น มาบัดนี้ กำลังได้รับแรงผลักดันจุ่มใจด้วยแสนยานุภาพและความชาวนุลาในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นอาวุธที่ใช้กันเดียวกันใน

หม่อมหาอำนาจแทนที่สงครามทางอุตสาหกรรม ในเวทีการเมืองของโลกปัจจุบัน ญี่ปุ่นสามารถตีควรันสูงฐานะยิ่งใหญ๋ทางเศรษฐกิจถึงขั้นเป็นอันดับสามของโลก รองลงมาจากสองที่เบ้มใหญ่ คือ สหรัฐอเมริกาและโซเวียตเซีย แรงอุตสาหกรรมพยายามและผลสำเร็จของญี่ปุ่นเคยได้รับการกล่าวขวัญด้วยความรู้สึกยกย่องชื่นชม แต่ครั้นเมื่อกาลเวลาผ่านไปไม่ช้าไม่นานความนิยมยินดีนั้นกลับกลายเป็นความกลัวและชิงชังและในที่สุดเสียงประท้วงต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ประชาชาติ ที่ต้องตกเป็นเหยื่อของการชุกริตเป็นฐานรองรับแอกของการสร้างจักรวรรดิยิ่งใหญ่ของญี่ปุ่น ประชาชาติเหล่านี้มีชื่อในไกลเลย ก็คือ บรรดาประชาชาติเดียวกันกับที่เคยถูกบังคับขู่เข็ญให้ร่วมอยู่ใน “วงใหญ่อยู่ในมหาเอเชียบูรพา” นั้นเอง ซึ่งล้วนแล้วแต่อยู่ในสภาวะที่อ่อนแอไม่ว่าจะเป็นในด้านทหาร หรือเศรษฐกิจ และการเมืองการบริหาร ภัยคุกคามจากอำนาจบาโทใหญ่ทางเศรษฐกิจนับวันแต่จะขยายวงเขตและหนีความสลบซับซ้อนยิ่ง ๆ ขึ้น แต่กระนั้น ปฏิกริยาต่อการรุกรานของ ‘สัตว์เศรษฐกิจ’ ยังคงเป็นไปในลักษณะของความกังวลใจต่อปัญหาปลายเหตุ อย่างเช่น การเสียคลัยการค้า หรือการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นเป็นต้น ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เห็นจะเป็นด้วยเหตุอย่างทีจอน สอดลลเคี่ยและแกแวน แมคคอแมค ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ตั้งข้อสังเกตว่า เรื่องราวของญี่ปุ่นในด้านนี้ยังขาดการศึกษาวิเคราะห์กันอย่างจริงจัง แม้ในวงวิชาการของตะวันตก

คุณค่าเบื้องต้นแรกของหนังสือเรื่อง Japanese Imperialism Today จัดได้ว่าสนองความต้องการในข้อนี้เป็นอย่างดี ผู้แต่งตั้งเขมเอาไว้ในคำนำว่ามุ่งที่จะประมวล ข้อมูล ความรู้ พื้น ฐาน เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองที่ญี่ปุ่น มีอยู่ต่อบรรดาประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ผู้แต่งจะออกตัวไว้ด้วยว่า ข้อมูลที่นำมาตีแผ่ในหนังสือเล่มนี้เป็นเพียงชั้นต้นสำหรับเป็นทางกระตุ้นส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์วิจัยกันอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

นักงานเขียนจีนเห็นจะต้องมีบันทึกยอมรับกันว่า ยุคสมัยจะไปเกี่ยวข้องกับทาสาระจริง ๆ ทั้งในแง่ข้อมูล วัฒนธรรมและแหล่งอ้างอิงอันละเอียดลออ และในแง่ของการปฏิสัมพันธ์ ความรักความเข้าใจโดยทั่วถึง ความสัมพันธ์ที่เป็นมาระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ก่อนสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง ข้อเท็จจริงที่เด่นชัดก็คือบทบาทหน้าและการสนับสนุนของสหรัฐว่า ชักจูงให้ญี่ปุ่นเข้ามาเป็นกำลังเสริมในการดำเนินวิเทศব্যของชนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้โดยตลอดทั้งในสงครามเกาหลีและสงครามเวียดนาม บทบาทความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งสองปรากฏควบคู่กันไปโครงการช่วยเหลือ "พัฒนา" ต่าง ๆ ในภูมิภาคย่านนี้ และเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความหมายและความสำคัญของสถาบันการเงินระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย รวมความแล้ว พฤติการณ์เป็นไปกันต่าง ๆ ทางการเมืองการ การค้า การลงทุน การ "ร่วมมือ" และการ "ช่วยเหลือ" ตลอดจนสงคราม เหล่านี้ล้วนมีส่วนเชื่อมโยงก่อสร้างเสริมปรากฏการณ์อำนาจของญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา ในภูมิภาคอาเซียนตะวันออกเฉียงใต้ หนังสือเล่มนี้เขียนจบลงในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๖๒ แต่ผู้แต่งก็ยังไม่พยายามให้การวิเคราะห์ต่อไปอีกถึงแนวโน้มของนโยบายท่าทีของญี่ปุ่นต่อสภาพความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทางด้านจีนและสหรัฐเอง หลังจากนั้น (บทบัญญัติชิกหน้า ๒๕๕-๒๕๗) เพราะฉะนั้นจึงช่วยให้ผู้อ่านสามารถศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวสำคัญ ๆ ทันต่อเหตุการณ์ได้เป็นอย่างดี

ปรากฏการณ์อันสะสมพอกพูนขึ้นโดยการสมรู้ร่วมคิดของสหรัฐอเมริกา และด้วยการเสนอสนองของเหล่าระบอบเผด็จการทั้งหลายเป็นรากฐานสำคัญของระบบสัมพันธ์ภาพในแบบซึ่งบรรดาประชาชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียนตะวันออกเฉียงใต้ต้องตกอยู่ภายใต้เงาครอบงำการแทรกแซงวิงวอนของญี่ปุ่นอย่างแน่นแฟ้น ในประเด็นอันเป็นจุดใหญ่ใจความของหนังสือนี้ ผู้แต่งได้นำเอาข้อมูลมาแสดงยืนยันให้เห็นจริงเห็นจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อานาจการควบคุมผูกขาดของญี่ปุ่น ในด้านตลาดและวัตถุดิบ นีคือจักร

วรรคเศรษฐกิจสมัยใหม่ของญี่ปุ่น ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย เกี่ยวกับฐานะและอนาคตของจักรวรรดิใหม่ ถ้าหากจะพิเคราะห์ประกอบกันไปกับแนวโน้มท่าทีของญี่ปุ่นในเรื่องกำลังทหารและอาวุธ ตลอดจนลักษณะเชื่อมโยงของกลุ่มพลังและผลประโยชน์ภายในโครงสร้างสังคมของญี่ปุ่นเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างธุรกิจ การเมืองและการทหารแล้ว ก็คงจะทำให้ได้ภาพพจน์แจ่มชัดยิ่งขึ้น ซึ่งในข้อเหล่านี้ ผู้แต่งได้นำมาอธิบายไว้โดยสังเขปในบทที่ ๓ และ ๖ ตามลำดับ ข้อพิงสังเขปอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับหนังสือเรื่อง Japanese Imperialism Today คือความพยายามอีกหลักทฤษฎีมาร์กซิสต์ ในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องจักรวรรดินิยมของญี่ปุ่น ผู้แต่งแสดงความเชื่อมั่นอยู่แล้วว่าหลักทฤษฎีนี้เป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแท้ ๆ (คำนำ) ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงแล้ว อาจพูดได้เต็มปากว่า หนังสือเล่มนี้บรรลุผลสำเร็จน่าชมที่เชี่ยวชาญความยาวกระทัดรัด เสนอเรื่องราวลงไปตรงมา เข้าใจได้ง่าย และไปประการสำคัญ ควรแก่การสนใจของผู้อ่านคนไทยทั้งหลายซึ่งกำลังเผชิญกันกับการคุกคามโดยตรงจากจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นในปัจจุบัน

เสนีย์ จามริก

คณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์

พุทธศาสนนิทานเจดีย์จุลปะโทน

ทวิระ ไกรฤกษ์
โรงพิมพ์พระจันทร์ ๒๕๐๔
๕๕ หน้า

รายงานการสำรวจและจุดแต่งโบราณวัตถุสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค ๒ พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๐๔

กรมศิลปากร
โรงพิมพ์ศิวพร ๒๕๐๐
๑๑ หน้า ๑๐ บาท

มรดกทางวัฒนธรรมบนแผ่นดินไทยก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๕

ชิน อยู่ดี และสหภาพ

กรมศิลปากร ๒๕๑๓

๔๕ หน้า และภาพประกอบ

หนังสือเรื่อง พุทธศาสนานิทานเจดีย์จุลปะโทม เกม เป็นบทความที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อรวมเข้ากับวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทสวัสดิ์ ศึกษกุลทรงแปลเป็นภาษาไทย

บทความนี้เป็นบทความที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่สนใจในวิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดีไทย บทความนี้ได้จากการศึกษาภาพปูนปั้น และดินเผาที่ประทับอยู่ที่ฐานเจดีย์จุลปะโทม นครปฐม ซึ่งขุดพบในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ และจากข้อพิสูจน์โดยการศึกษาความหมายของภาพ ทำให้ผู้เขียนได้สรุปไว้ว่า ศิลปกรรมเหล่านี้เล่าถึงพุทธศาสนานิทานซึ่งรวมอยู่ในพระคัมภีร์อวทาน อันเป็นพระคัมภีร์ในลัทธิหินยานนิกายสรรพาสคิวาท ซึ่งเป็นลัทธิหินยานที่ใช้ภาษาสันสกฤต และนั่นก็หมายถึงว่าพุทธศาสนาลัทธิหินยานซึ่งใช้ภาษาสันสกฤตอาจเคยรุ่งเรืองอยู่ในอาณาจักรทวารวดีระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓

เนื้อเรื่องจากบทความนี้ทำให้ผู้อ่านได้รู้ถึงความหมายของการขุดแต่งที่เจดีย์จุลปะโทมระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๓ โดยศาสตราจารย์บี.แอร์ คุปองท์ ร่วมกับกรมศิลปากร และการขุดแต่งเจดีย์ จุลปะโทม ใน พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยศาสตราจารย์ บอสเชอเลีย ซึ่งจากการขุดแต่งครั้งหลังนี้ ศาสตราจารย์บอสเชอเลีย ได้ตั้งสมมุติฐานว่า ภาพปูนปั้น ที่ปรากฏที่เจดีย์จุลปะโทม เป็นภาพเกี่ยวกับชาคนในพุทธศาสนาลัทธิเถรวาท และภาพโพธิสัตว์นั้น คงได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะศรีวิชัยแบบอินโดนีเซีย ทำให้ศาสตราจารย์บอสเชอเลียสรุปว่า เจดีย์จุลปะโทมมีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ เมื่อศิลปทวารวดีกำลังได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาลัทธิมหายาน แต่เมื่อได้มี

การตีความภาพ ๘ ภาพที่สามารถตีความได้ก็ทราบว่า นิทานที่อยู่ในแผ่นภาพนั้นมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ชาคกัศวกะ ในแคว้นโคตาน และคัมภีร์ชาคกมาลา ซึ่งคัมภีร์ที่กล่าวมานี้เป็นของพุทธศาสนาลัทธิหินยานที่ใช้ภาษาสันสกฤตอันได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนานิกายสรรพาสคิวาท และนิทานที่คล้ายกันในแผ่นภาพที่เจดีย์จุลปะโทมก็ยังมีแสดงอยู่ที่ถ้ำเมืองกิลิลในภาคกลางของทวีปเอเชีย ที่เจดีย์บุโรพุโรในเกาะชวาและที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังถ้ำอชันคา

ส่วนนี้ของบทความนี้ ทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงข้อสรุปใหม่เกี่ยวกับศิลปกรรมที่เจดีย์จุลปะโทมอันเป็นศิลปสมัยทวารวดีที่แปลกไปจากความเชื่อเดิม บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงวิธีการตีความจากแผ่นภาพเพื่อหาข้อสรุปอย่างมีเหตุผล ผู้เขียนยังได้พยายามที่จะทำให้บทความนี้เป็นบทความทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ นับตั้งแต่ความหมายที่จะอ้างหลักฐานต่าง ๆ มาประกอบการเขียนเรื่องอรรถธิบาย และการพิมพ์ภาพถ่ายประกอบคำบรรยายอันเป็นสิ่งขาดเสียไม่ได้ในการศึกษาถึงเรื่องศิลปทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม บทความนี้ก็มีข้อน่าตั้งอยู่บ้างในแง่ที่ว่า วิธีการตีความบางตอนยากเกินไปกว่าผู้ที่ไม่มีพื้นความรู้ในประวัติศาสตร์ศิลปจะตามทันได้ หลักฐานต่าง ๆ ที่ผู้เขียนยกขึ้นมาอ้างก็เป็นของแปลกสำหรับบุคคลเหล่านี้ แต่การที่บทความนี้มุ่งจะเป็นบทความประกอบวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ก็นับได้ว่า บทความนี้ให้อะไร ๆ แก่ผู้อ่านอยู่ไม่ใช่น้อยทีเดียว

ส่วนรายงานการสำรวจและขุดแต่งโบราณวัตถุสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค ๒ พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๔ เป็นรายงานการสำรวจและขุดแต่งโบราณวัตถุสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้แก่ในบริเวณจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นเขตอยู่ในความดูแลรักษาของหน่วยศิลปากรที่ ๖ สำหรับรายงานการสำรวจภาค ๒ นี้ สืบต่อมาจากโครงการและรายงานในภาคแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒

ตามรายงานการสำรวจและชุกค้นโบราณวัตถุสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาค ๒ นั้น ทำให้เราได้ทราบทั่วกันคนไทยแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือเคยมีความเจริญรุ่งเรืองมาบัดนี้แล้ว เห็นได้จากผลของการสำรวจชุกค้นและพบโบราณวัตถุสถานสมัยลพบุรี หรือสมัยขอม หรือที่ได้พบโบราณวัตถุสถานแบบทวารวดี

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายลักษณะโบราณวัตถุสถานที่ชุกพบในแต่ละจังหวัดไว้อย่างละเอียด เหมาะที่จะให้ความรู้แก่ผู้อ่านที่สนใจในโบราณคดี หรือผู้ที่อยากจะทราบเรื่องโบราณในเมืองไทย เช่น เรื่องปราสาทเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทหินคาเมียน ที่จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น ในหนังสือเล่มนี้ยังได้แสดงแผนผังภาพโบราณวัตถุสถาน และถ่ายภาพของจริงมาประกอบคำอธิบายอีกด้วย

หนังสือเล่มนี้จัดเป็นหนังสือที่มีประโยชน์มากที่สุด เพราะอย่างน้อยก็ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของดินแดนแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยแก่ผู้อ่าน เพราะหนังสืออันเป็นความรู้เกี่ยวกับดินแดนแถบนี้มีอยู่จำกัดมาก และไม่ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์เกี่ยวกับความเจริญในดินแดนแถบนี้ การที่หนังสือเล่มนี้ได้ตีพิมพ์ออกมาทั้งเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทำให้ผู้อ่านทั้งคนไทยและคนต่างประเทศได้ทราบจาก ประจักษ์พยานทางโบราณวัตถุสถานที่มีอยู่ว่า ดินแดนแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือเคยมีอารยธรรมรุ่งเรืองมาแต่ในโบราณกาลอย่างไร

มรดกทางวัฒนธรรมบนแผ่นดินไทย ก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นเป็นคู่มือประกอบนิทรรศการพิเศษ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ จึงมีเนื้อหาอยู่ ๔๔ หน้า นอกนั้นเป็นภาพประกอบ

เนื้อหาภายในเล่มที่น่าสนใจ คือการพิจารณาถึงวัฒนธรรมของอาณาจักรต่าง ๆ ในแหลม

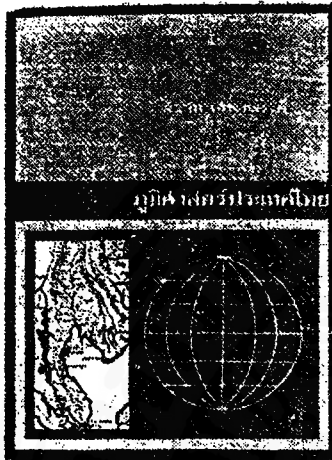
อินโดจีนก่อนที่คนไทยจะตั้งอาณาจักรของคนไทยขึ้นมา โดยกล่าวถึงอาณาจักรโบราณตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ตลอดจนถึงยุคประวัติศาสตร์ เช่น วัฒนธรรมอาณาจักรฟูนัน อาณาจักรทวารวดี และอาณาจักรศรีวิชัย เป็นต้น จุดเด่นที่ชวนติดตามของหนังสือเล่มนี้ อยู่ที่การหยิบยกเอาเอกสารต่าง ๆ มาพิจารณา เช่น หลักฐานจากการชุกค้นทางโบราณคดีจากโบราณวัตถุโบราณสถานที่ยังคงเหลืออยู่ จากจารึก จดหมายเหตุจีน บันทึกพ่อค้าชาติต่างๆ ตลอดจนความคิดเห็นของบรรดานักวิชาการ นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงปัญหาความไม่กระจ่างชัดของประวัติศาสตร์หลายประการด้วยกัน เช่น ปัญหาเรื่องแผ่นดินไทยเป็นของใคร ก่อนที่คนไทยจะอพยพเข้ามา ดินแดนสุวรรณภูมิในฐานะเส้นทางผ่านระหว่างโรมันและจีนโบราณ ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับสถานที่ตั้งอาณาจักรฟูนัน อาณาจักรลพบุรีเป็นของชนชาติใด และปัญหาอิทธิพลทางการเมืองของขอมในภาคกลางของไทย เป็นต้น

จุดมุ่งหมายของกรมศิลปากรครั้งที่ได้กล่าวไว้ในคำนำหนังสือเล่มนี้ว่า เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้ามรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้มากขึ้น และให้เกิดความรู้สึกที่จะสงวนรักษาสสมบัติทางวัฒนธรรมของไทยไว้ หนังสือเล่มนี้ได้รับความสำเร็จจากจุดมุ่งหมายประการแรกมากพอควร เพราะผู้เขียนสามารถดึงดูดใจผู้อ่านให้มีความรู้สึกกระหายอยากรู้ อยากค้นคว้าต่อ ถ้าหากเป็นไปได้ สรุปแล้วหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่น่าจะติดตามหาอ่านได้เล่มหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดานักประวัติศาสตร์และโบราณคดี ตลอดจนผู้สนใจโดยทั่วไป

กาญจณีย์ สมเกียรติกุล

ยุพา ชุมจันทร์

คณะศิลปศาสตร์ ธรรมศาสตร์

ภูมิศาสตร์ประเทศไทย

สวาท เสนาณรงค์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ๒๕๐๖
(พิมพ์ครั้งที่ ๒)

๔๑๔ หน้า ๕๐ บาท

หนังสือเล่มนี้ได้แบ่งใจความออกเป็น ๒ ตอนสำคัญๆ คือ ตอนที่หนึ่ง เป็นเรื่องของภูมิศาสตร์กายภาพและประชากรของประเทศไทย ซึ่งพิจารณาถึงสภาพทางกายภาพของประเทศไทย เช่น ลมฟ้าอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติชนิดต่าง ๆ ประชากรของประเทศไทย ฯลฯ มีการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดในแต่ละหัวข้อ เช่น ในเรื่องน้ำ ก็ได้กล่าวถึงการชลประทานในประเทศไทย ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ตลอดจนกล่าวถึงโครงการสำคัญเกี่ยวกับชลประทานอีกด้วย นอกจากนี้ยังได้พิจารณาถึงพลังงานที่ใช้ภายในประเทศอื่นๆ โดยแบ่งพิจารณาเป็นรายภาค ซึ่งได้กล่าวถึงโครงการที่จัดทำขึ้นแล้วทั้งสิ้น ไม่ได้ขยายขอบเขตออกไปถึงโครงการอนาคต อาทิเช่น โครงการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากปรมาณู ซึ่งสมควรที่จะได้กล่าวถึงบ้าง เพื่อเป็นการขยายขอบเขตความรู้ของผู้อ่านให้กว้างขวางขึ้น อนึ่งในการใช้คำศัพท์ทางเทคนิคบางคำนั้น ควรมีรายละเอียดอธิบายให้ผู้อ่านทราบด้วย โดยอาจจะอธิบายในคอนทักซ์ของหน้านั้นๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้มีความเข้าใจอย่างแท้จริง

สำหรับตอนที่สองซึ่งเกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์เศรษฐกิจประเทศไทย ผู้เขียนได้แบ่งแยกการพิจารณาออกตามหลักสำคัญของภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ นั่นคือ ได้กล่าวถึงการประกอบอาชีพต่างๆ ของประชากรตามสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ โดยอาศัยข้อมูลสถิติและเอกสารอ้างอิงจากหน่วยงานที่เป็นผู้ดำเนินงานด้านนี้โดยตรง และจากหนังสืออื่นๆ ทำให้มีสาระสำคัญที่ละเอียดและน่าสนใจอยู่มาก ถึงแม้ว่าเอกสารบางอย่างจะมีข้อมูลที่ค่อนข้างล้าสมัยก็เป็นหน้าที่ของผู้อ่านที่สนใจจะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งผู้เขียนก็ได้กล่าวไว้ในคำนำของหนังสือนี้แล้ว แต่ในด้านการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในหัวข้อต่างๆ โดยส่วนใหญ่ (ยกเว้นในหัวข้อการค้าของประเทศไทย) ไม่ได้บังคับถึงปี พ.ศ. ที่ใช้เปรียบเทียบกัน การกล่าวแต่คำว่าในอดีตกับปัจจุบันนั้นไม่ได้แสดงถึงรายละเอียดอย่างแท้จริงของการเปลี่ยนแปลงโดยเปรียบเทียบ เพราะทุกสิ่งใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงไม่เท่ากัน จึงสมควรจะอ้างระยะเวลาให้แน่ชัดลงไป เพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่

ดังนั้น โดยสาระเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่มีความละเอียดและเหมาะสมที่จะเป็นหนังสือสำหรับระดับมหาวิทยาลัยสมดังเจตนารมณ์ของผู้เขียน แต่ผู้วิจารณ์ก็ยังมีความรู้สึกที่อยากจะเห็นหนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านทุกระดับ ทั้งนี้เพราะเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งที่คนไทยทุกคนจะรู้ถึงสภาพประเทศของตนในค่านิยมศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้การปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป จึงนับเป็นการเพิ่มวิทยาทานแก่ผู้อ่านทุกคนขึ้น และวงการหนังสือภูมิศาสตร์ก็จะมีหนังสือภูมิศาสตร์ที่ดีมากเพิ่มขึ้นอีกด้วย

กาญจณี พลจันทร์
คณะเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์

การใช้ภาษา

ชลธิชา กัลด้อย บรรณาธิการ
สำนักพิมพ์เกตุไทย ชุดตำราเรียน ๒๕๑๑
๔๐๐ หน้า ราคา ๔๐ บาท

ปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาไทยในทุกระดับ ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องขบคิดเพื่อหาทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ดีขึ้น ผู้มีหน้าที่สอนต่างก็พยายามแสวงหากลวิธีการสอน ที่จะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากวารที่มีผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการใช้ภาษา และจัดพิมพ์ออกสู่ท้องตลาด หรือตามสถาบันการศึกษาบางแห่งอยู่เนืองๆ แม้จะมีไม่มากและบางเล่มไม่มีสาระเผยแพร่เท่าที่ควร แต่เล่มใหม่ๆ ที่ออกมามีทั้งพยายามเขียนให้มีรูปเล่มเนื้อหาสาระแปลกใหม่ ก้าวหน้าทั้งเช่นหนังสือที่กำลังจะกล่าวถึงอยู่นี้

ผู้เขียน "การใช้ภาษา" ประกอบด้วยอาจารย์ ๕ ท่านจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ละท่านล้วนมีประสบการณ์ทางการสอนภาษาไทย และตระหนักว่า "ปัจจุบันปัญหาค้นการใช้คำ การพูด การอ่านและการเขียนเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าจะได้มีการแนะนำการใช้ภาษาให้แก่บุคคลทั่วไปบ้างคงจะเป็นประโยชน์มิใช่น้อย....." จากคำนำดังกล่าวจึงเป็นที่มาของเค้าโครงเรื่องของหนังสือเล่มนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น

๕ ตอนใหญ่ๆ คือ ตอนที่ ๑ การใช้คำ อาจารย์พรทิพย์ ภัทธนาวิก เป็นผู้เขียน ตอนที่ ๒ การพูด อาจารย์สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร เป็นผู้เขียน ตอนที่ ๓ การอ่าน อาจารย์ชลธิชา กัลด้อย เป็นผู้เขียน ตอนที่ ๔ การเขียน อาจารย์อังกอร์ สุพันธุ์วัฒน์ เป็นผู้เขียน และ แดมท้ายด้วยตอนที่ ๕ การฝึกทักษะในการใช้ภาษา อาจารย์ตรีทิพย์ บุญขจร เป็นผู้เขียน

ก่อนอื่นผู้วิจารณ์ใคร่ขอกล่าวว่า เคยได้ยินเสียงวิพากษ์วิจารณ์อยู่บ่อยๆ ถึงเรื่องตำราเรียนหลักภาษาไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันว่า โบราณ ล้าหลัง ไม่ทันสมัยตามแบบสากล ฯลฯ จึงทำให้มีความปรารถนาที่จะได้เห็นตำราเรียนไวยากรณ์ไทย หรือหลักภาษาไทย หรือจะเรียกชื่อใหม่ว่าอะไรก็ตามที ที่มีผู้จัดทำออกมาในแนวใหม่ ตามหลักวิชาภาษาศาสตร์ เมื่อได้มาพลิกอ่านตอนที่ ๑ เรื่องการใช้คำในหนังสือเล่มนี้ จึงรู้สึกดีใจและสนใจมาก ต้องขอชมที่ผู้เขียนได้พยายามใช้แนวใหม่ในการอธิบายเนื้อหาของคอนนี้ แม้จะทำให้ใหม่ไม่ได้ทั้งหมด แต่ก็ยังมีอะไรแปลกใหม่ไปจากตำราประเภทเดียวกันเล่มอื่น ๆ สิ่งที่ผู้วิจารณ์เห็นว่าควรจะกล่าวถึงเป็นประการแรกคือ การใช้คำให้ถูกต้องตามลักษณะภาษาไทย ผู้เขียนได้อธิบายถึงการที่คำเปลี่ยนความหมายไปได้ด้วยเหตุผลหลายประการ ได้แก่ การเรียงคำผิดที่ เช่น เข้มกลัก-กลักเข้ม การใช้รูปวรรณยุกต์ผิด เช่น ปา-ป่า-ป้า การใช้รูปสระผิด เช่น กุ-กู การใช้รูปพยัญชนะผิด เช่น รวย-ลาว (พยัญชนะต้นผิด) กาน-กาล-กาฬ (ตัวสะกดผิด) ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างและอธิบายความหมายที่แตกต่างกันของแต่ละคำอย่างชัดเจน การวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำแบบนี้มีใช้ของใหม่ แต่สิ่งที่น่าสนใจและน่าจะกล่าวถึงเป็นพิเศษคือ การใช้พยัญชนะต้น ร. ล. ผิดทั้งที่ใช้ที่เป็นพยัญชนะเกี่ยวและพยัญชนะควบกล้ำ เช่น ราด-ลาด พวง-พวง เป็นต้น คำเหล่านี้มีผู้เขียนผิดบ่อยๆ ที่ผิดมิใช่เพราะความเลินเล่ออย่างที่เขียนสระหรือวรรณยุกต์ผิดรูปไป ทำให้ความหมายของคำต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย แต่การเขียน ร.ล.

เมื่อเป็นพหุพจน์เช่นกัน (พหุพจน์นี้คือ และควบลำ) ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่า ในภาษาพูดเรามักออกเสียง ร.ล. ประปนกัน เมื่อถึงเวลาเขียนจึงเกิดความสับสน ไม่แน่ใจว่าภาษาเขียนจะใช้ตัวไหนแน่ น่าเสียคายที่ ผู้เขียนมิได้ชี้ให้เห็นภาพสะท้อนนี้ไว้ด้วย จึงทำให้การ เขียนในหัวข้อการใช้คำให้ถูกต้องตามลักษณะภาษาไทยคุณธรรมคาเกินไป

ในหัวข้อเรื่องหลักการเลือกใช้คำ ผู้เขียนกล่าวว่า “ก่อนจะใช้คำ เราจะต้องทำความเข้าใจกับคำนั้น เสียก่อนว่าเป็นคำชนิดไหน เมื่อรู้ว่าเป็นคำชนิดไหนแล้ว เราจะต้องรู้ต่อไปด้วยว่าคำชนิดนั้นทำหน้าที่อย่างไรได้บ้าง และในขั้นต่อไปก็คือ ต้องรู้ว่าคำนั้นหมายความว่าอะไร” (หน้า ๑๔) หลักทั้ง ๓ ประการดังกล่าวควร เป็นหลักการ วิเคราะห์ คำมากกว่าการ เลือกใช้คำ เพราะในฐานะคนไทยที่ใช้ภาษาไทยทุกวัน เราไม่ ต้องคิดว่าคำที่เราจะใช้ให้แน่ใจเป็นคำประเภทใด ทำหน้าที่อะไรได้บ้าง แต่เราก็สามารถใช้ได้โดยอัตโนมัติและ ถูกต้อง สิ่งที่เราชอบรับว่าต้องหยุดคิดบ้างเป็นครั้ง คราวก็คือ ความหมายของคำใหม่ๆ ความหมายของ คำที่ไม่ได้ใช้บ่อยๆ หรือคำที่มีความหมายใกล้เคียง กันเท่านั้น

เพื่อที่จะให้สามารถนำคำมาใช้ได้ตามความ เหมาะสมและตามความต้องการ ผู้เขียนกล่าวว่าเราจะ ต้องรู้จักพิจารณาวิธีใช้คำ ในหัวข้อต่อไปจึงเป็นการ อธิบายเรื่องการใช้คำประเภทต่าง ๆ ได้แก่ คำนาม ลักษณะนาม สรรพนาม กริยา กริยาช่วย วิเศษณ์ บุพบท สันธาน ราชาศัพท์ คำที่มาจากภาษาต่างประเทศและ คำที่เป็นสำนวน ผู้เขียนใช้วิธีอธิบายโดยยึดหลัก ๓ ประการดังกล่าวแล้ว คือเริ่มต้นให้ทำความเข้าใจกับคำนั้นๆ ด้วยการใช้คำก่อน คำนิยามที่ให้ยังคงเป็นไปตาม แบบเก่า ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงมากนัก บางทีก็มีขอบ เขตกว้างเกินไป น่าจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขบ้าง เช่น “คำสรรพนาม คือคำที่ใช้แทนคำนาม” ทำให้ผู้ศึกษา หากที่จะนำนิยามนี้ไปใช้ตัดสินได้ว่า คำนามต่างกับคำ สรรพนามอย่างไร ตัวอย่างเช่น “น.ส. มะลิ ขาย

ผลไม่อยู่ในตลาดทุกวัน เธอเริ่มขายตั้งแต่เวลา ๘.๐๐ น.” เราอาจใช้คำว่า “หล่อน แม่ก็ผู้นี้ สาวคนนี้” แทนคำว่า “เธอ” ก็ได้ เพราะทั้งสามคำล้วนแทนคำนาม คือ “น.ส. มะลิ” ได้ทั้งสิ้น ซึ่งตามคำนิยามแล้วนับ ได้ว่าเป็นคำสรรพนามนั่นเอง แต่คำว่า “แม่ก็ผู้นี้ (คำขยาย)” และ “สาว+ผู้นี้ (คำขยาย)” เราสามารถใช้เป็นคำนามได้เช่นกัน ผู้ศึกษาจะทราบความแตกต่างของคำทั้งสองชนิดได้อย่างไร จะมีอะไรเป็น เครื่องชี้บอก แยกจากคำจำกัดความซึ่งมีความหมาย กว้างแล้ว หน้าที่ของคำนามและสรรพนาม (โดยเฉพาะบุรุษสรรพนาม) ยังเหมือนกันอีกด้วย ข้อที่น่า สงเกตอีกประการก็คือ การให้นิยามของคำแต่ละ ประเภทไม่ได้ใช้หลักที่มีพื้นฐานเดียวกัน เช่น “คำ สรรพนามคือคำที่ใช้แทนคำนาม” ผู้เขียนให้นิยามคำนี้ โดยดูจากหน้าที่ของคำ ส่วน “คำกริยา คือคำที่แสดง ออกการของนามหรือสรรพนาม หรือคำที่ทำหน้าที่ได้อย่าง นาม” ผู้เขียนไม่ได้ใช้หน้าที่ แต่ใช้ความหมายของคำ เป็นหลักในการให้นิยาม เพื่อที่จะให้การแบ่งประเภท หรือชนิดของคำเป็นไปอย่างมีมาตรฐานและสมบูรณ์ แบบ ผู้เขียนจึงควรใช้หลักเกณฑ์ในการแบ่งที่มีพื้น ฐานเดียวกันโดยตลอด

สิ่งที่ควรชมเชยในหัวข้อเรื่องหลักการเลือก ใช้คำก็คือ ผู้เขียนสามารถหาตัวอย่างมาแสดงให้เห็น วิธีใช้คำแต่ละชนิดอย่างชัดเจน และยังแสดงให้เห็น ว่าคำที่เราใช้กันเป็นประจำทุกวันนี้ แท้จริงแล้วมีส่วน เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ไม่ใช่ตัวภาษ่อีกหลายอย่าง เช่น การใช้คำแต่ละชนิดไม่ว่าจะเป็น คำนาม สรรพนาม กริยา ฯลฯ จะต้องเลือกใช้ให้เหมาะกับฐานะของ บุคคลทางสังคม ความสุภาพและความถูกต้องของ ภาษา เหล่านี้เป็นต้น นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ผู้เขียน ยังได้อธิบายถึงความหมายหลักและความหมายแฝงของ คำพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ และได้นำคำที่มีความ หมายใกล้เคียงกันมาอธิบายให้เห็นความแตกต่างอย่าง ชัดเจน เช่น ชุก-ชุม-คก โต้แย้ง-ขัดแย้ง เป็นต้น

อดทั้งให้ข้อที่ถาวรมีระดับและข้อเสนอแนะในการใช้
ทำ นับว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในเรื่องนี้มาก

ตอนที่ ๒ การพูด ผู้เขียนได้รวบรวมรูปแบบการพูดชนิดต่าง ๆ ตลอดจนหลักทั่วไปเกี่ยวกับ
การพูด การเตรียมตัว การใช้ภาษา มาไว้อย่างครบ
ครัน แล้วพยายามเรียบเรียงจัดเค้าโครงการเขียน
เสียใหม่ ให้ผู้คิดแปลกไปจากหนังสือเล่มอื่น ๆ โดย
แบ่งการพูดออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ การพูด
อย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การสนทนา การแนะนำ
ตัว การกล่าวปฏิเสธ และการพูดทางโทรศัพท์ กับการ
พูดอย่างเป็นทางการหรือการพูดในที่ชุมนุมชนใน
โอกาสต่าง ๆ เช่น การอภิปราย ใ้เวที การกล่าวคำ
ปราศรัย ฯลฯ ซึ่งล้วนมีประโยชน์ทั้งสิ้น ว่าโดยเนื้อหา
สาระแล้วส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับหนังสือเล่มอื่น ๆ ที่ผู้
วิจารณ์เคยพบมา จะแตกต่างกันตรงที่จัดโครงสร้าง
ใหม่ให้อ่าน มีส่วนประกอบโครงสร้างเพิ่มเติมให้
มากขึ้นบ้าง หรือบางตอนก็ตัดทอนให้น้อยลง เช่นใน
เล่มนี้มีรูปแบบการกล่าวปฏิเสธเพิ่มขึ้น ซึ่งในเล่มอื่น
ไม่มี ในเล่มอื่นเน้นเรื่องการฝึก แต่ในเล่มนี้ให้เนื้อหา
น้อยสำหรับเรื่องนี้ เป็นต้น ข้อที่อยากจะท้วงติงบาง
ประการสำหรับตอนที่ ๒ คือการเขียนหัวข้อ “การ
อภิปราย” ผู้เขียนควรจะเขียนชื่อรูปแบบต่าง ๆ ของ
การอภิปรายและคำอธิบายบางตอนเป็นภาษาไทยล้วน
แล้วมีภาษาอังกฤษอยู่ในวงเล็บ (ถ้าต้องการ) แทน
ที่จะเขียนว่า การอภิปรายแบบ Brainstorming แบบ
Buzz-sessions แบบ Role-playing ฯลฯ ในกรณีนี้ผู้
เขียนอาจคิดว่าฉันยังไม่มีความคุ้นเคยกับภาษาไทยของ
คำเหล่านั้นซะ แต่ผู้วิจารณ์คิดว่าควรจะพยายามหา
คำไทยมาใช้แทนได้ เช่น การอภิปรายแบบ Symposium
เราก็อาจเรียกว่า การอภิปรายทางวิชาการ (Symposium)
หรือการอภิปรายแบบสนทนาโต้ตอบ (Dialogue) ก็กล่าวที่
จะใช้ภาษาอังกฤษทั้งคู่ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเห็นว่าเป็น
การลอกเอามาจากตำราภาษาอังกฤษโดยตรง ไม่มีการ
ดัดแปลงแก้ไขให้เป็นไทยเลย ทั้ง ๆ ที่หนังสือเล่มนี้
เป็นตำราเรียนว่าด้วยเรื่องการใช้ภาษาไทย

ตอนที่ ๓ ที่เด่นและน่าสนใจที่สุดของหนังสือ
เล่มนี้ตามที่คณะของผู้วิจารณ์ได้แก่ตอนที่ ๓ การอ่าน
เนื่องจากผู้เขียนมีลักษณะการเขียนเป็นตัวของตัวเอง
มีความสามารถในการเรียบเรียง จัดลำดับชั้นตอน
วางหัวข้อ ให้รายละเอียด และมีตัวอย่างประกอบ
เกือบทุกหัวข้อที่อธิบายช่วยให้เข้าใจง่าย ยิ่งกว่านั้น
ผู้เขียนมีความสามารถอย่างยิ่งในการใช้ภาษาเขียนได้
กระชับ ตรงเป้าหมาย จึงทำให้มีรสชาน่าอ่านเป็น
พิเศษ ไม่ว่าจะอธิบายในหัวข้อใดผู้วิจารณ์รู้สึกว่าได้
ทั้ง “อรรถ” และ “รส” ไปด้วยพร้อมกัน เมื่ออธิบาย
จบหัวข้อหนึ่งก็สรุปเสียทีหนึ่ง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจแจ่ม
ชัดขึ้น ผู้วิจารณ์ต้องขอล่าว่าอ่านตอนนี้เกือบทั้ง
หมดด้วยความเพลิดเพลินและสนใจจริง ๆ ราวกับว่า
มิได้อ่านตำราเรียน

เริ่มแรกผู้เขียนได้ปูพื้นฐานความรู้ด้วยสิ่ง
น่าสนใจหลายประการ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้อ่านรู้จัก
อ่านอย่างมีการคิด มีการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการ
อ่าน ความรู้พื้นฐานเรื่องประเภทของงานเขียน
ผู้เขียนได้พยายามอธิบายลักษณะและความแตกต่าง
ของงานเขียนสำคัญบางประเภทที่มักมีผู้เรียกชื่อสับสนกัน
สมควรทำความเข้าใจให้ตรงกันเสียก่อน เช่น
ร้อยกรอง-กวีนิพนธ์ วรรณคดี-วรรณกรรม บันเทิง
คดี-สารคดี เป็นต้น จากคำอธิบายแสดงให้เห็นถึง
ความเป็น “นักอ่าน” ของผู้เขียน ซึ่งสามารถแสดง
ทัศนะได้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง แม้จะกล่าวไว้ว่า “ใน
ที่นี้จะอธิบายเพื่อให้มีความเข้าใจอย่างคร่าว ๆ โดยไม่
จำกัดความหมายที่แน่นอนตายตัว” (หน้า ๑๖๑) แต่ก็
เป็นแนวทางให้ผู้อ่านรู้จักพิจารณาและวิเคราะห์ว่า
งานเขียนแต่ละประเภทที่ตนอ่านนั้นควรจะเรียกชื่อว่า
อะไรกันแน่ จะเห็นด้วยกับผู้เขียนหรือไม่ นอกจากนี้
นั้นยังมีการแนะนำรูปแบบและวิธี อ่านหนังสือต่าง ๆ
ทั้งที่ควรอ่านเพื่อความรอบรู้และจำเป็นต้องอ่านเพื่อ
การศึกษา ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่ล้วนเป็นประโยชน์
แก่ผู้อ่านทั้งสิ้น

เมื่อจบกระบวนการปูพื้นฐานแล้ว ผู้เขียน
เริ่มต้นแนะนำการอ่านเพื่อจับใจความ ซึ่งมีความ
รวมและใจความสำคัญ ผู้อ่านจะได้รู้จักนำวิธีการไป
ใช้ให้เกิดประโยชน์สำหรับอ่านงานเขียนบางประเภท
ให้ได้เนื้อหาสาระสำคัญหรือ “อรรถ” อย่างถูกต้อง
แม่นยำ วิธีการที่ผู้เขียนเสนอแนะเพื่อให้เข้าถึงหรือ
ให้ได้ “รส” จากงานเขียนคือ “การวิเคราะห์” ไม่ว่าจะ
จะเป็นการวิเคราะห์รสของเสียงหรือรสของภาพ ผู้
เขียนสามารถอธิบายและยกตัวอย่างได้อย่างน่าสนใจ
ทั้ง แต่ละตัวอย่างที่เลือกสรรหยิบยกมาแสดงถึงความ
รอบรู้และเข้าใจรสอย่างแท้จริงของผู้เขียน

ที่น่าสนใจอีกหัวข้อหนึ่งได้แก่ การอ่านเพื่อ
สำรวจความหมาย ผู้เขียนกล่าวไว้ว่า “เป็นกระบวนการ
ที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะผลของการสำรวจจะเป็น
เครื่องชี้ให้เห็นวิจารณ์ของผู้อ่านได้อย่างแน่ชัดที่สุด
ว่าอ่านหนังสือเป็นหรือไม่ ดีความได้ลึกแค่ไหน มี
ประสบการณ์ทางการอ่านมามากเพียงใด” (หน้า ๒๐๐)
ในหัวข้อนี้จึงเป็นการอธิบายถึงความหมายต่าง ๆ ได้แก่
ความหมายถกถุณ ความหมายหลายนัย ความ
หมายนัยประหวัด และความหมายสื่อนัย เป็นการช่วย
ให้ผู้อ่านรัฐธรรมนูญของความหมาย รู้จักวิเคราะห์
ความหมายของคำได้ละเอียดรอบคอบขึ้นในทุกแง่มุม
ส่วนเรื่อง “การพินิจสาร” ซึ่งเป็นกระบวนการที่
ยากขึ้นหนึ่ง ผู้อ่านจะถึงขั้นนี้คือสามารถเข้าใจความ
หมายลึก ๆ หรือสาระที่สำคัญของงานเขียนได้ ก็ต่อ
เมื่อสามารถวิเคราะห์รสของเสียงและภาพ วิเคราะห์
ความหมายของคำได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน จึงจะสามารถ
พินิจสารที่ผู้แต่งส่งได้อย่างแจ่มแจ้ง นับว่าเป็นกระ
บวนการที่เขียนไว้น่าสนใจยิ่ง

เกี่ยวกับการสังเกตแนวการเขียน ผู้เขียน
พูดถึงเฉพาะแนวการเขียนที่หมายถึงทั้งที่การแสดง
ออก (Style) เท่านั้น ได้แก่การใช้สำนวนโวหาร การ
เสนอภาพพจน์ และการแสดงท่าทีหรือนำเสียง แต่
ละหัวข้อนี้มีตัวอย่างประกอบมากมายหลายรส สามารถ

จูงใจให้ผู้อ่านเห็นจริงไปด้วย ดังจับคู่ไปเป็นกรณี
พิจารณาโครงสร้างซึ่งผู้เขียนอธิบายโดยยกตัวอย่างพอ
ให้เข้าใจเป็นสังเขป ชั้นสุดท้ายที่สำคัญและยากที่สุด
ของการอ่านก็คือ การประเมินค่างานเขียน ในขั้นนี้
ทำให้เรา รู้หลักในการประเมินค่าที่จะช่วยให้สามารถ
วิพากษ์วิจารณ์งานเขียนได้ โดยอาศัยแนวทาง ๔ ที่ผู้
เขียนแนะไว้ คือพิจารณาจากลักษณะการแต่งเนื้อ
หา ลักษณะโครงสร้าง ลักษณะการแสดงออก และ
พิจารณาจากผลที่มีต่อผู้อ่าน เหล่านี้นับว่าเป็นประ
โยชน์อย่างยิ่ง

รวมความว่าประโยชน์ที่ได้รับจากเรื่อง
“การอ่าน” นี้มีคุณค่ามาก ผู้เขียนประสบความสำเร็จ
ในการที่สามารถแยกแยะหัวข้อ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ
ในการฝึกความสามารถทางการอ่านจนถึงขั้นสูงสุด
โดยนำออกมาพิจารณาอย่างกว้างขวาง ทำให้ได้ข้อ
คิดจากผู้เขียนมากทั้งในฐานะที่เป็นนักอ่านและนัก
วิจารณ์ด้วย ตัวอย่างที่เหมาะสมและที่เด่นที่เลือกหยิบ
ยกมา ส่วนใหญ่คัดลอกจากรวดคดีและวรรณกรรม
ปัจจุบัน จึงไม่เป็นปัญหาว่า ผู้เขียนทำได้สำเร็จสม
ความมุ่งหมายตามประกาศของสำนักพิมพ์ที่ว่า “ผู้
เขียนแต่ละคนมีจุดประสงค์จะให้หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือ
ประกอบการเรียนวิชาภาษาไทย ของนิสิตคณะอักษร
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ทั้งนี้เพราะนิสิต
อักษรศาสตร์ย่อมสนใจวรรณคดีและวรรณกรรมปัจจุ
บันมากกว่าคนทั่วไป แต่สำหรับนักอ่านทั่วไปแล้ว
ย่อมจะสนใจบทความ หรือสารคดีมากกว่า เพราะ
เป็นสิ่งที่ได้พบเห็นและอ่านในชีวิตประจำวัน ฉะนั้น
ในการพิมพ์ครั้งต่อไป คงเป็นที่น่ายินดีหากผู้เขียนจะ
นำงานเขียนประเภทดังกล่าวมาเป็นตัวอย่างในการ
วิเคราะห์วิจารณ์ให้มากกว่าในเล่มนี้ แม้ผู้อ่านจะเข้าใจ
ได้ยาก แต่ก็ดีกว่าคงไม่พินิจความสามารถของผู้เขียน
ซึ่งสามารถทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่าย ดัง
ได้แสดงฝีมือมาแล้วในเล่มนี้ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านโดย
ทั่วไปได้รู้จักอ่านอย่างมีวิจารณ์ตามสมควรแก่การมณ
ของผู้เขียน และสมตามความมุ่งหมายของผู้เขียนทุก

ผ่านถักถ้าวไว้ในตำหนิว่า "ให้พยายามรวบรวมเนื้อหา และข้อมูลที่ดีที่พบบุคคลทั่วไป จะนำไปใช้ในจิตประจำวันได้"

ตอนที่ ๔ การเขียน เนื้อหาสาระของตอนที่มุ่งให้เขียนหรือเกี่ยวกับการเขียน ๓ ประเภทใหญ่ ๆ คือ การเขียนในโอกาสต่าง ๆ ได้แก่การเขียนอวยพรและเขียนคำไว้อาลัย การเขียนจดหมายโต้แย้งจดหมายส่วนตัว จดหมายธุรกิจ และจดหมายราชการ การเขียนรายงานประเภทต่าง ๆ ได้แก่รายงานทางวิชาการ รายงานทางราชการ และรายงานการประชุม ซึ่งนักศึกษาจำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกฝน ปัญหาสำคัญยิ่งของการใช้ภาษา ที่แม้แต่เจ้าของภาษาเองมักประสบความลำบากในการใช้และต้องการฝึกฝนมากเป็นพิเศษก็คือ การเขียน การที่จะเขียนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่าย ย่อมต้องการเวลาฝึกฝน กลวิธี เทคนิค ฯลฯ ในเล่มนี้กล่าวได้ว่าเนื้อหาของ "การเขียน" มีขอบเขตแคบไป ส่วนใหญ่เน้นหนักไปในทางเสนอรูปแบบ โดยเฉพาะการเขียนที่ต้องมีแบบ (form) เช่น จดหมายราชการ เป็นต้น ผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาเขียน คงไม่ประสบความลำบากอะไร เพียงแต่เห็นรูปแบบตัวอย่างก็เขียนได้ แต่ตรงกันข้าม ผู้ที่ไม่มีความสามารถในการเขียน แม้จะได้เห็นรูปแบบตัวอย่างก็จะทำไม่ได้ง่ายนัก อย่างไรก็ตามในเล่มนี้มีตัวอย่างมากพอ มีข้อมูล มีคำอธิบายกลวิธีในการเขียนและภาษาที่จะต้องใช้เพื่อให้เหมาะสมกับบุคคลและโอกาสต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์แก่นักศึกษามากทีเดียว

ตอนที่ ๕ การฝึกทักษะในการใช้ภาษา ในตอนที่เขียนกล่าวถึงการฝึกทักษะ ๒ ชนิด คือการฝึกทักษะในการฟังและการฝึกทักษะในการอ่าน ซึ่งแม้จะออกเป็น การอ่านออกเสียงพยางค์ สระ วรรณยุกต์ การอ่านคล่อง และการอ่านข้อความ ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงการฝึกทักษะในเรื่องการฟังมากนักก็ว่าได้ เป็นอธิบายเรื่องการอ่านมากกว่า จะเห็นได้ว่าการฝึก

ทักษะของการอ่านในบทนี้มีแนวแปลกใหม่ น่าสนใจมาก ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นปัญหาในการออกเสียงพยางค์บางตัวคือ ร.ล. และคำที่มีเสียง ร.ล.ว. ความกล้าผู้เขียนมีความเห็นว่า "การออกเสียงพยางค์ให้ถูกต้องไม่ใช่เรื่องสุดวิสัย หากได้รับการฝึกฝนอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอก็จะออกเสียงได้ชัดเจน" (หน้า ๓๔๐) ถ้าเป็นดังเหตุผลที่ผู้เขียนยกมา เราคงต้องฝึกออกเสียงในภาษาไทยโดยวิธีการเกี่ยวกับการฝึกออกเสียงในภาษาต่างประเทศ ซึ่งเราก็น่าจะแปลกใจและหยอกล้อตัวเองว่าทำไมจึงต้องทำเช่นนั้น ทำไมจึงต้องฝึกออกเสียงตัว ร. แต่ไม่ฝึกตัวม. หรือตัวฉ. ทำไมการออกเสียง ร. จึงกลายเป็นของยากสำหรับเรา ถ้าเราสังเกตการใช้เสียงตัว ร. ในชีวิตประจำวันของคนทั่วไปแล้ว จะพบว่าบางคนไม่เคยใช้เสียง ร. เลย บางคนใช้บ้างไม่ใช้บ้างปะปนกับตัว ล. และคนที่จะพูดออกเสียง ร. โดยไม่ปนกับ ล. เลยนั่นหาได้ยากมากจริงๆ (แม้แต่อาจารย์ภาษาไทยผู้ซึ่งระมัดระวังในเรื่องนี้) เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น? คำตอบมีชัดเจนอยู่แล้วก็คือ เกิดมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นในภาษาไทยที่กำลังทำให้เสียงตัว ร. หายไปจากภาษาพูด แต่เนื่องจากตัว ร. ยังคงมีอยู่ในภาษาเขียนเหมือนเดิม ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้เกิดมีความคิดที่ว่าเสียงตัว ร. เป็นเสียงที่ดี ถูกต้อง ควรที่จะรักษาไว้ ความรู้สึกแบบนี้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มักต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเสมอ ความจริงแล้วการที่เราออกเสียง ร. เป็น ล. นั้น ไม่ได้เป็นสิ่งเลวร้ายหรือทำให้ภาษาวิบัติแต่อย่างใด หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของธรรมชาติที่ย่อมมีการเกิดเจริญเติบโตและสูญหายตายไป ถ้าเสียงตัว ร. หายไปจริงๆ อาจจะทำให้เกิดคำพ้องขึ้นมากมาย แต่ก็ไม่ได้ถึงกับจะต้องเป็นปัญหาที่น่าวิตก เพราะปัจจุบันคนทั้งหลายที่พูดภาษาไทยทุกวันนี้ไม่เคยใช้ตัว ร. ในการพูดในชีวิตประจำวันเลยก็มี แต่คนพวกนั้นก็ไม่เคยเกิดความสับสนเพราะขาดเสียง ร. ทำไมเราจึงจะต้องไป

เสียงแรงเสียเวลาฝึกธรรมชาติเพื่อจะฝึกพูดให้เหมือนภาษาเขียน ทั้ง ๆ ที่ปัจจุบันนี้เราก็มีคำหลายคำที่พูดไม่เหมือนภาษาเขียนอยู่แล้ว เช่น น้ำ ไม้ ท่าน ไหว้ ฯลฯ

คำที่มีเสียง ร.ล. ควบกล้ำก็อยู่ในสภาพเดียวกับเสียง ร. คือเสียงควบกล้ำเหล่านี้อยู่ในสภาพที่กำลังเปลี่ยนแปลง แต่เสียงควบกล้ำทั่ว ๆ ไป มีธรรมชาติที่แตกต่างออกไปกล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงในเสียงตัว ร. และเสียงควบกล้ำ ร.ล. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนทั่ว ๆ ไป ส่วนการใช้เสียง ฟ ปนกับเสียง คว หรือ กว จะไม่เกิดขึ้นในหมู่ผู้ที่มีการศึกษา และนั่นคือการฝึกฝนออกเสียง คว และ กว ให้ถูกต้องจึงนับว่าจำเป็นสำหรับผู้ที่ต้องการจะให้คำพูดว่าเป็นผู้มีการศึกษา

ในเรื่องการอ่านคำ ผู้เขียนได้ให้หลักการอย่างทั่ว ๆ ไป คือ อ่านตามอักขรวิธีไทย อ่านตามอักขรวิธีเขม และอ่านตามความนิยม ที่สุดได้สรุปว่า “การอ่านในขณะนี้ยังไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัวที่คือนัก ส่วนใหญ่มักอ่านกันตามมาตรฐาน (ตามที่คิดว่าถูก) บ้างอ่านตามความนิยมซึ่งจะตัดสินว่าถูก หรือผิดไปเสียทั้งหมดไม่ได้” (หน้า ๓๕๑) พร้อมทั้งเน้นข้อควรปฏิบัติอย่างประกอบเพื่อแสดงให้เห็นว่า “ถ้าอ่านตามความนิยมและตามมาตรฐานแล้วจะเกิดความยุ่งยาก การให้เหตุผลทำได้ แต่กฎเกณฑ์เหล่านั้นไม่ช่วยในการอ่านมากนัก...” (หน้า ๓๕๒) คำกล่าวท่อนนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีทัศนคติในการมองภาษากว้าง และมีความเข้าใจลึกซึ้งในเรื่องธรรมชาติของภาษาว่าเปลี่ยนแปลงไปได้ทุกเมื่อ การเปลี่ยนแปลงนี้มีได้มีเพียงทิศทางเดียว ภาษาย่อมมีวิถีทางของมันเองซึ่งไม่มีใครสามารถจะตั้งกฎเกณฑ์บังคับได้ ตัวอย่างในเรื่องนี้เห็นได้ชัดจากคำที่เราหยิบมาจากบาลีสันสกฤตมาใช้ แล้วตั้งกฎเกณฑ์ว่าควรอ่านอย่างไร แต่ผู้ใช้กลับอ่านออกเสียงไปอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ั้นฝืนธรรมชาติของภาษาก็อาจเป็นได้

บทสุดท้าย “การจูงใจ” ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการแสดงความคิดออกทางคำพูดและการเขียน ผู้เขียนแนะวิธีการจูงใจไว้ ๔ วิธี คือ ๑. เหตุผล ๒. การเร้าอารมณ์ ๓. การจับบุคคลหรือชื่อเสียงส่วนตัวของผู้พูดหรือผู้เขียนเองเป็นเครื่องจูงใจ และ ๔. วิธีสุดท้ายคือ การเสนอแนะ นอกจากนั้นยังมีวิธีย่อย ๆ อีกหลายวิธี พร้อมทั้งตัวอย่างประกอบ ซึ่งถ้าผู้อ่านท่านใดต้องการ “จูงใจ” ก็สามารถใช้เป็นคู่มือได้อย่างดี นับว่ามีประโยชน์สำหรับผู้สนใจมาก

กล่าวโดยสรุป “การใช้ภาษา” เป็นหนังสือแนวใหม่ เป็นเรื่องการวิเคราะห์ ซึ่งให้เห็นปัญหาของการใช้ภาษาในด้านต่าง ๆ มีความคิดใหม่ ๆ เสนอแนะให้ผู้อ่านนำไปใช้และคิดค้นต่อไปด้วยตนเอง มีเนื้อหาสาระและตัวอย่างมาก คำอธิบายแจ่มชัด สมเป็นลักษณะของหนังสือการใช้ภาษาที่ดี ผู้วิจารณ์เชื่อว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ยิ่งในการใช้ประกอบการเรียนและการสอนภาษาไทย

ศวันวล บุณยวัฒน์
วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์
คณะศิลปศาสตร์ ธรรมศาสตร์

Forest Dhamma :

A Selection of Talks on Buddhist Practice
Phra Mahā Boowa Nāgasampanno

(พระมหาบัว ญาณสัมปันโน)

Translated from the Thai Language by Bhikkhu
Paññāvaddho

Sathirakoses-Nagapradipa Foundation, 1973

172 pages

หนังสือแปลเล่มนี้เลือกเทศนาของท่านอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน เจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตาด ซึ่งเป็นศิษย์องค์หนึ่งของท่านอาจารย์มั่น ภูริทัตฺถ

ผู้ซึ่งมรดกภาพไปแล้ว และผู้ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะ
ของชาวไทยจำนวนมาก ในฐานะผู้ทรงคุณธรรมสูงใน
พระพุทธศาสนา ทั้งท่านอาจารย์มั่น และท่านอาจารย์
บัวเป็นนักปฏิบัติธรรม กล่าวคือเป็นสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนา
พระเถระของท่านนั้นจึงมีพื้นฐานทางปฏิบัติ และนำ
ไปสู่การปฏิบัติธรรม แม้จะอาศัยอ้างอิงพระพุทธรูป
ตามที่มีมาในพระมาลี หรืออ้างอิงคำจากคัมภีร์อื่นใด
ก็เป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ท่านจะได้นำเอาสภาพที่ปรากฏ
เห็นได้ง่าย และชัดเจนในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน
ไทย มาใช้เป็นเป็นพยานำพระธรรมของพระพุทธ
เจ้าไปสู่ผู้ทั้งเทศน์ เพื่อว่าผู้ฟังจะได้นำไปใช้ปฏิบัติ
ธรรมในชีวิตประจำวันได้โดยทันที ส่วนแนวแปลภาษา
อังกฤษนั้นสังเกตได้ว่าพยายามอย่างยิ่งที่จะรักษาแบบ
ฉบับส่วนรวมในภาษาไทยไว้ ผู้อ่านที่คุ้นกับสำนวน
เทศน์ในภาษาไทย เมื่ออ่านไปจะสามารถนึกถึง
ประโยชน์ในภาษาไทยได้เป็นล้นเหลือ

รูปแบบของเทศนาของท่านมหาบัว เป็น
เช่นที่ใช้กันตามวัดในประเทศไทยทั่วไป โดยมีท่วง
ทิวพระบาลีขึ้นต้นแปลให้ฟัง แล้วอธิบายขยายความ
มุ่งเข้าสู่เรื่องที่ฟังประสงฆ์ พุทธวจนะที่ท่านมหาบัว
อ้างอิงใช้นั้น ส่วนใหญ่ก็เป็นทีคุณของชาวบ้าน และ
เป็นข้อความสั้นๆ นับว่าไม่ยากที่ผู้ฟังจะจดจำเอาไป
เป็นหลักในการพิจารณาต่อไป

บทความ ก่อน แรกเป็น เรื่องศีล สมาธิ
ปัญญา ซึ่งนับเป็นการศึกษาทางพุทธศาสนา เนื้อหา
ของเทศนาก็เป็นอย่างไรที่สั่งสอนสืบต่อกันมาตาม
วัดในประเทศไทย ส่วนที่กล่าวถึงสมาธิ ภาวนา
การแบ่งวิธีทำสมาธิเป็น ๔๐ ชนิด แสดงถึงอิทธิพล
ของงาน ของท่านพระพุทธเจ้าโฆษาจารย์ในพุทธ
ศาสนาเถรวาท ท่านมหาบัวเลือกบางชนิดที่ได้เห็นว่า
ใช้กันแพร่หลายและได้ผลมาเทศนา ได้แก่ บางส่วน
ของกายคตาคติ คือการบริกรรมพิจารณา ผมน ธน
เดิม พัน หนิง (ซึ่งพระบวชใหม่ได้รับ 'กรรมฐาน' นี้
จากอุปัชฌาย์) พุทธานุสติ ธรรมานุสติ และสังฆ
านุสติ รวมทั้งอาณาปานสติ (การกำหนดลมหายใจ

เข้าออก) ท่านได้จำแนกชั้นต่างๆ ของสมาธิไว้ชัดเจน
พอประมาณ ก่อนที่จะนำขึ้นสู่วิปัสสนากรรมฐานไทย
การพิจารณาไตรลักษณ์ คือลักษณะที่เป็นอนิจจัง
ทุกขัง และอนัตตา ของรูปธรรม และนามธรรม จนถึง
ขั้นที่ญาณปัญญาอุบัติขึ้นในจิตของผู้ประพฤติธรรม

ในเทศนาทางศัพท ซึ่งนำมาแปลเป็นตอน
ที่สองนี้ท่านมหาบัวได้นำเอา ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ใช้
กล่าวบริกรรมในการชักผ้าบังสุกุลศพ มาเป็นกรวดฐาน
ของการแสดงธรรม ข้อนี้นับว่า เป็นการสอนที่เหมาะสม
แก่กาลสมัยและผู้ฟัง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ยิน
พระท่านบ่นบริกรรม "อนิจวา วตถังขรร,..." บ่อยๆ
เวลาชักผ้าบังสุกุล ก็ควรจะรู้คำแปล และความหมาย
ลึกซึ้งของคาถาบทนี้ เทศนาของท่านมหาบัว ที่ใช้
คาถาบทนี้ และแสดงในงานศพด้วยจึงมีค่า การที่ท่าน
นำข้อพิจารณาไตรลักษณ์คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
เข้ามาประกอบในการแสดงธรรมเทศนาทำให้การ
ฟังหรืออ่านเป็นการนำเพื่อวิปัสสนากรรมฐานไปใ
ทั่ว ในเมื่อกระทำไปด้วยจิตใจสงบเป็นสมาธิ

เทศนาอื่น ๆ ที่ได้นำมารวมตีพิมพ์ในเล่ม
เดียวกันนี้มีแนวคล้ายคลึงกับเทศนาที่ได้กล่าวถึงข้าง
บนแล้ว แม้ว่าจะได้แสดงในกาล โอกาสแตกต่าง
ออกไป จัดได้ว่าเป็นพุทธศาสนาสำหรับชาวบ้านไทย
ที่ใส่ใจในการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันไม่ใช่พุทธ
ศาสนาสำหรับนักวิชาการที่ต้องการระบบความคิด
หรือปัญญาที่สมบูรณ์ ท่านมหาบัวสนใจที่จะนำเอาคำ
สวดมนต์ที่ชาวบ้านท่องคุ้นหูมาอธิบาย ขยายความให้
เห็นหลักธรรมอันลึกซึ้ง มากกว่าที่จะเลือกเอาหลัก
อภิธรรมยากๆ มาให้แก่ชาวบ้าน ท่านจึงเป็นผู้หนึ่งซึ่ง
มีลูกศิษย์ลูกหาอยู่มากมายในชนบทของไทย

สำหรับคนไทยทั่วไปแล้วอ่านเทศนานี้ใน
ดินแดนภาษาไทยจะได้รับอรรถรสเต็มทีกว่าที่จะพยายาม
อ่านบทแปลในภาษาอังกฤษ แต่งานแปลนี้จะมี
ประโยชน์มากมาย สำหรับผู้แสดงพุทธธรรมซึ่งไม่
สามารถจะอ่านงานในภาษาไทยได้ โดยเฉพาะเทศนา
เหล่านี้ซึ่งมีเนื้อหาสะท้อนสภาพชีวิตจิตใจของชาวพุทธ

ไทย นับเป็นการศึกษาได้ทั้งพุทธศาสนา และรากฐานวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทยด้วย โดยจะสามารถหยั่งได้ว่า ธรรมะ ซึ่งชาวซิมมีความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านไทยนั้นเป็นอย่างไร สำหรับนักศึกษาไทยที่สนใจจะรู้คำศัพท์เทียบเคียงต่าง ๆ จาก บาลี-ไทย-อังกฤษ ที่ใช้กันอยู่เสมอ ๆ เพื่อทำความเข้าใจแก่ใจสำหรับการอ่าน เขียน หรือสนทนาธรรม หนังสือก็เป็นประโยชน์พอใช้ ในวงการพุทธศาสนาไทยทั่วไปแล้ว หนังสือเล่มนี้ช่วยให้ช่วยเผยแผ่แนวคิดทางปฏิบัติของชาวพุทธส่วนหนึ่งในประเทศไทยให้ได้ทราบกันไปทั่วโลก นับเป็นงานที่สมควรร่วมอนุโมทนาด้วย

ระวี ภาวิไล

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ศาสตราจารย์

กมล สมวิเชียร

หนังสือชุดมหาวิทยาลัยสำหรับชาวบ้านฉบับ ๑

ต้นฉบับที่ผลิตไทย ๒๕๐๑

๑๐๕ หน้า ราคา ๑๒ บาท

ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในคำนำว่า เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นเพื่อแนะนำวิชารัฐศาสตร์เบื้องต้นให้แก่นักศึกษาและบุคคลทั่วไป เนื่องจากวิชารัฐศาสตร์นี้เป็นวิชาที่เกยตื้นกันมาว่า เป็นวิชาความรู้ที่สงวนไว้สำหรับกษัตริย์หรือผู้ปกครองส่วนเหนือ ดังนั้นเพื่อให้คนทั่วไปสามารถเป็นและทำหน้าที่ไทยนี้แห่งสมาชิกของรัฐได้อย่างสมบูรณ์ จึงหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชั้นสูงไว้ได้บ้าง ไม่มากนักก็นับว่าเป็นจุดประสงค์อันต้องอันดีแก่บุคคลที่ถาวรวิชาชีพในค่านที่เกี่ยวกับความรู้และการส่งสอนอย่างน่าอนุโมทนา ยิ่ง ประกอบกับผู้เขียนก็ได้ร่ำเรียนทางนี้มาโดยตรง ทั้งคลุกคลีกับการสอนวิชานี้มานานก็เลยไม่เป็นปัญหาที่จะทำให้ของสูงและของยากมา

ปรากฏเป็นของธรรมดาและของง่าย กล่าวคือ ผู้เขียนทำให้ง่าย ๆ ด้วยการเลือกเขียนหรือบอกผู้อ่านในสิ่งที่ตนเองเข้าใจและสั่งสอนลูกศิษย์ลูกหาได้อย่างฉับและคล่องแคล่วมาเป็นเวลานานอันเห็นได้จากเค้าโครงของหนังสือทั้งหมด ที่เริ่มต้นด้วยการให้คำจำกัดความและการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ บทที่เกี่ยวกับรัฐ แบบการปกครองต่าง ๆ ลักษณะการเมือง สถาบันทางการเมือง พลันการเมือง และบทที่เกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศ รวมทั้งบทสรุป ในแต่ละบทก็มีการแยกหัวข้อออกไปอย่างละเอียดถี่ถ้วนและก้าวหน้าไปเพื่อขยายส่วนที่เกี่ยวกับหัวข้อใหญ่ที่ผู้เขียนตั้งใจจะพูดถึง

แต่อันที่จริงหนังสือเล่มนี้หาอาจพูดได้ว่า เป็นหนังสือเบื้องต้นสำหรับผู้ต้องการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์อย่างเต็มปากเต็มคำแต่อย่างไรไม่ เนื่องจากกลวิธีในการเสนอรูปแบบเนื้อหาของวิชาประวัติศาสตร์ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ผู้เขียนเลือกมาอย่างเฉพาะเจาะจง กล่าวคือมิได้กล่าวถึงถึงระเบียบวิธีในการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์อันอาจจะมีเนื้อหาที่แตกต่างกันแต่อย่างไรไม่ กลับเป็นการเลือกหยิบเอาวิธีการมองรัฐศาสตร์แบบการศึกษาสถาบัน (Institutional Approach) มาศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมือง ซึ่งผู้เขียนก็เลือกหยิบที่จะมาเสนอผู้อ่านว่า เป็นเรื่องของอำนาจ ไม่มีอะไรอื่นนอกจาก “เป็นวิชาที่ว่าด้วยอำนาจ” ซึ่งประกอบด้วยการได้มาซึ่งอำนาจ การแบ่งกันเป็นส่วนอำนาจการใช้ อำนาจ และการรักษาอำนาจ ซึ่งอันที่จริงออกจะเป็นการไม่ยุติธรรมสำหรับคนอ่านที่กำลังเริ่มต้นจะสนใจในวิชาประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้เขียนถือเอาการตัดสินใจเลือกหยิบเอาสิ่งที่ตนเห็นด้วยมาเสนอเป็นแนวทางหรือข้อสมมุติฐานเริ่มต้นแก่ผู้อ่าน นั่นคือแนวทางการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการเมือง ในแง่ที่ออกจะมีกลิ่นอายของการชิงไหวชิงพริบกัน เพื่อที่จะได้หรือเสียอำนาจ ทั้ง ๆ ที่ในวงการศึกษารัฐศาสตร์ก็ยังหาข้อยุติอันเป็นที่ยอมรับกันแต่อย่างใดไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้เขียนจึงนำที่จะเสนอทางเลือกอย่างอื่น เพื่อให้ผู้อ่านได้ประกอบการพิจารณาเอาเอง

ว่า ข้อเสนอพื้นฐานเบื้องต้นประการอื่นในการศึกษา
วิชารัฐศาสตร์นั้นมีอะไรบ้าง ทั้งผู้อ่านก็น่าจะได้มี
โอกาสที่จะรับรู้ได้กว้างว่า ผู้เขียนไปหยิบยืมเอาความ
คิดเช่นนี้มาจากไหน เพื่อจะได้ศึกษาพิจารณาให้
กว้างไกลออกไปโดยละเอียดด้วยตนเองว่า ความ
เข้าใจเกี่ยวกับอำนาจในทางการเมืองนั้นมีป้อเกิดหรือ
ความเป็นมาอย่างไร ตัวอย่างสื่อหรือแหล่งอ้างอิง
อย่างอื่น ๆ แค่นี้ปรากฏว่า ผู้เขียนหาได้บอกถึงที่มา
แห่งข้อเขียนของผู้เขียนแก่อย่างใดไม่ จึงดูเหมือนการนำ
วันที่ผู้เขียนได้เกริ่นไว้ในคำนำว่า ผู้อ่านอาจจะค้นหา
รายละเอียดเพิ่มเติมได้โดยไม่ยากนัก

แต่ที่จริง ความคิดและระเบียบวิธีที่ผู้เขียน
ได้เสนอไว้ในหนังสือเล่มนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่
ค่อนข้างจะเก่าและหมดสมัยไปแล้ว โดยเฉพาะเมื่อ
เทียบกับความรู้และระเบียบวิธีใหม่ ๆ ในการศึกษา
วิชานี้ ไม่ว่าจะเริ่มต้นด้วยการปูพื้นฐานทางสังคม
วิทยา เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์และบทบาทของคน
ในสังคม ในแง่ของส่วนย่อย (จากปัจเจกบุคคล) ไป
จนถึงส่วนใหญ่ (กลุ่มคน) ก่อนที่จะเข้าไปในขอบ
เขตแห่งความสัมพันธ์ทางอำนาจ หรือกรอบของการ
ศึกษารัฐศาสตร์ในแง่อื่น ๆ ต่อไป ทั้งระเบียบวิธีที่ผู้
เขียนเสนอนั้นก็มีจุดอ่อนอยู่เป็นอันมาก เพราะจะ
ต้องเริ่มต้นด้วยการให้ความหมายหรือคำจำกัดความ
เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความคิด ซึ่งย่อมจะ
หลีกเลี่ยงไม่ได้จากความผิดพลาดในแง่ของความไม่สมบูรณ์
แห่งคำจำกัดความนั้น หรือมีฉะนั้น การไม่ยอมรับ
ในคำจำกัดความของบุคคลอื่นก็ทำให้การคิดต่อสื่อ
สารความหมายต้องเบี่ยงเบนไป จนในที่สุดอาจจะ
กลายเป็นการพูดกันคนละเรื่องได้ เช่นในหน้าแรกที่
กล่าวว่า รัฐศาสตร์เป็นวิชาหรือการศึกษาที่ว่าด้วยรัฐ
และรัฐนั้นมีส่วนประกอบเช่น.....ดินแดน พลเมือง
หรือรัฐบาล.....ซึ่งอันที่จริงก็มีการยอมรับกันถึงความ
แตกต่างระหว่างสิ่งที่เรียกว่า รัฐกับประเทศกันอย่าง
ชัดแจ้งในวงการรัฐศาสตร์ แต่เนื่องจากผู้เขียนเลือก

ใช้วิธีการอันเก่าแก่เช่นนี้เอง จึงทำให้เกิดการมอง
ข้ามถึงความแตกต่างไป

นอกจากนั้นผู้เขียนจะมีอคติกับระบบสอง
ระบบที่ผู้เขียนตีความและให้ความหมายในเชิงที่แตก
ต่างกันอย่างกว้าง ๆ ในทางตรงกันข้าม นั่นคือ สิ่งที่
ผู้เขียนเรียกว่า ประชาธิปไตย กับ คอมมิวนิสต์
(หน้า ๓ และหน้า ๒๔) โดยผู้เขียนเพิกเฉยที่จะกล่าว
ถึงลักษณะอันเป็นทั่วไปของรัฐ ซึ่งเป็นข้อกำหนด
สำคัญต่อลักษณะเฉพาะของรัฐที่แตกต่างกันออกไป
ตามลัทธิอุดมการณ์หรือระเบียบปฏิบัติ เช่น การกล่าว
ว่า รัฐในระบบคอมมิวนิสต์ ผู้ปกครองจะเป็นผู้บังคับ
และเกลี้ยกล่อมให้ยึดถือแนวทางปฏิบัติหรือค่านิยม
อย่างไรโดยอ้างหนึ่งโดยเด็ดขาด อันที่จริง ลักษณะเช่น
นี้เป็นลักษณะโดยทั่วไปของรัฐทุกรัฐ ไม่ว่าจะของรัฐ
ในค่ายไหน ถ้าเรายังคงจำกันได้ว่า ครั้งหนึ่งประเทศ
สหรัฐอเมริกา ซึ่งถือกันว่าเป็นรัฐประชาธิปไตยที่สุด
ในโลก ก็เกิดมียุคแล้วคือคอมมิวนิสต์หรือยุคแมคคาร์ธี
ไทยมีการกวาดจับคุมขัง และสอบสวนบรรดาบุคคลที่
ถูกสงสัยว่าจะมีส่วนพัวพันกับลัทธิคอมมิวนิสต์ สิ่งที่
เกิดขึ้นนี้แตกต่างอย่างไรกับสิ่งที่เกิดขึ้นในรัสเซียซึ่ง
มีการห้ามเกี่ยวกับเรื่องทุนนิยม หรือแม้แต่ในประเทศ
ไทยเราเอง ก็มีบางสิ่งบางอย่างที่ผู้ปกครองเรา
เรียกร้องให้ประชาชนปฏิบัติตามตลอดเวลา เช่น เรื่อง
ความสามัคคี หรือการประณามพวกฝ่ายซ้ายหัวแวง
หรือการควบคุมเกี่ยวกับระบบความคิดของพลเมือง
โดยผ่านการศึกษาระบบผูกขาดและยึดเย็บทุกชั้นตอน
เป็นต้น ทั้งนี้ สิ่งที่ผู้เขียนเลือกนำมาเสนอแก่ผู้อ่าน
จึงถือได้ว่าเป็นการเลือกเสนอประเด็นที่อาจจะก่อให้เกิด
ความเข้าใจผิดได้อย่างมาก เพราะเป็นการพูดถึง
สิ่งที่คลุมเคลืออย่างกว้าง ๆ ในทางตรงกันข้าม เวลา
พูดถึงความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ก็มีการใช้คำสั้น
ระบายน้อยอย่างเลืกลอย เพื่อสร้างความเชื่อในเรื่อง
เกี่ยวกับประชาธิปไตย เช่น วิธีการของประชาธิปไตย
แบบตะวันตกก็พยายามให้คนในสังคมมีค่านิยมที่
อิสระ เห็นดีเห็นงามไปกับการแข่งขัน การมีเสรีภาพ

เช่นนี้ถ้าเขียนทำบ่อย ๆ เข้า คำว่าประชาธิปไตยอาจกลายเป็นคำศักดิ์สิทธิ์อีกคำหนึ่งในสังคมไทย ซึ่งมักจะถูกใช้เพื่อเหตุผลทางการเมือง อันหมายถึงการช่วงชิงอำนาจและการรักษาอำนาจและการรักษาอำนาจอย่างที่คุณเขียนหมายถึงก็เป็นได้ กล่าวคือ ไม่แตกต่างจากคำว่าคอมมิวนิสต์ แต่เราอาจจะหวังไม่ได้สำหรับความดีและการอธิบายอย่างละเอียดละออทั้งสองคำอย่างตรงไปตรงมาในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองจากหนังสือเล่มนี้ เนื่องจากขอบเขตที่คุณเขียนได้ตีพิมพ์ไปแล้วในส่วนที่เกี่ยวกับคำนี้ แต่ผู้อ่านก็มีสิทธิหวังในความมีมาตรฐานทางวิชาการได้บ้างจากผู้ที่มีความซื่อสัตย์ในแวดวงทางวิชาการมิใช่หรือ

ยิ่งเมื่อกล่าวถึงสิ่งจำเป็นที่จะต้องรู้สำหรับนักรัฐศาสตร์ (หน้า ๓-๔) ด้วยแล้ว ก็ผู้เขียนจะติดอยู่ในถ้อยคำต่างๆ ที่หมายเอานักปกครองกับนักรัฐศาสตร์เป็นสิ่งเดียวกัน อันเป็นความคิดทางรัฐศาสตร์ที่ยังคงมีอิทธิพลหลงเหลืออวลอยู่ในวงการศึกษารัฐศาสตร์เมืองไทยขณะนี้ว่า นักรัฐศาสตร์คือนักปกครอง และนักปกครองคือคนที่รู้ทุกอย่างและทำอะไรได้ทุกอย่าง และส่วนที่เกี่ยวกับทฤษฎีสัญญาประชาคมอันเป็นส่วนหนึ่งในบทที่ว่าด้วยความเข้มแข็งของรัฐนั้นนับว่าผิดอย่างฉกรรจ์ (หน้า ๑๔) ตอนที่พูดถึงรัฐโซซึ่งผู้เขียนอ้างว่า ในความเห็นของรัฐสภาดั้งเดิมของมนุษย์ก่อนมีรัฐนั้นแล้วร้าย ซึ่งมีความหมายไปจากสิ่งที่นักรัฐศาสตร์ส่วนมากได้ลงความเห็นเกี่ยวกับรัฐโซไว้แล้ว^๑ ความเหอเหอเช่นนี้ถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นด้วยความไม่ตั้งใจของผู้เขียน แต่ก็คงเป็นสิ่งที่นักรัฐศาสตร์ด้วยกันยากที่จะยอมกันได้

ยิ่งในบทที่เกี่ยวกับการปกครอง อันว่าด้วยการปกครองระบอบต่างๆ นั้น ผู้เขียนได้หยิบยืมเอาความคิดในการแบ่งแยกประเภทของรัฐมาจากนักคิด

ในสมัยกรีกโบราณ ซึ่งแม้ว่าจะสามารถนำหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างดี แต่กระนั้น ผู้เขียนก็ไม่วายที่จะกระทำอย่างลวกๆ ในเชิงของภาวการณ์ย่อเอามาแค่ใจความ โดยมิได้คำนึงถึงการอธิบายความคิดที่อยู่นิ่งเบื้องหลังทฤษฎีเหล่านี้ และละเลยมิให้พูดถึงคำนิยามในแต่ละประเภทของรัฐที่ทันสมัยนั้นมี เช่น ความรู้สึกจริงเท็จเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและความนิยมชมชอบในการให้คนที่มีอำนาจในการปกครองอย่างเด็ดขาด เป็นต้น นอกจากนี้หัวข้อที่ว่าด้วยการปกครองของคนหมู่น้อยนั้น ไม่เคยปรากฏรูปแบบความคิดเกี่ยวกับการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งผู้เขียนเองก็ยอมรับไว้ว่า ในสมัยกรีกนั้นยังไม่เคยมีการปกครองในระบอบนี้แต่อย่างใด (หน้า ๒๔) ด้วยเหตุนี้ จึงออกจะหาเหตุผลได้ยากว่า เหตุใดผู้เขียนจึงได้หยิบประเด็นนี้มาพูดในหัวข้อนี้ ซึ่งผู้เขียนบอกเองว่า เป็นการหยิบยืมเอาระเบียบวิธีในการแบ่งประเภทของรัฐตามอย่างของเพลโตและอริสโตเติล (หน้า ๒๓) ทั้งในหัวข้อที่ว่าด้วยประเภทของรัฐที่ปกครองด้วยคนหมู่มากผู้เขียนจะให้ความยกย่องต่อระบอบประชาธิปไตยอย่างถึงขนาด ทั้งๆ ที่เพลโตเองก็ได้แบ่งประเภทไว้สำหรับรัฐที่ดีและรัฐที่เลวสำหรับการปกครองชนิดนี้ไว้ด้วยเช่นกัน และความสัมพันธ์ระหว่างคนในรัฐก็มีไม่ง่าย ๆ เป็นในแบบที่ "การปกครองโดยคนส่วนมาก เพื่อประโยชน์ของคนส่วนมาก" อย่างที่ผู้เขียนได้เขียนไว้^๒

ส่วนใหญ่ในบทว่าด้วยลัทธิการเมืองนั้น นับว่าผู้เขียนเขียนได้อย่างมีสีสันและมีชีวิตชีวาอย่างมาก กล่าวคือสามารถหยิบยกเอาสิ่งที่ไม่ได้เป็นลัทธิการเมืองมาเป็นลัทธิการเมืองไว้อย่างมากมาย ซึ่งทั้งนี้ก็เป็นเพราะการใช้ระเบียบวิธีของผู้เขียนนั่นเอง ที่มักจะเริ่มต้นทุกอย่างด้วย คำจำกัดความ ซึ่งย่อมมีช่องว่าง

๑. Allen Bloom, "Jean Jaques Rousseau" in Leo Strauss and Joseph Cropsey (eds.), *History of Political Philosophy* (Chicago: Rand McNally), pp. 514-535.

๒. Leo Strauss, "Plato" in James V. Downton, Jr. and David K. Hart (eds.), *Perspective on Political Philosophy*, Vol. 1 (New York: Holt, Rinehart and Winston), pp. 68-71.

ที่จะก่อเกิดสิ่งต่างๆ ลงไปได้อย่างมากมายตามปริมาณแห่งข้อเท็จจริงที่เข้ามามีผลของคนที่เก็บเอาไว้ เช่น ที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า ลัทธิการเมือง คือ ความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวกับมนุษย์ในรัฐ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเป็นแผนให้ภาพพจน์เกี่ยวกับรัฐที่คิดเกิด ความคิดหรือความเชื่อดังกล่าวนี้จะเป็นที่นิยมของคน กลุ่มใด กลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม (หน้า ๓๗) เช่นนี้ ค่อมเบ็ค โอกาสให้ผู้เขียนจำแนก ลัทธิบัจเจกชนนิยม หรือลัทธิสหพาลนิยม หรือลัทธิสังคมนิยมสหพันธ์ เขาไปเป็นส่วนหนึ่งของลัทธิทางการเมืองได้ ทั้งๆ ที่มีการยอมรับกันแล้วว่า ลัทธิที่ผู้เขียนยกมานี้เป็นรูปแบบแห่งความคิดซึ่งได้รับการสังเคราะห์ผสมผสานจากคำปฏิญาณของวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม ของแต่ละรัฐ ผ่านการแสวงหากฎโดยเจ้าทฤษฎีอันเป็นตัวแทนของสังคมนั้นในยุคนั้น ๆ ภายใต้นัยการยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นลัทธิการเมืองแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามก็กลับมีการละเว้นแนวความคิดบางอย่างที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวความคิดทางการเมืองที่มีอิทธิพลสำคัญในโลกปัจจุบัน เช่น ลัทธิมาร์กซิสต์ หรือเลนินนิสต์ เป็นต้น นอกจากนั้นในส่วนย่อยที่เป็นการอธิบายความเกี่ยวกับลัทธิสังคมนิยมนั้น แม้ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงลักษณะอันเป็นแก่นของลัทธินี้ว่า มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผลผลิตทั้งหลายภายในรัฐโดยเฉพาะทางเศรษฐกิจได้ตกอยู่ในมือของคนทั่วไปในรัฐ (หน้า ๔๗) แต่ผู้เขียนก็กลับพลาด และละเลยถึงความสำคัญของเงื่อนไขที่ว่า รัฐหรืออำนาจรัฐนั้นเป็นของใคร และผลสุดท้ายหรือประโยชน์สุดท้ายในการยึดกุม บัจเจกสำคัญในการผลิตตามระบบสังคมนิยมนั้นตกที่ใคร เมื่อผู้เขียนกล่าวว่า รัฐสังคมนิยมมีตั้งแต่ก่อนที่ยุค คือให้รัฐทำวิสาหกิจที่สำคัญๆ เช่น รถไฟ ประปา ไฟฟ้า เป็นต้น (หน้า ๔๘) อาจทำให้ผู้อ่านหลงเข้าใจไปได้ว่ารัฐใดที่มีวิสาหกิจ ลักษณะของรัฐนั้นก็จะเป็นแบบสังคมนิยม ไม่ว่าจะในความหมายของแง่ๆ หรืออ่อนๆ

เพราะในประเทศไทยเองก็มีลักษณะเช่นนี้ แค่อนที่จริงผลผลิตนั้นส่วนใหญ่ก็ตกแก่ผู้ดำเนินการแก่รัฐนั้นเองหากได้ตกอยู่กับประชาชนไม่ เพราะในสังคมเช่นนี้ผลประโยชน์ของรัฐและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสิ่งแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด จะเหมือนกันก็เฉพาะบุคคล ในบางหมู่บางเหล่าหรือ ในบางชนชั้นเท่านั้นเอง

ส่วนในข้อที่เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์นั้น ผู้เขียนก็ได้เหมาเอาว่า ลัทธิมาร์กซิสต์กับลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นเป็นสิ่งเดียวกัน อันที่จริงหาใช่เช่นนั้นไม่ เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นถ้ากล่าวอย่างย่อแล้ว หมายถึงการกำจัดทรัพย์สินเอกชนในระบบทุนนิยม อันหมายถึงการไม่เปิดโอกาสให้เอกชนมีสิทธิครอบครองทรัพย์สินกันเป็นปัจเจกการผลิต สิ่งที่เราเรียกว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ก็มีผู้กล่าวถึงมาก่อนหน้านี้ เช่น ยูโซเบีย ของ เซอร์ โธมัส มอร์ เป็นต้น นอกจากนั้นที่ผู้เขียนได้กล่าวว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์ยังต้องการกำจัดชนชั้นนายทุนให้หมดไปด้วย เพราะคอมมิวนิสต์ถือว่าเป็นชนชั้นที่ฉกประโยชน์จากแรงงานส่วนเกินของกรรมกร (หน้า ๔๗) คำอธิบายนี้ผิดอย่างฉกรรจ์ ไม่ว่าจะเป็นด้วยความเหอหรืออะไรก็แล้วแต่ เพราะสิ่งที่ชนชั้นนายทุนฉกฉวยเอาจากกรรมกรนั้น เป็นมูลค่าส่วนเกินของแรงงานอันหมายถึง ค่าตอบแทนทางแรงงานที่กรรมกรได้รับไม่สมมูลค่าที่กรรมกรใช้ลงไปในการผลิต ส่วนที่ขาดไปนี้ คือกำไรที่พวกนายทุนกอบโกยเอาไปเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว หาใช่แรงงานส่วนเกินอย่างที่คุณเขียนเขียนไว้ไม่ ทั้งผู้เขียนเองก็คงจะเข้าใจผิดมากกว่า ดังเห็นได้ชัดจากวงเล็บภาษาอังกฤษนั่นเอง

บทที่เกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองนั้นมิได้ให้อะไรใหม่แก่ผู้อ่านในทางก่อให้เกิดสติปัญญาแต่อย่างใด กล่าวคือมีเนื้อหาที่นับได้ว่าเป็นการต่อเติมให้เกิดความเข้าใจให้แก่ผู้ที่เคยอ่านหนังสือหน้าที่พลเมือง

๓. Erich Fromm, *Beyond the Claims of Illusion: My Encounter with Marx and Freud* (A Touchstone Book)

มาก่อนเท่านั้นเอง เช่นเดียวกับที่พูดถึงสหประชาชาติ สันนิบาตชาติ เป็นต้น (หน้า ๙๓-๑๐๐) ส่วนที่ว่า ด้วยพลังทางการเมืองนั้นอาจจะเรียกได้ว่าเป็นการกู้ หน้า เพราะนับได้ว่าเป็นสิ่งเดียวที่ใหม่อันสามารถ แหกออกไปจากวงล้อมของการศึกษารัฐศาสตร์แบบ วิธีเก่าอันผู้เขียนได้เสนอไว้ในหนังสือเล่มนี้มากลอบ utoo ไรก็ดี ผู้เขียนก็มีได้กล่าวถึงสถาบันทางการ เมืองอันมีอำนาจ และบทบาทอย่างมากมายมหาศาล โดยเฉพาะในประเทศด้อยพัฒนาเช่นประเทศไทย นั้น คือกลุ่มผลประโยชน์ประเภท ทหารข้าราชการ กลอบ จนพลังใหม่ๆที่เกิดขึ้น เช่น พลังคนหนุ่มสาว เป็นต้น จะด้วยเหตุผลกลใดก็ไม่อาจทราบได้

๙ โดยสรุปแล้ว หนังสือเล่มนี้ไม่ต่างอะไรกับ การย่อความหนังสือเล่มอื่นที่เคยเขียนกันในทำนองนี้ มาแล้ว เช่น *รัฐศาสตร์* ของเกษม อทยานิน หรือ *หลัก รัฐศาสตร์* ของ จรุง สุภาพ เป็นต้น ฉะนั้นจึงเป็นที่ น่าเสียดายพอสมควรสำหรับผู้ซื้อหนังสือเล่มนี้และ หวังจะได้รับอะไรใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพเป็นการตอบแทน ทั้งก็ยังน่าทำหนังสือพิมพ์เศสศไทยอีกด้วยไม่สมกับ ที่เคยรักษาชื่อเสียงในการผลิตหนังสือที่มีคุณภาพพอ สมหน้าสมเนื้อกับราคาหนังสือมาแล้วหลายเล่ม

อำนาจ ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์

การศึกษาเพื่อมวลชน

สมาน เลือควงหัด และรังษัย พุทธาโร (รวบรวม)
ชมรมแสงจันทร์ ๒๕๑๗
๑๘๘ หน้า ๑๐ บาท

แต่ที่จริงหนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ตั้งแต่เดือน มีนาคม ๒๕๑๗ และข้อเขียนที่รวบรวมอยู่ในหนังสือ เล่มนี้ก็เป็นข้อเขียนที่ตีพิมพ์ในวารสารอื่น ๆ มาแล้ว ด้วย หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยข้อเขียนทั้งหมด ๗ ชิ้น ในจำนวนนี้เป็นของ นายนิโคลัส เบเนเนคต์เสีย ๓ ชิ้น

ของนายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ๒ ชิ้น ที่เหลือเป็นบท แปลสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีจูลีเลียสไนเซเรแห่ง ประเทศทานซาเนีย กับบทสัมภาษณ์นายจักรกฤษณ์ นาकरรัตน์ แห่งโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม

อันที่จริงการรวบรวมเอาข้อเขียนที่มีคุณค่า สารซึ่งตีพิมพ์กระจัดกระจายอยู่ตามวารสารต่าง ๆ มา ตีพิมพ์เป็นเล่มเป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนในแง่ที่ว่า จะ เป็นการอำนวยความสะดวกต่อการเก็บไว้อ้างอิง แต่ ผู้รวบรวมก็น่าที่จะได้บอกให้ทราบถึงแหล่งที่มาของ ข้อเขียนนั้นด้วยว่าตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อไรและในวารสาร อะไรสิ่งนี้ถือเป็นข้อบกพร่องประการแรกของหนังสือ เล่มนี้ข้อบกพร่องประการที่สองก็คือการพิจารณาคัด เลือกรวบรวมข้อเขียนต่าง ๆ มารวมไว้ในเล่มเดียวกันในลักษณะ ที่ไม่สมควรและไม่อยู่ในแนวเดียวกันนัก (ถ้าจะให้ หมายถึง "การศึกษาเพื่อมวลชน") จะเห็นได้ชัดว่าข้อ เขียนเป็นของนายนิโคลัส เบเนเนคต์เสียเกือบครึ่งเล่ม และบทสัมภาษณ์ของนายจักรกฤษณ์ นาकरรัตน์ ผู้ วิจารณ์เห็นว่าไม่มีคุณค่าพอที่จะตีพิมพ์ซ้ำ อย่างน้อย ในหนังสือเล่มนี้ซึ่งผู้รวบรวมมุ่งจะให้ผู้อ่านเห็นถึงแนว ความคิดของ "การศึกษาเพื่อมวลชน"

ในบรรดาข้อเขียนทั้งหมดที่ตีพิมพ์อยู่ใน หนังสือเล่มนี้ข้อเขียนของประธานาธิบดีจูลีเลียส ไนเซเร กับข้อเขียนของนายนิโคลัส เบเนเนคต์ น่าสนใจมาก ผู้วิจารณ์จะกล่าวถึงข้อเขียน ของผู้เขียนทั้งสองท่านนี้ เท่านั้น

ข้อเขียนชื่อ "การศึกษาเพื่อความอยู่รอดของ ชาติ" ของประธานาธิบดีจูลีเลียส ไนเซเร นั้นถือได้ว่าเป็น การมองปัญหาการศึกษาในประเทศด้อยพัฒนา (ไม่ว่าในแอฟริกา เอเชีย หรือ ลาตินอเมริกา) ได้ตรง รุกที่สุด การที่ผู้มีอำนาจรับผิดชอบต่อการจัดการ ศึกษาของชาติมองเห็นปัญหาทางการศึกษาในประเทศ ของคนได้กระจ่างชัดและมีความกล้าพอที่จะทนต่อ ความเจ็บปวดอันอาจจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงระบบ การศึกษาอย่างถอนรากถอนโคนนั้นย่อมถือได้ว่าเป็น

“โศก” ของประเทศนั้น เพราะโดยทั่วไปแล้วผู้นำในประเทศคือพัฒนา น้อยคนนักที่จะกล้าเสี่ยงกับการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนเช่นนั้น (มีโยที่จะต้องเชื่อ ถึงว่าเป็นผู้ที่มองเห็นแก่น ของปัญญาได้) ประเทศคือพัฒนาทั้งหลายต่างก็มุ่งหน้าจัดการศึกษาเพื่อรักษาสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของตนเพียงส่วนน้อยที่อยู่ในชนชั้นเกี่ยวกับผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการศึกษาในชาติ สิ่งที่เราเรียกว่า “การพัฒนาการศึกษา” ในประเทศคือพัฒนาก็คือการเร่งเปิดโรงเรียนทุกระดับให้มากขึ้น การเร่งผลิตครูให้มีปริมาณมากขึ้น การขยายระดับปริญญาให้สูงขึ้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อยในส่วนที่เป็นเปลือกเป็นกะพืดของปัญหาการจัดการศึกษาทั้งหมด เพื่อระอวกให้โลกภายนอกได้เห็นว่าระดับการศึกษาในประเทศนั้น ๆ อยู่ใน “ขั้นดี” และประเทศเหล่านั้นก็มักจะไม่พ้นการตกหลุมพรางของประเทศที่ร่ำรวย ซึ่งวางไว้ด้วยการให้รางวัลในการจัดการศึกษาได้ดีเด่นบ้าง ให้การสนับสนุนในการกู้เงินจากธนาคารโลกบ้าง ผู้จัดการศึกษาในประเทศคือพัฒนาทั้งหมดจึงแข่งขันกันในเรื่องนี้ โดยมีได้คำนึงถึงการจัดการศึกษาเพื่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ภายหลังที่ประธานาธิบดี จูเลียส ไนเอเร แห่งประเทศทานซาเนียได้ประกาศถึงความมุ่งมั่นของเขาที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในประเทศทานซาเนียอย่างจริงจัง โดยไม่ใส่ใจต่อสิ่งเข้าอรนของสถิติทางการพัฒนาการศึกษา ของประเทศพัฒนาแล้ว บรรคานักคิดทางการศึกษาจำนวนมากในประเทศพัฒนาแล้ว ต่างก็ให้ความสนใจและตั้งข้อความคึกของประธานาธิบดีจูเลียส ไนเอเร และนั่นเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้นำในประเทศคือพัฒนาที่มีมีจิตาที่ริไม่มากนัก เริ่มให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในประเทศของตน หลายคนอาจจะปฏิเสธถึงอิทธิพลทางความคิดของประธานาธิบดีจูเลียส ไนเอเร แต่ก็มีใช้สิ่งสำคัญนักมิใช่หรือ ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษาอย่างจริงจังเพื่อมวลชนที่แท้จริง

สำหรับข้อเขียนจำนวน ๓ ชิ้น ของนายนิโคลัส เป็นเนคต์ ชื่อ “ความจำเป็นในการเปลี่ยน

แปลงการศึกษา” “โฉมหน้าใหม่ของการศึกษาไทย บนเส้นทางไปสู่ชนบท” และ “การพัฒนาเศรษฐกิจกับความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา” นั้น น่าสนใจทั้งสิ้น จริงอยู่ความคึกของนายเป็นเนคต์ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ (หรือแม้ที่อื่น ๆ) มิใช่เป็นคำตอบ ‘พิมพ์เขียว’ ที่จะนำไปปฏิบัติได้ในทันที แต่ก็นับว่าเป็นข้อเขียนที่ให้ข้อคิดและเสนอแนะแนวทางที่เป็นไปได้ที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่านและผู้มีบทบาทในวงการศึกษาก็ได้นำไปคึกต่อ นายเป็นเนคต์นั้นทราบว่าได้รับการศึกษาอบรมมาทางเศรษฐศาสตร์ แต่ก็มีทักษะทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการศึกษาแตกต่างนักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่เขาได้แย้งว่า “แม้การพัฒนาเศรษฐกิจจะช่วยแก้ปัญหาหลายอย่าง แต่ก็ยังมีปัญหาบางประเภทที่การเพิ่มรายได้ประชาชาติไม่สามารถแก้ได้” (หน้า ๑๕๑) และ “โดยตัวมันเองการพัฒนาเศรษฐกิจมิได้แก้ปัญหาอะไรนัก แต่สร้างปัญหามากกว่าประการที่เดียว” (หน้า ๑๕๒) และที่ผู้วิจารณ์เห็นด้วยอย่างยิ่งก็คือคำพูดของเขาที่ว่า ‘การพัฒนาไม่จุมุ่งหมายเพื่อคนจะได้บรรลุถึงความเป็นคนมากขึ้น หากได้มีวัตถุประสงค์อื่นใดอีกเลย’ (หน้า ๑๕๕) แท้ที่จริงมีประเด็นต่าง ๆ ในข้อเขียนของนายเป็นเนคต์ที่น่าพิศวงมากมาย แต่ในที่นี้ผู้วิจารณ์จะหยิบมาพิศวงถึง ประเด็น ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ซึ่งผู้นำหลายประเทศ (ทั้งคือพัฒนาและพัฒนาแล้ว) เชื่อกันว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจะเป็นเงื่อนไขที่สำคัญยิ่งสำหรับการช่วยให้คนในประเทศมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วมิได้เป็นเช่นนั้นเลย คึงตัวอย่างที่อาเห็นได้ชัด แม้ในประเทศที่ได้ชื่อว่าพัฒนาแล้ว ความเสมอภาคในโอกาสที่จะก้าวหน้าทางการศึกษายังไม่มี ทั้งนี้เพราะความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษานั้นมิได้วัดคึกด้วยจำนวนปีที่เด็กได้อยู่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กัสภาพของโรงเรียน คุณภาพของครูผู้สอน ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย ในกรณีประเทศไทยความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาเรียกได้ว่ายังไม่เกิดขึ้นทั้งที่การปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

ล่วงเลยมาถึงสามระยะแล้วก็ตาม เมื่อต้นปี ๒๕๑๗ นี้ ได้มีรายงานการวิจัยของสภาการศึกษาร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาออกมาชิ้นหนึ่งน่าสนใจมาก และในรายงานการวิจัยชิ้นนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทยเป็นอย่างมาก จากข้อมูลที่พบจากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาทั้งในด้าน ปริมาณ และ คุณภาพ เช่น เปอร์เซนต์ของนักเรียนในภาคอีสานเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาต่ำกว่าภาคอื่น ๆ ค่าใช้จ่ายในการศึกษารายหัวต่อปี (พ.ศ. ๒๕๑๕) นักเรียนในภาคอีสานได้ ๕๑ บาท ในขณะที่นักเรียนในภาคเหนือได้ ๗๔ บาท ภาคกลาง ๑๐๔ บาท และภาคใต้ได้ ๑๐๗ บาท นักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ ๔ ในภาคอีสานมีโอกาสเรียนต่อในชั้นประถมปีที่ ๕ เพียง ๓๕.๘ เปอร์เซนต์ ขณะที่นักเรียนในภาคเหนือได้ ๕๑ เปอร์เซนต์ ภาคกลาง ๕๔.๘ เปอร์เซนต์ และภาคใต้ ๕๘.๘ เปอร์เซนต์ นอกจากนี้ข้อมูลในรายงานการวิจัยชิ้นนี้ยังแสดงให้เห็นด้วยว่าคุณภาพของการให้บริการในโรงเรียนยังแตกต่างกันอย่างมากในภาคต่างๆ เป็นต้นว่า ในภาคอีสานมีเปอร์เซนต์ของโรงเรียนขนาดเล็กใหญ่ที่สุด มีครูที่คุณภาพดีต่ำมาก จำนวนครูที่มีคุณภาพดีสูงๆ มีน้อยกว่าภาคอื่น ๆ อัตราส่วนระหว่างครูกับนักเรียนก็สูง พื้นที่ว่างในบริเวณโรงเรียนก็มีน้อยในภาคอีสาน เมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกมาก ซึ่งล้วนแต่เป็นการฟ้องอย่างซัดจางว่า จังหวัดที่คนร่ำรวยอาศัยอยู่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐมากกว่า จังหวัดที่คนยากจนอาศัยอยู่ กระนั้นแล้วจะจัดให้มีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาอย่างไรได้ ถ้าหากสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและจริงจังแล้ว 'การจัดการศึกษาเพื่อมวลชน' ที่แท้จริงอย่าพึ่งหวังจะเป็นได้ก็เพียงการตีฝักเพื่อหาเสียง เสริมบารมีผู้กล่าวคำนี้อย่างพล่อย ๆ เท่านั้นเอง

อุทัย คุลเกษม
สยามสมาน

Buddhist Monk, Buddhist Layman:
A Study of Urban Monastic Organization
in Central Thailand.
By Jane Bunnag
Cambridge University Press, 1973.
219 pages.

ดร. เจน บุนนาค เป็นนักมานุษยวิทยาต่างชาติอีกผู้หนึ่งที่ได้เข้ามาใช้ประเทศไทยเป็นสนามในการหาข้อมูล สำหรับศึกษาวิจัยสังคมไทยเพื่อเขียนวิทยานิพนธ์รับปริญญาเอกทางมานุษยวิทยาจากมหาวิทยาลัยลอนดอน

ผู้เขียนได้เอาตัวเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็น แหล่ง หา ข้อมูล เกี่ยวกับ บทบาท ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ และฆราวาส ใ่วเวลาวิจัย ตั้งแต่เดือนกันยายน ๑๙๖๖-ถึงหาคม ๑๙๖๗

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ค้างไปจากหนังสือทางมานุษยวิทยาเล่มอื่นที่เขียนเกี่ยวกับเมืองไทย ซึ่งมักจะเป็น การศึกษาระดับหมู่บ้านในชนบทมากกว่า การศึกษาชุมชนในเขตเมือง

ในบทนำผู้เขียนได้กล่าวถึงสภาพทั่ว ๆ ไปของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สภาพของสังคมเมืองที่มีความเจริญปานกลาง เนื่องจากอยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก และยังเป็นแหล่งนักท่องเที่ยว ศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจการค้า การศึกษาและเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ ผู้เขียนได้กล่าวถึงระบบกลไกของสังคมไทย ส่วนใหญ่สรุปจากการวิจัยของนักสังคมศาสตร์ที่ได้ศึกษาแล้ว เพื่อปูพื้นให้ผู้อ่านได้ภาพพจน์ของสังคมไทยอย่างกว้างๆ

ผู้เขียนได้แสดงความเห็นว่า สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ได้ช่วยทรัพยากรและสภาพความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย ทำให้คนไทยไม่เกิดความกระตือรือร้นในด้านความเป็นอยู่มากนัก ทางด้านเศรษฐกิจจะเห็นได้ว่า คนไทยนิยมสะสมเงินเพื่อซื้อเพชร พลอย เครื่องประดับ ของมีค่าหรือเก็บไว้ช่วยเหลือญาติ มากกว่าจะนำไปลงทุนทำการค้าหรือฝากธนาคาร นอกจากนี้ระบบเครือญาติของคนไทยไม่ได้

มีลักษณะเฉพาะเจาะจง หรือเทวังก์ศกพิศพนกับภรรยา
ธวี เทวีธัญที่มารกเท่าชนชาติอื่นๆ แต่ระบบอาวุโส
และระบบอุปถัมภ์จะมีความสำคัญมากกว่า ทั้งระบบ
การใช้นามสกุลก็เพิ่งมีใช้ในเมืองไทยไม่กี่สิบปีมานี้เอง
ตั้งแต่บทที่ ๑ ถึงบทที่ ๕ ผู้เขียนได้กล่าวถึง
บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ บทบาทของวัดกับชุมชน
และชาวบ้าน การจัดระเบียบของคณะสงฆ์ภายในวัด
ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจวินัยสงฆ์ รวมทั้งฐานะ บท
บาทพฤติกรรมของภรรยาที่มาก็คอกกับวัด และการ
ทำบุญเนื่องในพุทธศาสนา

สำหรับเรื่องเกี่ยวกับวินัยของสงฆ์นั้น แม้
ในพระวินัยจะกำหนดว่า พระสงฆ์ไม่ควรเกี่ยวข้องกับ
เรื่องของทางโลก แต่ในทางปฏิบัติแล้ว พระสงฆ์ยัง
ต้องอาศัยฆราวาสอยู่ในหลายด้าน

ผู้เขียนได้แบ่งประเภทของพระสงฆ์ที่บวช
ออกเป็น พระที่บวชชั่วคราว และที่บวชอยู่นานหรือ
บวชประจำ ซึ่งจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ระยะ
เวลาของการบวชนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทาง
สังคมและเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก พระส่วนใหญ่ที่จำ
วัดอยู่ประจำเป็นพระที่บวชในท้องถิ่นของตนเองตาม
จังหวัดต่างๆ แล้วเข้ามาจำพรรษาอยู่ในวัดหัวจังหวัด
อยุธยา เนื่องจากการอยู่ในเมืองสะดวกสบาย และ
โอกาสในการเข้าเรียนศึกษามีมากกว่าอยู่ตามชนบท

พื้นเพเดิมของพระสงฆ์ที่วัดในจังหวัดอยุธยา
ส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวชาวนา กรรมกรหรือมา
จากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ก่อนข้างยากจน ฉะนั้น
การมาบวชจึงเป็นหนทางหนึ่งสำหรับผู้ที่ไม่พอใจใน
สถานภาพของตน ได้มีโอกาสหาความรู้ และพบปะ
สังสรรค์กับคนอื่นระดับหนึ่ง พระที่มาบวชอยู่ระยะ
หนึ่ง แล้วสึกออกไปนั้น มักจะหางานทำต่อในตัวเมือง
มากกว่าจะกลับไปภูมิลำเนาเดิมของตน เนื่องจากโอกาส
ของความก้าวหน้ามีมากกว่าในเมือง

ผลการวิจัยเกี่ยวกับจุดประสงค์ของพระภิกษุ
ที่บวชว่า พบว่า ส่วนมากต้องการศึกษาเล่าเรียนพระ
ธรรม ซึ่งรวมหมายถึงการสอบนักธรรมชั้นต้น เพื่อ

เป็นมหาเปรียญด้วย และเนื่องจากภิกษุเป็นจำนวน
มากที่สึกออกไป และได้ตำแหน่งสูงในหน้าที่ราชการ
ซึ่งถ้าหากเป็นฆราวาสอยู่ อาจไม่มีโอกาสได้ไต่เต้าไป
ทำงานในตำแหน่งดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงศึกษา
สถาบันสงฆ์ในแง่ที่ว่า มีบทบาทหน้าที่ที่เป็นเสมือนช่อง
ทางผ่านที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (social
mobility) จากให้คนในราชการได้มีโอกาสอยู่ในเมือง
ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า การบวชมีประโยชน์สำหรับผู้ที่มี
สถานภาพในสังคมและเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ เพราะ
ผู้ที่มีฐานะดี หรือมีตำแหน่งดีก็ไม่นิยมบวช เนื่อง
จามีภาระ และความรับผิดชอบทางด้านกิจการงาน แต่
มักหาทางออกด้วยการบริจาคนำมาบุญ หรือช่วยเหลือ
ทางด้านวัตถุให้แก่วัด

บทบาทของพระสงฆ์คือฆราวาสนั้น อาจ
กล่าวได้ว่าขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและชุมชน
ที่อาศัยอยู่มาก พระในชนบทส่วนใหญ่ต้องทำหน้าที่
ให้บริการด้านอื่นๆแก่ประชาชน นอกเหนือจากเป็น
ผู้นำทางด้านศาสนา พิธีกรรม เช่น เป็นหมอ เจ้าหน้าที่
ที่ปรึกษาทั้งด้านครอบครัว ชีวิตความเป็นอยู่ ทำหน้าที่
ทางไสยศาสตร์ เสตาะเคราะห์ และหน้าที่จีปาดะ
แล้วแต่ชาวบ้านจะขอร้อง ในขณะที่พระในเมืองมี
อิสระในความเป็นอยู่มากกว่า เพราะวิทยาการ ความ
เจริญทางวิทยาศาสตร์ จะมาทำหน้าที่ให้บริการแทน
พระในเมือง ไม่ค่อยได้เกี่ยวข้องกับชาวบ้านมากนัก
เนื่องจากพระส่วนใหญ่ไม่ใช้คนในท้องถิ่นนั้น แต่จะ
มาจากจังหวัดอื่น จึงไม่ค่อยคุ้นเคยให้คำปรึกษา พุค
กุย สนิทสนมกับชาวบ้านเท่าพระสงฆ์ในชนบท

อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ในเมืองก็มีภาระ
หน้าที่มากกว่าพระสงฆ์ในชนบท ตรงที่ต้องประกอบ
พิธีทางศาสนามากมายให้แก่ชาวบ้าน เอกชน องค์การ
บริษัทต่างๆ ตลอดเวลา ซึ่งพระในชนบทจะยุ่งมาก
เฉพาะในระหว่างพรรษาคามฤกษ์กาลที่เกี่ยวข้องกับการ
ทำการเกษตรเท่านั้น ปัญหาปัจจุบันอยู่ที่ขอบเขตของ
ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับชาวบ้าน ว่าพระควรจะ
เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องทางโลกมากน้อยเพียงใด ใน

สภาพปัจจุบัน บทบาทของพระที่มีต่อชาวบ้านควรลดน้อยลงไปหรือพระควรที่จะรักษาสถานภาพของสมณะให้ควรแก่ความเคารพของชาวโลกได้อย่างไร

สำหรับปัญหาที่ถกเถียงกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับคำสอนของพุทธศาสนาในเรื่องกรรมและเห็นความสำคัญของคุณกตแต่ละคน มีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของคนไทย ว่าทำให้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและต่อสังคมเป็นไปอย่างเหมาะสม คนไทยไม่มีความกระตือรือร้นทางด้านเศรษฐกิจ ไม่มีการให้ความร่วมมือ รวมกลุ่ม ช่วยเหลือแบบองค์การ เช่น สังคมที่มีใต้นับถือพุทธศาสนิกายเถรวาท ดร. เจน เห็นว่า นักสังคมวิทยาที่มีความเห็นดังกล่าวนี้ เช่น นายจอห์น เอมบรี หรือเฮอเบิร์ต ฟิลลิป เน้นการตีความปรัชญาทางพุทธศาสนาที่มีต่อพฤติกรรมของคนไทย จนละเลยการศึกษาสภาพความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งผู้เขียนคิดว่าสามารถพิสูจน์และให้คำอธิบายได้ชัดเจนว่า รวมทั้งจะทำความเข้าใจสังคมไทยได้ดีกว่าการพิจารณาแต่ศาสนาเพียงด้านเดียว

การที่ แมกซ์ เวเบอร์ เห็นว่าค่านิยมทางพุทธศาสนาทำให้เป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เพราะชาวบ้านนำเงินไปบริจาคหรือทำบุญทางศาสนาเป็นส่วนมากนั้น จากข้อมูลของผู้เขียนศึกษาในจังหวัดอุตรดิตถ์ กลับพบว่า สำหรับคนรุ่นใหม่ที่ไม่นิยมการทำบุญ คนไทยมิได้นำเงินไปลงทุนทางการค้าหรือฝากธนาคารเพื่อให้เงินหมุนเวียน แต่กลับนำเงินซื้อของฟุ่มเฟือย สะสมของมีค่า โดยเฉพาะนิยมซื้อของนอกจากตะวันตกและญี่ปุ่น แสดงว่าคนไทยมิได้มีนิสัยในด้านการลงทุนทำการค้า มากกว่าจะถือว่าเป็นเพราะอิทธิพลของพุทธศาสนา

ผู้เขียนได้ท้าวความให้เห็นว่า จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของคนไทย แม้ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยแล้วก็ตาม แต่กลุ่มผู้มีอำนาจปกครองประเทศก็ยังเป็นกลุ่มน้อยกลุ่มเดียวที่บริหาร

และก่อกองคารของบ้านเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เคยได้มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศจึงไม่รู้สึกภาคภูมิใจ และความทะเยอทะยานทางด้านการเมือง หากเห็นว่ามีใช้ภาระหน้าที่ของตนระดับชาวบ้าน นอกเหนือจากนี้สภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ และสภาพทางเศรษฐกิจที่เลี้ยงตัวเองได้ ทำให้คนไทยไม่รู้สึกถึงแรงกดดันหรือต้องการรวมกลุ่มเพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพของตนเอง ในสังคม

การให้ความร่วมมือในสังคมจะมีเพียงชั่วคราว ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับพิธีทำบุญในพุทธศาสนา ซึ่งจากการวิเคราะห์พิธีบวชและพิธีทอดกฐิน ผู้เขียนได้ศึกษาในแง่การประเมินค่าบทบาทของงานทำบุญ โดยดูความสัมพันธ์ที่ได้จากผู้มาร่วมงาน การให้เงินลงขัน ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าภาพ กับคนที่บวช เจ้าภาพกับแขกที่มางาน และระหว่างเจ้าภาพกับพระสงฆ์ ผู้เขียนได้สรุปถึงจุดประสงค์ของพิธีทำบุญว่า นอกจากแสดงให้เห็นว่าคุณคนแต่ละคนควรทำบุญเพื่อทำหน้าที่ काम ความผูกพันและความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม โดยการเสียสละทางด้านวัตถุ เพื่อให้ได้บุญแล้ว จุดประสงค์ของการทำบุญนั้นยังมีสาเหตุมาจากเป็นการป้องกันการค้าหน้าจากราวบ้านว่า เป็นคนกระหน่ำหรือละเลยหน้าที่ทางสังคมของตน ทั้งยังเป็นโอกาสที่จะได้เงินลงขันกัน เป็นการทดแทนที่คนเคยช่วยงานทำบุญของผู้อื่นมาก่อน

แม้ว่าในสายตาของชาวบ้านจะเห็นว่าการทำบุญนั้น เพื่อให้ได้บุญ และเป็นการทำจิตใจให้สบาย แต่สำหรับนักมานุษยวิทยาแล้ว พิธีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการทำบุญ อาจถือได้ว่าเป็นพลังที่จะรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงของสังคมและชุมชนนั้นๆ มากกว่าจะให้ผลในทางลบดังที่นักสังคมศาสตร์บางกลุ่มได้กล่าวไว้ นอกจากนั้นผู้เขียนยังได้สังเกตอีกว่า การให้ความร่วมมือช่วยเหลือที่เกี่ยวกับการทำบุญ ประเพณีทางพุทธศาสนาจะได้รับความร่วมมือมากกว่า การช่วยเหลือในส่วนครอบครัว หรือระดับหมู่บ้านเสียอีก

ผู้เขียนได้กล่าวในบทที่ ๖ ซึ่งเป็นบทสุดท้าย
ว่า ไม่เห็นด้วย ที่รัฐบาลจะสนับสนุนให้คนไทย
ควรมีเป็นอิสระในตนเอง หรือเป็นเจ้าเกินนิยม เพราะ
พลค่านิยมเรื่องระบบอาวุโสทำให้ออมรับกันว่า คนที่
มีอายุมากกว่า ควรจะมีประสบการณ์หรือความรู้ดีกว่า
ซึ่งเป็นที่เห็นคติที่ไม่สนับสนุนการเป็นตัวของตัวเอง
เลย สภาพทางเศรษฐกิจที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ก็
แสดงให้เห็นว่าคนไทยเป็นชาติที่ไม่มีความคิดก้าวหน้า
มีความเฉื่อยชาทางการเมือง และไม่มีความคิดริเริ่ม
ในขณะเดียวกันค่านิยมในสังคมก็ไม่สนับสนุนการเป็น
ตัวของตัวเอง แม้แต่การสอนในระดับมหาวิทยาลัย
ผู้สอนก็ทำงานตามหน้าที่มากกว่าจะสนับสนุนให้มีการ
ถกเถียง แสดงความคิดเห็นในห้องเรียน นักศึกษาจะ
เห็นความอาจารย์ผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ และยังมีนิยมหรือ
ยอมรับการเลียนแบบ แม้จะเป็นเพียงเปลือกนอกก็
ตาม เช่นการเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกหรือนิยม
ผลิตภัณฑ์ของผู้มีเงิน

ดร. เจน ไคสรูปถึงข้อขัดแย้งถึงทฤษฎีที่
ใช้ศึกษาเมืองไทยว่า อาจเป็นไปได้ว่ากลไกของสังคม
ไทยนั้น แยกต่างไปจากของสังคมซึ่งนักมานุษยวิทยา

เคยศึกษาหาข้อมูลส่วนใหญ่เช่น สังคมในประเทศแถบ
แอฟริกา ซึ่งความผูกพันต่อกลุ่มญาติ และท้องถิ่น
เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกับหน่วยสังคมใหญ่
สถาบันและพฤติกรรมต่างๆทางสังคม เช่น ข้อห้าม
การแต่งงาน พิธีกรรมและการจัดระเบียบในสังคม
ล้วนแต่เป็นเครื่องมือจัดการแตกแยกในกลุ่มญาติและ
เพิ่มความผูกพันที่ต้องทำให้พึงพาอาศัยกันระหว่าง
กลุ่มคนในสังคม แต่สำหรับสังคมไทยแล้วกลับตรงกัน
ข้าม การรวมกลุ่มดาว เช่นการตั้งเป็นองค์การต่างๆ
ไม่ค่อยมี ซึ่งถ้ามองในระดับของพฤติกรรมของปัจเจก
ชนแล้ว อาจกล่าวได้ว่าบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาท
หน้าที่ของคนได้อย่างง่ายดายในสถานการณ์
หนึ่งๆและสามารถที่จะละทิ้งความผูกพันทางสังคมที่
เขาได้พิจารณาแล้วว่าไม่มีความสำคัญต่อคนอื่นอีกต่อไป

สภาพความคล่องตัวของ การเปลี่ยนแปลง
ฐานและบทบาทเช่นนี้ เป็นผลเนื่องมาจากสภาพแวดล้อม
ทางการเมือง เศรษฐกิจรวมทั้งค่านิยมที่เกี่ยวข้อง
กับวิถีชีวิตของคนในชาติอย่างลึกซึ้ง ที่มีสถาบันพระ
มหากษัตริย์และพระสงฆ์ในพุทธศาสนาเป็นจุดรวม
ของสติปัญญาและจิตใจของคนไทย

ปราณี วงษ์เทศ

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

วารสารธรรมศาสตร์

ขอขอบคุณ

ธนาคาร กรุงเทพ จำกัด

ธนาคาร ศรีนคร จำกัด